İŞTE AÇLIK GREVİ "TAHRİKÇİLERİ"

SHP milletvekili Kamil Ateşoğulları, Aydın cezaevinde incelemeler yaptı. Hazırladığı raporu SHP yönetimine sundu. Ateşoğulları'nın raporu, bir süre önce, iki kişinin de ölümüyle sonuçlanan büyük açlık grevinin tutuklu ve hükümlüler üzerindeki çok ciddi sonuçlarını da belgeliyor. Bir ülkenin utanç belgesi olarak, bu raporun tam metnini yayımlıyoruz. **(Sayfa: 4)**

SİYASİ HABER VE YORUM GAZETESİ 20 8-21 EKİM 1989 1500 LİRA

adımlar

ÇIKIŞ YOLU

DEMOKRATİK BİR SEÇİM, DEMOKRATİK BİR ANAYASA VE CUMHURBAŞKANLIĞI SEÇİMİ

Özal cumhurbaşkanlığına aday olacak mı, olmayacak mı? Düğüm bu soruda. Özal, aday olması durumunda, inisiyatifi elden kaçırabileceğini, hem "güç odakları"nın, hem muhalefet partilerinin direnişlerinin sonucu belirsiz gelişmelere yol açılabileceğini görüyor... Muhalefet partilerinin önünde ise, hâlâ inisiyatifi alma olanağı bulunuyor. SHP ve DYP aralarında anlaşıp, ANAP'a demokratik bir seçim yasası ve demokratik bir anayasa yapılıp, makul bir sürede seçimlere gidilmesini kabul etmesini önerebilirler. Bu kabul edilebilirse, hangi partiden olursa olsun, bunu benimseyen birisi cumhurbaşkanı seçilebilir. *(Sayfa: 5)*

Silopi katliamından amaçlanan ne?

Özel Tim komutanı, "Biz bu işi milliyetçilik adına yapıyoruz", diyor. "Adam öldürmek bizim için zevktir. İnsanları öldürmemiz için de ille ellerinde silah olması şart değildir..." Katliamın sorumluları yargı önüne çıkartılacaklar mı? Görgü tanıkları, olayı Adımlar'a da anlattılar. *(Sayfa: 12)*

▶ANAYASA İÇİN TARTIŞMA

Demokrasi İzleme Kurulu yeni bir anayasa tartışması başlatıyor. Prof.Dr. Zafer Üskül, DİK hazırlıklarını anlattı. *(Sayfa: 7)*

▶TBKP YÖNETİCİLERİ ARTIK TÜRKİYE'DE

TBKP yöneticileri Bozışık, Talu, Kardam ve Yıldız ile üyeleri Taş ve Ulusoy tutuklandılar. TBKP yönetici ve üyelerinin özgürlüklerine kavuşmaları için, yurtdışında geniş dayanışma kampanyaları. *(Sayfa: 10)*

▶H FEHMİ GÜNEŞ 2932 SAYILI YASAYI DEĞERLENDİRDİ

SHP 2932 sayılı yasanın kaldırılmasını içeren yasa önerisini verdi. Kürt diline özgürlük isteniyor. SHP İstanbul milletvekili Hasan Fehmi Güneş, yasayı ve öneriyi değerlendirdi. *(Sayfa: 13)*

▶PANKARTLAR AŞAĞIYA, BOMBALAR MUHALEFETE

Denktaş'ın Kuzey Kıbrıs'ında, rejim muhalefetin üzerine yürüyor. Muhalefet liderleri ve partilerine bombalı saldırılar.. *(Sayfa: 17)*

BORAN'I ANIYORUZ

Anılarıma, nostaljiye ve hafızama dayanarak söyleyebilirim ki, Boran'ın rolü ve güçlü, önder kişiliğiyledir ki, eğer sağ olsaydı bugün başında olacağı TBKP doğmuştur. Boran, Türkiye marksist hareketinde önce sağlıklı bir atmosferin ardından TBKP'nin doğuşunu yaratıcısı, mimarı ve önderi olmuştur.

Dünya sosyalist hareketini güçlendirmek için tek sosyalist ülkeyi desteklemek ve onun etrafında sıkı örgütler, tek merkezden yürütülen yekpâre bir hareket yaratmak ve yürütmek politikası, bir süre güçlü ve başarılı olsa da, uzun vadede geri tepen bir silâh haline gelir ve gelmiştir.

BORAN'IN ADI...

Nurettin Pirim

Aşağıdaki yazılar **Behice Boran'ın** 1968'de yazdığı **"Türkiye ve Sosyalizm Sorunları"** adlı kitabından alınmıştır. Bugün bütün dünyada marksistler arasında sürmekte olan tartışmaları dikkate alınca bu yazıları ilginç ve anlamlı bulacağınızı sanıyorum. Boran, kitabında dünya sosyalist hareketinin temel sorunlarını ele alırken özetle şu noktalara değiniyor:

— Sosyalizm sadece bir ekonomik sistem değil, bir yaşam tarzı, bir dünya ve toplum felsefesi, bir toplumsal değerler ve normlar sistemidir. İşçi sınıfı hareketinin dünyada ve ülkemizde marksizmin insanlık için kalıcı olan bu yanını gözardı edip marksizmi sadece bir devrim teorisi düzeyine indiren anlayışlardan neler çektiğini hatırlarsak, 21 yıl önce yapılmış bu uyarının önemi daha iyi anlaşılmış olacaktır. Marksist devrim teorisi insanoğlunun yaşamında çok kısa sürecek bir dönemin ihtiyacıdır, bu süre sonunda bu teori görevini bitirmiş, işlevini tamamlamış olacağı için aşılmış olacaktır. Devrim teorisi marksizmin kalıcı olmayan yanıdır; dolayısıyla işçi sınıfı hareketini, hele sosyalizmin inşasını marksizmin sadece bu yanını ön plana çıkararak ele almak marksizmi sığlaştırmaktır.

— Sosyalizm sadece bir ekonomik sistem, insan da sadece bir ekonomik hayvan olmadığı için, ekonomik başarılar da sosyalizmin başarısı için yeterli olmayacaktır. Sosyalizm insanoğlunun bütün faaliyet alanlarını içine alır, onun ihtiyaçlarının çok yönlülüğü gözden kaçırılmamalıdır, dolayısıyla başarı bir bütünsellik içinde aranmalıdır.

— Komünist partiler ve sosyalist ülkeler arasındaki ilişkiler, yazıda ve sözde tersi belirtilse de, fiiliyatta eşitlik ilkesinden çok "büyük ağabeye sadakat" ilkesiyle yürütülmektedir. Sosyalist hareketteki çeşitli sorunların ve kapitalist ülkelerdeki komünist partilerin daha fazla gelişememesinin nedenlerinden biri de, bu dar, faydacı politik anlayıştır.

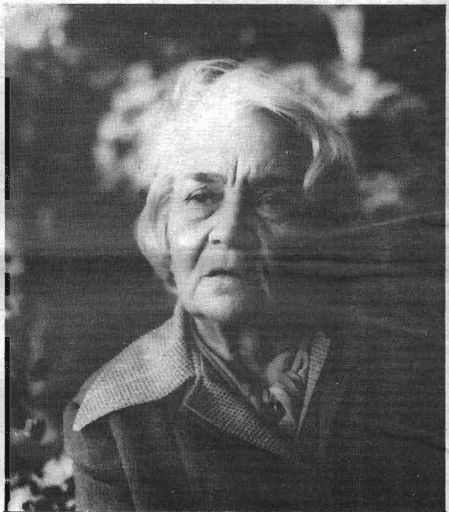
Kendimce özetlemeye çalıştığım bu görüşler, bugün tartışılmakta olan sorunların kaynağını Boran'ın yıllar öncesinden saptadığını gösteriyor. Burada Boran'ı alkışlayıp, cümlenin sonuna noktayı koyup yazıyı bitirmek mümkün. Ancak insanın aklına şu soru gelmiyor mu? Boran neden bu tutarlı çizgisini sürdürmedi? Görüşlerinde neden ısrarlı olmadı? Bu soruların cevabı verilmelidir. Kişiliğinde Türkiye komünist hareketinin 50 yılının somutlandığı bu insanı ve dönemini anlayabilmek için, günümüzün sorunlarını anlayabilmek için bu soruların cevaplanması gerekiyor.

Ben bu soruyu kendimce cevaplamak istiyorum. Boran hareketin "yararı" için, bağlı olduğu örgüt için, "ideoloji" için bilimsel kişiliğinden taviz vermiştir. Onun güçlü kişiliğini, Haydar Kutlu'nun da vurgulayarak belirttiği bilimsel kişiliğini, deyim yerindeyse "deforme" eden, bağlı olduğu örgüttür. Vebali, 20 küsur yıl üyeliğini yaptığım ve onur duyduğum TİP'indir.

Büyük balık küçük balığı yutuyor. Örgüt bireyin hakkından geliyor. Tabii el elden üstündür, toplum da böyle bir örgütün hakkından geliyor.

Türkiye'deki marksist hareketin bölünmüşlüğü geçmişte güçlü rekabetçi eğilimler doğurdu. Bu rekabetçi ortam içinde TİP de "uluslararası standartlara uyma" zorunluluğunu hissetti. TİP'in bıraktığı belgelerin incelenmesi bize bu "gelişim" çizgisini gösterecektir. Bu belgeler bize aynı zamanda bir örgütün ve hareketin bunalımdan çıkış yolunu göstermede, Boran'ın oynadığı büyük rolü de gösterecektir. Anılarımı, nostaljiye ve hafızama dayanarak söyleyebilirim ki, Boran'ın rolü ve güçlü, önder kişiliğiyledir ki, eğer sağ olsaydı bugün başında olacağı TBKP doğmuştur. Boran Türkiye marksist hareketinde önce sağlıklı bir atmosferin ardından TBKP'nin doğuşunun yaratıcısı, mimarı ve önderi olmuştur.

Adını anınca aklıma "bilim, ahlâk, kültür" sözcüklerinin geldiği bu değerli insanı saygıyla, sevgiyle ve özlemle anıyorum. ☐

SOSYALİZM VE TÜRKİYE

Bir ülkede sosyalizmin kurulması ve kapitalist dünyada sosyalist düzenin biricik kalesi veya köprübaşısı olarak bütün öbür ülkeler partilerinin o ülkeyi desteklemе politikası ve bu politikanın uygulama şekli olarak Sovyetler Birliği Komünist Partisinin "liderliği" (aslında yönetimi) altında öbür ülkeler partilerinin sıkı bir disiplin içinde örgütlenmesi, komünist partilerini kendi toplumlarından azçok kopmuş, kendi toplumlarına yabancılaşmış hale getirmiştir. Milli ekonomiler temel birimler olmakta devam ettiği için, Sovyetler Birliği açısından izlenmesi gerekli görülen politika ile komünist partilerin kendi ülkelerinin şartları açısından izlemeleri gereken politika zaman zaman birbiriyle çelişir durumlara düşmüştür. Böyle durumlarda, hep, sosyalizmin kapitalist dünya sisteminde ilk açtığı gediği güçlendirmek, milletlerarası hareketi zayıflatmamak maksadıyla, komünist partilerinin Sovyetlerin politik çizgisine adım uydurmaları, o ülkelerin kamuoylarında komünist partilerine karşı bir şüphe uyandırmış ve burjuvazinin, komünistlerin Rus ajanı, vatan haini oldukları yollu propagandalarını kolaylaştırmıştır.

Dünyada ilk defa bir ülkede bir sosyalist düzen uygulanmasına geçilmişse bu teşebbüsün başarılı olması dünya sosyalist hareketi açısından önemlidir; bir toplum düzeni olarak uygulanabilir, geçerli ve başarılı olduğunun ilk ispatı olacaktır çünkü bu. Ama öbür ülkelerin işçi sınıfı hareketleri tek taraflı olarak o ülkenin politikası gereklerine bağlanırsa, o tek ülkenin desteklenmesi politikası ön plâna alınır, öbür ülkelerin, kendi işçi sınıfları için yarattığı sorunlar ve bunlar açısından izlenilmesi gerekli politika arka plâna itilirse, çelişkiler belirirse, bu, dünya sosyalist hareketini zayıflatır ve dolayısıyla o tek ülkede elde edilen başarının da etkisini azaltır. Dünya sosyalist hareketini güçlendirmek için tek sosyalist ülkeyi desteklemek ve onun etrafında sıkı örgütler, tek merkezden yürütülen yekpâre bir hareket yaratmak ve yürütmek politikası, bir süre güçlü ve başarılı olsa da, uzun vadede geri tepen bir silah haline gelir ve gelmiştir. Sosyalist hareketin milletlerarası gücü her ülkede sosyalist hareketin önce o ülke açısından başarıyla yürütülmesine ve ülkeler arasında

çelişkili durumlar meydana geldiği zaman o çelişkileri "geçici" ve "sun'i" değil, gerçek ve ciddi, bir sorun sayıp her ülke açısından uzlaştırıcı ve geçerli bir çözüm bulunmasına bağlıdır.

İşçi sınıfı hareketinin birliği, bütünlüğü edebiyatına rağmen, pratikte, komünist partilerinin dışındaki bütün sosyalistleri fark gözetmeksizin hain, burjuvaziye satılmış, hatta burjuvazinin ajanları saymak eğilimi, "bizden olmayanlar bize karşıdır" görüşüne dayanan sekter davranış ve tutumlar da işçi sınıfı hareketinin birliğini engellemekte rol oynamış faktörlerdir.

Komünist partiler blokunda Sovyetler Birliği partisinin sosyalist devrimi başarmış en tecrübeli parti, yönetici ve lider parti olarak kabulü ve o parti içinde, Stalin'in yaratmış olduğu, şimdi "şahıslara tapma" diye adlandırılan durum, sosyalist düşünce düzeyinde de inhisarcı iddialara ve tutumlara yol açmıştır: Yüz yıllık sosyalist literatürü, teoriyi zamanın şartlarına göre yorumlama, değerlendirme ve gerekli uygulama şekillerini bulma yetkisi ondadır; bunlara aykırı düşen yorum, değerlendirme ve uygulama şekilleri sosyalizmden sapmadır, ihanettir. Batılı sosyalist ve sosyal demokrat partiler gittikçe burjuvalaşıp sosyalist düşünceyi, teoriyi yeni şartlara göre sistematik bir şekilde geliştirmek işini bir yana bırakırken, komünist partiler blokunda da sosyalist düşünce donma, klişelere dökülme tehlikesine düşmüştür. Dar anlamda politika ağır basmış, sosyalizm bilimsel yönü ihmale uğramıştır.

Bu durum sürüp gidemezdi. Toplum yapıları bir noktada durmayıp değiştiğine ve toplumlar arasında yapısal farklar olduğuna göre sosyalist düşüncenin çeşitlenmesi ve teorinin yeni şart ve oluşumlar ışığında geliştirilmesi zorunlu idi. Nasıl Rusyada sosyalist hareket gelişme yoluna girince Lenin, Marx ve Engels'den devralınan teoriyi ve eylem ilkelerini dünyanın yeni şartlarına, kapitalizmin emperyalizm şartlarına ve Rusyanın kendi özel şartlarına göre, yeniden yorumlandı ve geliştirildiyse, o derecede ki, Marxizm terimine bir de Leninizm terimi eklendiyse, batının sanayileşmiş ülkelerinden farklı tipte bir toplumda, Çinde, komünist hareket iktidara yönelen güçlü bir mücadeleye girişince, o ülkenin şartlarının ve hareketinin yarattığı ve karşılaştığı sorunlar sosyalist teoride de yeni görüşlerin, yeni çözüm şekillerinin ileri sürülmesine yol açtı. Farklar daha başlangıçtan belirdi ve Mao Çe-tung'un bir süre, henüz Sovyetlerin etkisinde olan partisiyle ihtilâfa düşmesi arızî bir olay değildir.

Sovyetler Birliği sosyalist bir toplum düzenini geliştiren tek ülke olmaktan çıkıp da başka ülkeler de sosyalizm yoluna girince, komünist kampta görüş ayrılıkları önlenemez hale geldi. İktidara gelen partiler iktidarda kalabilmek için -sınıf diktatörlüğüne dayanan bir rejim uygulasalar bile- memleketi yönetmeyi, ekonomik sorunları çözmeyi, toplumu kalkındırmayı, toplumsal gelişimi sürdürmeyi başarmak zorundaydılar. Milli ekonominin ve bu ekonomiler üzerine kurulu toplumsal yapıların yeryüzünde temel birimler olduğu gerçeği ağırlığını belli etti. Devlet yönetimini ele alan partiler kendi ülkelerinin sorunlarını ön plâna almak durumundaydılar; sosyalist düzenin ilk kalesi, köprübaşı olarak o ülkeyi desteklemek, o ülkenin partisini sosyalizmin teori ve pratiğinde biricik veya başta gelen otorite olarak tanımak kuralı ister istemez ikinci plâna düştü. Bunun sonucu Sovyetler Birliği ve partisiyle bağlar gevşedi. Önce Yugoslavya, uzunca bir fasıldan sonra da Çin ve Arnavutluk, Sovyetler Birliği etrafında kümelenen bloktan ayrıldı. Polonya, Macaristan ve Romanya, blokta kalmakla beraber, kendi şartlarının kendi yaptıkları değerlendirmelere uygun, daha bağımsız bir politika izlemeye başladılar. Son olarak Çekoslovakya benzeri bir yol tuttu. Stalinin ölümü bu gelişmeleri sadece hızlandırdı; Çin'in daha baştan bir farklılık gösterdiğine işaret ettik; Yugoslavya ise Stalin zamanında kendi başına buyruk bir yol seçti. Sovyetler Birliği içinde de durum şu veya bu şekilde ergeç mutlaka değicekti; çünkü Stalin devrindeki o çeşit "proletarya diktatörlüğü" ve onun ölümüne kadar sürdürülmeye çalışılan o çeşit bir sosyalist enternasyonalizmi "tabiatı eşyaya" aykırı idi.

Kendi ülkelerinde iktidara gelmeyen komünist partileri de durumlarını, stratejilerini gözden geçirmek zorunluluğunu duydular. Fransız ve İtalyan partileri milyonlarca üyeye ve daha büyük milyonları kapsayan seçmen kitlesine sahiptiler. İhtilâlci-devrimci yolu benimsemiş Marksist-Leninist partilerdi; ama İkinci Dünya Savaşı'nın sarsıntılı, çalkantılı döneminden sonra dahi ihtilâl şartları gerçekleşmemişti ve yakın bir gelecekte gerçekleşeceğinin belirtileri de ufukta görünmüyordu. Stalinin ölümünden sonra ortaya çıkan gerçekler de artık eski tutum ve politikanın savunulmasına, sürdürülmesine imkân bırakmıyordu. Ayrıca Sovyet-Çin ihtilâfı dünyanın bütün komünist partilerin bölünmesine, ayrı politik örgütlenmelerin meydana gelmesine kadar varıyordu bu yansıma. Bunun yanısıra, her iki tarafın da görüşlerini ve politikasını benimsemek, yüz yıllık sosyalist teori gelişme ve tartışmaları ve eylem tecrübeleri birikimi ışığında her toplum kategorisinin ve her somut toplumun sosyalist gelişme çizgisini özgürce tesbit etme eğilimi de beliriyordu.

Bütün bu nedenlerle sosyalist teorinin ve işçi sınıfı hareketinin temel sorunlarının gerçekten bilimsel bir zihniyet ve metodla incelenip tartışılması partiler içi ve dışı çevrelerde yeniden başlıyordu.

(...)

Bilimsel sosyalizmin, kendisini yenilemek, geliştirmek imkânlarını kendi içinde taşıyan bir düşünce sistemi ve gerçekleri inceleme metodu olduğu bilinmektedir. Teoriyi ve bunun sonucunda da eylemi geliştirmek çabaları revizyonist, oportünist veya sekter, dogmatik suçlamalarına aldırış edilmeden sürdürülmelidir. Teoride ve pratikte hata etmekten korkulmamalıdır. Öğrenme, ister kişinin, ister toplumsal grupların öğrenimi söz konusu olsun, deneme -hata etme- hatayı düzeltip yeniden deneme süreci şeklinde yer alır. Öğrenmede hatanın böyle olumlu bir görevi (fonksiyonu) vardır. Dikkat edilecek nokta hatanın düzeltilemeyecek kadar büyük olmaması ve hatalardan ders alınmasının bilinmesidir.

(...)

Her ülkenin sosyalistleri, işçi ve emekçi sınıfları partileri bu ortak kültür mirasından yararlanarak kendi ülkeleri için sosyalizme gidecek yolu tesbit etmek durumundadır. Bir ülkenin sosyalistleri, işçi sınıfı partisi bunu yapabilecek kabiliyette değillerse, onlar adına bunu başka hiç bir kimse yapamaz, dışardan direktiflerle hiç bir ülkenin işçi ve emekçi sınıfların hareketi yönetilemez.

(...)

İşçi ve emekçi sınıfları hareketlerinin kendi ülkelerindeki amaç ve hedeflerinin, milli ekonomilerinin kalkınıp güçlenmesinin ön plâna alınması ve milletlerarası ilişkilerde mutlak eşitlik ve bağımsızlık ilkelerinin uygulanması, son kararın her ülkenin kendisine bırakılması tezi "burjuva milliyetçiliği" olarak nitelendirilmemelidir. Bu zorunluk, yukarıda açıklamaya çalıştığımız gibi, millet topluluklarının temel birimler olması objektif gereğinden doğmaktadır. İşçi sınıfı hareketinin, sosyalizmin, milletlerarası düzeyde güçlenmesi, işçi ve emekçi sınıflar hareketinin her ülkede güçlenmesine, kendi ülkesinde politik iktidarını almasına, hiç değilse, ülkesinin politik hayatında ağırlığını duyurmasına bağlıdır; bunun gerçekleşebilmesi için de işçi ve emekçi sınıflar hareketinin kendi ülkesinin organik bir parçası olarak gelişmesi ve ülkenin temel sorunlarına geçerli çözüm yolları getirmesi zorunludur. Hiç bir uzun vadeli çıkar, uzun vadeli politika gerekçesi bu durumu değiştirmez. (...) □

Sovyetler Birliği içinde de durum şu veya bu şekilde ergeç mutlaka değişecekti; çünkü Stalin devrindeki o çeşit bir "proletarya diktatörlüğü" ve onun ölümüne kadar sürdürülmeye çalışılan o çeşit bir sosyalist enternasyonalizmi "tabiatı eşyaya" aykırı idi.

Her ülkenin sosyalistleri, işçi ve emekçi sınıfları partileri bu ortak kültür mirasından yararlanarak kendi ülkeleri için sosyalizme gidecek yolu tesbit etmek durumundadırlar. Bir ülkenin sosyalistleri, işçi sınıfı partisi bunu yapabilecek kabiliyette değillerse, onlar adına bunu başka hiçbir kimse yapamaz, dışardan direktiflerle hiçbir ülkenin işçi ve emekçi sınıfları hareketi yönetilemez.

Politika ve Önderler

Umur Coşkun

"Politika gökten düşmeyen ya da bahşedilmeyen bir bilim ve bir sanattır."

* * *

"Politika esnek bir zeka gerektirir, çünkü değişmez ya da ebedi kuralları yoktur. Politikada değişmez ya da ebedi zannedilen kurallar kaçınılmaz ve hızlı biçimde yenilgiye götürür."

* * *

"Yalnızca çelişkilerden kaçınmayan ve çabalarını toplumun gelişme yoluna göre yönlendiren insan, etkili bir önder olabilir."

* * *

"Tarihte hiçbir sınıf, kendi politik önderlerini yaratmadan, bir hareket örgütlemeye ve yönetmeye yetenekli seçkin temsilcilerini yaratmadan, iktidara ulaşamamıştır."

* * *

"Tarihsel hizmetler, tarihi kişiliklerin çağdaş gereksinimlere göre *yapmadıkları* katkılara göre değil, fakat onların kendinden öncekilerle karşılaştırıldığında *yaptıkları yeni* katkılara göre ölçülür."

* * *

"Akıllı politikacı olayların önünde gider, akılsız ise gelişmeler tarafından sürüklenir."

* * *

"Açık, iyi düşünülmüş bir ideolojik içerik olmadan yapılan ajitasyon, edebiyat parçalamaya dönüşerek dejenere olur."

* * *

"Devrimci geleneklere sahip çıkma işi, belirli bir durumda anlam taşıyan devrimci sloganları basitçe tekrarlamayı değil, onların hangi koşullarda kullanıldığını çözümlemeyi içerir."

* * *

"Herkesin duygularını idare etmeye çaba gösterenler, kimseyi sevmeyen fakat kendini sağlama almaya çalışanlardır. Herkesi memnun etmeye çalışanlar hiçbir doğru iş yapamazlar, çünkü kötülüğün yanlışını çıkarmadan iyi yapılamaz."

* * *

"Katı olan kimse, böyle olma hakkını kazanmış olmalıdır ve katı olma hakkı ancak sözü ve işi aynı olanlara aittir."

* * *

"Politik etkileme yeteneği ve toplantılardaki konuşmalar politikadaki farklılığı ortaya koyar. Bunlarsız politik faaliyetten söz edilemez."

* * *

"Faaliyetinin her boyutunda, insan hiyerarşisinin her basamağında, insanın başlıca görevi insan olmaktır."

* * *

"Hiçbir politik önder yenilgisiz bir kariyere sahip değildir."

* * *

"Gerçek ünü arayarak bulamazsınız, o, genelin iyiliği için yapılan özveriden kaynaklanır."

* * *

"Başkaları için parlak bir ışık olmak, ışık saçmak, bir bireyin ulaşabileceği en büyük mutluluktur. Bu durumda o, ne çile çekmekten, ne acıdan, ne üzüntüden ne de ihtiyaçlardan korkar. Ölüm korkusunu durdurur, buna karşın yaşamı gerçekten sevmeyi öğrenir."

* * *

"Kendini adamış insanlar güneş gibi zorunludur. Onlar toplumun en şiirsel ve güzel yanıdır. Onlar, heyecanlandırır, yatıştırır ve yüceltir. Onların kişilikleri; iyimserlik ve kötümserlik üzerine tartışan, sıkıntıdan alelade romanlar, ya da gereksiz projeler ve içeriksiz tezler yazan, ya da yaşamı inkar etmek için kötü huy ve alışkanlıklara teslim olan, ya da bir dilim ekmek için yalan söyleyen insanlardan farklı olarak; başka bir tür insanın varlığının canlı kanıtlarıdır: Cesaret, inanç ve açık bir amaca bağlı insanların."

* * *

Behice Boran, 10 Ekim 1987'de, yıllardır gerçekleştirmeye çalıştığı hedefe ulaştığının müjdesini, TKP ve TİP'in birleşeceğini açıkladıktan üç gün sonra öldü. Çok sıcak ve yakın bağlarla tanımış olduğum bu büyük insanın anısı önünde birkaç söz söylemeye çalışırken, okumakta olduğum "Akıllı İnsanların Sözleri"nden bir seçmeyi sizlerle paylaşmak istedim. Umarım kimin söylediğinin değil ne söylendiğinin önemli olduğu yolundaki düşünceme katılırsınız.

* * *

"Bugün, dünün meyvası ve geleceğinin tohumudur." □

Adalet Bakanlığı sözünü tutmuyor

İŞTE AÇLIK GREVİ TAHRİKÇİLERİ

Açlık grevinin sona ermesinin üzerinden birbuçuk aylık bir süre geçmesine karşın, bugün hâlâ cezaevi koşullarında söz verilen iyileştirmelerin hiçbiri gerçekleşmiş değil. Bu durumda, Ateşoğulları'nın söz konusu raporda önemle vurguladığı gibi, yeniden bir açlık grevi olasılığı gün geçtikçe artıyor. SHP milletvekilinin raporu bu bakımdan yetkili ve ilgili tüm kişi ve kuruluşlar için bir uyarı niteliği taşımakta.

SHP *milletvekili Ateşoğulları, "Aydın cezaevinde yeniden bir açlık grevi başlayabilir", diyor.*

Bilindiği gibi Aydın E-Tipi Cezaevi'nde politik tutuklu ve hükümlülerin Temmuz'da başlattıkları açlık grevi, 18 Ağustos günü 52. gününde, sorunların çözüleceği konusunda söz verilmesi üzerine sona erdirilmişti. Ancak, geçen zaman içerisinde verilen sözlerin yerine getirilmediği yolunda şikâyetlerin artması üzerine, SHP Ankara milletvekili ve SHP Cezaevleri Komisyonu Başkanı **Kamil Ateşoğulları** 30 Ağustos günü açık görüşe giderek, Cezaevi yönetiminin uygulamalarını yerinde gördü. Ateşoğulları, İçişleri Bakanı'ndan izin alarak Aydın cezaevine gitti ve gerek koğuşlarda açık görüşme yapan tutuklu ve hükümlülerle, gerekse yakınlarıyla ayrı ayrı görüştü. Ateşoğulları bu incelemelerinin sonuçlarını 11 Eylül 1989 tarihli bir raporla partisinin yönetimine sundu.

Açlık grevinin sona ermesinin üzerinden birbuçuk aylık bir süre geçmesine karşın, bugün hâlâ cezaevi koşullarında söz verilen iyileştirmelerin hiçbiri gerçekleşmiş değil. Bu durumda, Ateşoğulları'nın söz konusu raporda önemle vurguladığı gibi, **yeniden bir açlık grevi** olasılığı gün geçtikçe artıyor. SHP milletvekilinin raporu bu bakımdan yetkili ve ilgili tüm kişi ve kuruluşlar için bir **uyarı** niteliği taşımakta.

"Giriş" bölümünde, söz konusu incelemeye nasıl başladığını ve katıldığı açık görüş koşullarının nasıl baskıcı ve yıldırıcı bir nitelik taşıdığını anlatan Ateşoğulları, Rapor'una şöyle devam ediyor:

"Uygulama-yakınmalar

— Koğuşlar çok kalabalık ve koğuşlara dağılımda aynı davadan yargılananlarla, yakın akrabaların aynı koğuşa verilmesi gözetilmemiştir.

— Mahkeme kararıyla yasaklanmamış ve yurda sokulmasında sakınca bulunmayan tüm yayınların verilmesi sözü verilmesine karşın, tutuklu ve hükümlülerin araştırma ve inceleme türü bilimsel kitapları dahi verilmemiştir.

— İdareyle ilişki kuramamaktadırlar. Verdikleri dilekçelerin yerine ulaşıp ulaşmadığından endişeliler. Cezaevi yönetimiyle görüşme istemleri reddedilmektedir.

— Yemekhane ve yatakhane kapılarının TV kapanıncaya kadar açık olacağı kabul edilmesine karşın kapılar 19.30'da kapatılıyor. Normal zamanda ise antenle oynanarak TV izletilmiyor.

— Radyo ve daktilo bugüne kadar verilmemiş.

— Ailelerle telefon görüşmesi yaptırılması konusunda hiçbir çaba yok.

— Koğuşlararası ziyaretler ve sportif çalışmalara hala izin verilmemiş.

— Açık görüşlerde; akraba sınırlandırılması yapılmaksızın sabahtan akşama kadar, koğuşlarda ve bayram süresince olmasına karşın çeşitli engellemeler yapılmaktadır. Cezaevi yönetiminin gönderdiği 25.8.1989 günlü yazı bunun en güzel bir örneğidir.

— Kayıp olan eşyalar ve paraları verilmemiştir. Bugüne kadar verilen tek eşya üzerlerindeki elbiseleridir.

— Diyet rejimi uygulaması yapılmamaktadır. Günde birkaç kez verilen pirinç çorbası yetersiz kalmaktadır.

— Hemoroid, bağırsak iltihabı, mide kanaması ve genel halsizlik, kol ve diz titremesi ve başağrısı yaygın bir durumdadır.

— Şu anda verilen pirinç çorbası dışında diyet yemeği verilmemektedir. Verilen yemek gerek miktar olarak gerekse kalite yönünden yetersizdir. (Öğle yemeğini hem miktar olarak gördüm hem de yedim.) Tutuklu ve hükümlüler İHD'nin gönrerdiği süt dahil diğer yiyeceklerle biraz beslenebilmişlerdir.

— Ağır durumda olanlara zamanında tıbbi müdahale yapılmazsa, bir kısmının sakat kalma tehlikesi vardır.

— Cezaevine gelişlerinde kendilerini döven müdür, 2.müdür ve gardiyanların çoğunu tanımaktadırlar. Hergün yüz yüze gelen gardiyanlarla tutuklu ve hükümlüler arasında bir gerginlik vardır. Zaman zaman sürtüşme çıkmaktadır. Nitekim 27.8.1989 tarihinde dövme olayı olmuştur. Çeşitli makamlara **can güvenlikleriyle** ilgili 28.8.1989 tarihinde dilekçe göndermişlerdir.

— Cezaevinde görevli hekimler Dr. Mehmet Genç ve Dr. Osman Güler'e cezaevindeki ilk gecedeki tutumları nedeniyle güvenememekte, muayene ve tedavilerini kabul etmemektedirler.

— Sağlık sorunu ivedi ve ciddi olarak ele alınmadığında, can güvenlikleri sağlanmadığında T.C. Başbakanlık, TBMM Başkanlığı, T.C. Adalet Bakanlığı ve SHP'ye gönderdikleri 28.8.1989 tarihli dilekçede de belirtildiği gibi yeniden bir AÇLIK GREVİ başlayabilir."

▶ *Aydın Cezaevi'nde yeni bir açlık grevi gündemde. Verilen sözler tutulmuyor. Hükümet politikası, cezaevleri ölüme sürüklüyor.*

— Isıtıcı verme sözüne karşın, Eskişehir Cezaevi'nden getirilen ısıtıcıları bile verilmemiştir.

— Hastaneden gelen ilaçlar eksik verilmektedir."

Gelişmeler

Ateşoğulları, daha sonraki "Gelişmeler" bölümünde, yetkililerin verdikleri sözler üzerine açlık grevini sona erdirdikten sonra tutuklu ve hükümlülerin cezaevi yönetimiyle verilen sözlerin yerine getirilmesi konusunda anlaşmazlığa düştüğünü, hattâ yönetimin ilgisizliği karşısında bir öğünlük yemek boykotu yaparak, dilekçe vererek eyleme geçmek zorunda kaldıklarını anlatıyor ve devamla şunları söylüyor:

"Ağır hasta olanlar dışarıdan gelen hekimler tarafından hastaneye sevk edilmek isteniyor, yönetimce bu konuda zorluk çıkarılıyor, hastaneye sevk edilenler ise usulen bir muayeneden geçirildikten sonra ... cezaevine geri gönderilmişlerdir. Zaten cezaevindeki tedavi çok yetersizdir. Reçete yazılmakta ancak ilaçlar gelmemektedir. Hatta reçeteler -adları tutuklu ve hükümlülerde bulunan- gardiyanlarca gözlerinin önünde yırtılmaktadır. Zaten açlık grevi sırasında hastaneye kaldırılanlar doğru dürüst bakılmadan güvenlik görevlisi bir yüzbaşının emriyle cezaevine gönderilmişlerdir."

Rapor'un ana metni şöyle son buluyor:

"— Koğuş ve isim olarak açıklandığı gibi **tutuklu ve hükümlülerin tümü sağlık yönünden iyi değildirler.** Biran önce tümünün yeterli bir biçimde muayene ve tedavisinin yapılması gerekmektedir.

Sağlık durumları

Kamil Ateşoğulları ayrıca raporuna çeşitli koğuşlarda bulunan tutuklu ve hükümlülerin açlık grevi sonrası sağlık durumları hakkında edindiği bilgileri eklemiş. Ateşoğulları'nın hazırladığı dökümü "Bir Belge" olarak yayınlıyor ve Aydın Cezaevi'ndeki durumun vehametini kamuoyunun duyarlılığına sunuyoruz.

Çocuk koğuşu

Yakup Çiçek-Kısmı felç; **Demo Deminy-Kalp** rahatsızlıyığı-EKG çekilmiş ve taburcu edilmiş, bakım yok; **Şaban Kaval**-Karaciğer büyümesi var. Akciğer filmi çekildi, yeniden hastaneye gönderilmesi istenmiş ama gönderilmemiş. Müdür Seyfettin Derviş Çelik'le birlikte sopa yemiş; **M.Kezer**-Ağızdan kan geliyor. Böbrekten rahatsız. Hastaneye gitmiş ilaçları hala verilmemiş; **M.Sait Üçlü**-Mide kanaması devam ediyor; **Derviş Çelik**-Makatta kanama; **Ahmet Çapan**-Ağızdan kan geliyor. Hastaneye gönderilmiş sonuç yok; **Dursun Yıldırım**-Revirde muayene olmuş. Film çekilmesi için hastaneye gönderilmesi istenmiş, gönderilmemiş.

3. koğuş

Hatip Oluk-Mide kanaması, bağırsak iltihabı, ilacı henüz gelmemiş; **Aluettin Aktaş**-Olay sırasında kafası kırılmış, uyuşuyor. Sağ ayak 2. parmakta iltihaplanma var; **Bekir Meriç**-Böbrek iltihabı; **Hasan C. Erdemli**-Mide kanaması, bacak üst kısmında uyuşukluk; **Erdoğan Sönmez**-Mide kanaması, diş kırık; **Fethi Özün**-Daha önceden belinde kırıklık varmış. Olaydan sonra ayakta duramıyor. İkibüklüm geziyor; **Seyfettin İnalkaç**-Böbrekte nefrit var; **Suat Karabulut**-Şiddetli öksürük ve kan geliyor; **Sinan Şanda**-Olayda kırılan dişi çekilmiş, ancak başındaki ağrı devam ediyor; **Seyfettin Aluş**-Kafa üst kısmında ağrı var. Geceleri kalp sıkıştırması ve aşırı terleme; **İsmail Sezgin**-Kanamalı hemeroid. Reçete yazılmış, ilaçları hala gelmemiş.

4. koğuş

Şükrü Göktaş-Beyin küçülmesi; **Kemal Aktaş**-Kalp rahatsızlığı; **Mustafa Gezgör**-Kalp rahatsızlığı; **Ali Aksoy**-Kaburga zedelenmesi, bronşit; **Havil Adıbelli**-Kaburgaları kırık; **Mustafa Çelik**-Kaburgaları zedelenmiş; **Hasan Uçmaz**-Sırtta zedelenme, hemeroid; **Mehdi Zana**-İç organlarda, belde, böbrekte ağrı; **Hüseyin Temel**-Bağırsak ve böbreklerde iltihap; **Hüseyin Aytimur**-Böbrek, astım, kaburga incinmesi; **İrfan Huyutemiz**-Mide kanaması; **Mahmut Barık**-Mide kanaması; **Yusuf Korkmaz**-Astım ve böbrek rahatsızlığı; **Rıza Doğan**-Doku erimesi; **Haluk Gül**-Lif kopması.

5. koğuş

Abdullah Demir-Yalnız yürüyemiyor, yoğun kanama var. Kan verilmesi gerekiyor. Kan yok denmiş. Beyin tomografisi gerek. Kan grubu: (0 Rh +); **Hasan Acar**-Bacakta uyuşma; **Seyfullah Çabuk**-Geceleri kalp sıkışması oluyor; **Hasan Özgür**-Mide ülseri, yemek yiyemiyor, diyet gerek; **Cemal Akçakaya**-Ayaklarda uyuşma var, vücutta uyuşma ve kan yetersizliği; **Metin Karaca**-Bel ağrısı, sağ beyincikte uyuşma; **Atilla Dilek**-Daha önceden bel ağrısı varmış. Sert yerde yatması gerekiyor.

6. ve 14. koğuşlar

Celal Salgut-Bel fıtığı artmış; **Mustafa Sarıkaya**-Beyin küçülmesi, bel ağrısı; **Mahmut Aslan**-Mide kanaması, baş ağrısı; **İbrahim İnak**-Tüberküloz, böbrek, basur; **Sinan Korkmaz**-Mide kanaması, baş ağrısı; **Cevdet İnak**-Gırtlaktan kan gelmesi, baş ağrısı; **Hanifi Sümer**-Gırtlaktan kan gelmesi, mide ağrısı; **Kazım Ateş**-Ülser; **Mehmet Tören**-Başağrısı (Nöroşürijik durum); **Nesim Kılıç**-Mide ülseri; **Ha-**

san Merdan-Tüberküloz; **Yusuf Onat**-Başağrısı, dudakta dikiş var; **Kazım Kılıç**-Mide ve bağırsak ülseri; **Ali Oruç**-Kalp, böbrek, bağırsak; **Remzi Kaya**-Ayak eskiden sakattı, yürüme zorluğu var; **Ahmet Yavuz**-Nefes darlığı, başağrısı; **Mehmet Gencer**-Böbrek, ciğer, başağrısı, sağ kulak duymuyor; **Osman Karabulut**-Baş dönmesi, arkada ağrı; **Muharrem Karabulut**-Akciğer çürümesi, başağrısı; **Ömer Aslan**-Başağrısı; **Haco İlhan**-Başağrısı, ağız yara; **Cuma Karaçalı**-Diz tutmuyor; **Hüseyin Öztürk**-Mide kanaması, ağızdan kan geliyor, başağrısı, sağ dizde ağrı.

7. koğuş

Nail Koç-İki kulakta iltihap, idrar yollarında iltahap, kan kaybı; **Sedat Karaağaç**-Sol kulak zarında patlama, kafada sürekli ağrı ve uğultu, kaburgalar ezik; **Davut Aksu**-Başın arka kısmında ağrı; **Beyazıt Durmuş**-Kaburga batması; **Celal Özder**-Kaburgalarda ezik var. Böbrek ve başağrısı; **Yavuz Candoğan**-Sol kulak ve beyinde ağrı; **Mustafa Fakı**-Başağrısı ve göz kararması; **Murat Sever**-Böbrek rahatsız. Hastanede film çekilmemiş, yalnızca tahlil yapılmış. Sonucu bilmiyor; **Recep Zeytinci**-Günde 2-3 kez, özellikle sabahları kan geliyor; **Beşir Gözen**-Kan geliyor; **İbrahim Malgir**-Bel ağrısı, bağırsaklardan kan geliyor; **Mehmet Şahsürek**-Kafada yara var, başağrısı.

8. ve 12. koğuşlar

Selahattin Şimşek-Mide kanaması; **Mehmet Gül**-Beyinde uyuşma, hafıza kaybı, bacak ve kollarda halsizlik; **Suat Baysal**-Mide ve sindirim bozukluğu, bedensel güçsüzlük; **Ferit Çengelli**-Kalpten rahatsız; **Tarık Uygun**-Bel ağrısı, bedensel güçsüzlük; **Mehmet Ayçiçek**-Kas erimesi, beyin uyuşması; **Ramazan Deniz**-Böbrek rahatsızlığı, vücutta uyuşma; **İbrahim Ceyran**-Kol ve bacakta kısmi felç; **Fehmi Uzal**-Omurilikte uyuşma, içkanama; **Şerif Simen**-Kanama, beyinden dolayı sağ ayağını basamıyor. İdrardan kan geliyor; **Nurettin Şensay**-Ayakta uyuşma, kramp; **Mustafa Özdemir**-Şuur kaybı, sinir krizi; **Levent Anar**-Beyinde uyuşma, uykusuzluk; **Ahmet Akgün**-İki gözde kısmi görmeme, ciğerlerde rahatsızlık, nefes darlığı; **Hasan Korkmaz**-Sol kulakta duymama, görme bozukluğu, ellerde titreme; **Cumhur Yavuz**-Sol diz ve belde ağrı, sol yumurtalıkta ezik; **Mehmet Akbaş**-Sol kol ve ayakta uyuşma, kalp sıkışması, sol kasıkta şişme ve kanama; **Mehmet Kök**-Kalp yetmezliği; **Hıdır Sevindik**-Başta ağrı, uyuşma, diz ve ayaklarda yara.

Genel rahatsızlık

Hemeroid, mide kanaması, bağırsak iltihabı, başta ağrılar, genel dermansızlık (El ve diz tutmaması).

9. ve 13. koğuşlar

Doğan Yalçınkaya-Kulak-Boğaz-Burun'a sevk edilmiş. Bir defa gönderilmiş, muayene edilmeden geri getirilmiş; **Celal Avcı**-Kaburgada çatlak var; **Hikmet Fidan**-Kaburgada çatlak var; **Faruk Altun**-Kaburgada çatlak var; **Mümin Ağcakaya**-Kaburgada çatlak var; **Fuat Kav**-Rahat yürüyemiyor; **Derviş Çakır**-Rahat yürüyemiyor; **G. Cabbar Geziel**-4 dişi kırık; **Hüsnü Altun**-Mide ve ciğerden kan geliyor; **Hamit Kandal**-2 dişi kırık; **İskan Açıkça**-Bel ve mide ağrısı; **Hasan Şerik**-Baş ve ciğerden kan geliyor; **Ali Kastalmış**-Kaburgalarda çatlak var; **Ahmet Cerenbeli**-Bacak liflerinde kopma; **Mehmet Özkan**-Her iki kulakta sağırlık ve ciğerden kan geliyor; **Mehmet Doymaz**-İki bacakta şişme var; **Şamil Batmaz**-Bacak kaslarında erime; **Galip Öğüt**-Böbrek rahatsızlığı; **Zeki Yılmaz**-Çenede çıkık var; **Ali Öztürk**-Böbrek rahatsızlığı, yüksek tansiyondan titreme; **İrfan Ördek**-Epilepsi var.

15. koğuş

M.Ali Hüseyinoğlu-Mide kanaması ve apandisit var. Sol ayakta zaman zaman tutulma oluyor; **Mustafa Kahya**-Mideden rahatsız, hastaneye gönderilmesi istenmiş ama gönderilmemiş; **Erdem Keçer**-Ülser; **Vedat Övet**-Karın boşluğunun sağ tarafında kaburganın altında ağrı var; **Nuri Ödemiş**-Ülser, böbrek iltihabı.□

Demokratik bir seçim, demokratik bir anayasa ve cumhurbaşkanlığı seçimi

BİR ÇIKIŞ YOLU ÖNERİSİ

Aklı, Turgut Özal'ı bütün politik güçleri, halkın duygularını dikkate almaya zorluyor. Cumhurbaşkanlığına aday olması durumunda, inisiyatifi elden kaçırabileceğini, hem "güç odakları"nın, hem muhalefet partilerinin direnişlerinin sonucu belirsiz gelişmelere yol açılabileceğini görüyor.

Muhalefet partilerinin önünde hala inisiyatifi alma olanağı vardır. SHP ve DYP aralarında anlaşıp, ANAP'a demokratik bir seçim yasası ve demokratik bir anayasa yapılıp, makul bir sürede seçimlere gidilmesini kabul etmesini önerebilirler. Bu kabul edilirse, hangi partiden olursa olsun, bunu benimseyen birisi cumhurbaşkanlığına seçilebilir.

■ **Zülfü Dicleli**

Önümüzdeki ayların politik gelişmelerinin alacağı yön çok büyük ölçüde tek bir kişinin, Turgut Özal'ın vereceği karara bağlı görünüyor. Özal cumhurbaşkanlığına aday olacak mı, olmayacak mı? Gelişmenin dinamiği bu soruda düğümlenmiş bulunuyor.

Sorunun bu boyutları alması rejimin antidemokratik karakterinin çarpıcı bir göstergesi. Öte yandan bu sorun çevresinde gelişmeyi ilerletici bir kamplaşma da oluşmadı. Bir yanda gerici, otoriter güçler karşı yanda demokratikleşmeden yana güçler kümelenmiş değil. Sınıfsal tercihlere göre bir kümelenme saptamak da olanaksız. Öne çıkan dar grup, parti, kişi çıkarları. Ülke hala 12 Eylül'ün getirdiği politik deformasyonun burgacında.

Bu durumda, ister istemez, Özal'ın alacağı karar birçok şeyi belirleyecek. Ve Batılı finans çevrelerinden, muhalefet partilerine kadar herkes Özal'ın kararını etkilemeye çalışıyor.

Turgut Özal ise kendi kendiyle mücadele halinde. Tutkuları onu aday olmaya zorluyor. Aday olursa büyük olasılıkla seçilecek. Elinde büyük bir güç yoğunlaştıracak. Hükümeti ve ANAP'ı da şu ya da bu yolla denetiminde tutabilecek. ANAP ilk yapılacak seçimleri kaybetse bile, o, Çankaya'da oturmaya devam edecek. Zirvedeki adam olarak kalacak.

Aklı, Turgut Özal'ı bütün politik güçleri, halkın duygularını dikkate almaya zorluyor. Cumhurbaşkanlığına aday olması durumunda, inisiyatifi elden kaçırabileceğini, hem "güç odakları"nın, hem muhalefet partilerinin direnişlerinin sonucu belirsiz gelişmelere yol açılabileceğini görüyor. Bu durumda kendisine şimdiye kadar destek sağlayan iç ve dış sermaye çevrelerinin tutumunun ne olacağını kestiremiyor. ANAP içindeki gelişmelerin bile denetiminden kaçabileceğini hesaplıyor.

Son anda cumhurbaşkanlığına aday olmayıp, bir başka ANAP'lıyı aday göstermesi ise Özal'a büyük bir inisiyatif kazandırabilir. Hem ordu yönetiminin karşı çıkmayacağı, hem de özellikle SHP'nin, ister istemez sineye çekmek zorunda kalacağı bir aday bulmak çok zor değil. Ulusu hükümetlerinde bakanlık yapmış, şimdi de AT ile ilişkileri yürüten devlet bakanı Prof. **Ali Bozer**'in adı geçiyor.

Bu durumda Özal erken seçim tarihini de kendisi saptayabilir. Döviz ve dış ödemeler dengesindeki vb. olumlu durumu kullanarak ve cumhurbaşkanlığı seçimi konusundaki bu ustaca taktiği sonucunda şaşkına dönecek olan muhalefetin durumundan yararlanarak, koşulları yeniden kendi yararına düzenleme olanaklarına kavuşabilir.

Özal'ın aklı tutkularına üstün gelecek mi? Bunu izleyip göreceğiz. Ama şu anda içinde bulunduğumuz belirsiz durumdan bütün muhalefet güçlerinin çıkaracağı dersler olsa gerek.

Bütün ülkenin kaderinin tek kişinin kararına bağlı hale gelmesi önlenemez miydi?

SHP ve DYP 26 Mart seçimleri sonrasında desteği azalan Özal'ın kısa, özlü ve demokratik bir anayasa yapma önerisini ciddiye almayarak en büyük hatayı yaptılar. Bu belki Özal'ı güçlendirecekti, ama asıl demokratikleşmenin önündeki en büyük engel olan geleneksel devletçi-otoriter güçlerin devre dışı bırakılmasının yolunu açacaktı. Üç büyük parti arasında, eğer halkın katılımı da sağlansaydı, çok daha geniş güçler arasında bir mutabakatın oluşmasını, politik gelişmenin normalleşmesini hazırlayacaktı.

SHP ve DYP ise, bütün politikalarını ANAP'ın yerine kendilerinin iktidar olması üzerine kurdular, bugün de aynı çizgideler. Bu çizgi ise hem sonuç almıyor, hem de ANAP'ın daha da zayıflaması durumunda, SHP ile DYP'nin iktidar yarışında kapışması, dolayısıyla demokrasi hareketinin atomize olması tehlikesini içinde barındırıyor.

Ülkenin temel sorunu olan rejim sorununu hiçbir parti tek başına çözemez. Türkiye'nin çıkış yolu ne SHP, ne de DYP iktidarıdır. Çıkış yolu, devlete egemen antidemokratik, çağdışı zihniyete karşı, bütün partilerin demokratik bir seçim yasası, demokratik bir anayasa fikrinde birleşmesi ve bu sürece bütün toplumsal güçlerin katılımının sağlanmasıdır.

Özal'ın ister tutkuları, ister aklı ağır bassın, her iki durumda da, tutulması gereken yol böylesi bir mutabakatın oluşması için çalışmak olmalıdır.

Muhalefet partilerinin önünde **hala** böyle bir sonuca yol açabilecek bir inisiyatif olma olanağı vardır. Eğer SHP ve DYP aralarında anlaşıp, ANAP'a demokratik bir seçim yasası ve demokratik bir anayasa yapılıp, makul bir sürede genel seçimlere gidilmesini kabul etmesini önerebilirler. Bu kabul edilirse, hangi partiden olursa olsun bunu benimseyen birisi cumhurbaşkanığına seçilebilir. Böylesi bir uzlaşma, demokratikleşmenin yolunu açabilir.

Ülkenin çıkarları, parti çıkarlarının üzerinde tutulacaksa, yapılması gereken budur.□

1402'lik öğretim üyesi, Oya Köymen ile "üniversite" üzerine

"SÖZDE DEĞİL, GERÇEK TEMSİLİ KANALLARIN OLMASI GEREKİR"

■ **Ayşegül Irmak**

Oya Köymen, 1402 sayılı yasayla, 1983 yılında üniversiteden uzaklaştırıldı. "Mesleğinden kopmuş olmayı hâlâ hazmedemediğini" söylüyor. Kendisiyle, üniversitelerde yeni öğretim döneminin başladığı şu günlerde, üniversite üzerine konuştuk.

— Sayın Köymen, Türkiye'de üniversite öğrenimi için yıllarını vermiş bir bilim emekçisi olarak, 1980 sonrası üniversiteyi nasıl değerlendiriyorsunuz?

Köymen: 1980 askeri müdahalesinin gerekli olduğuna sonradan kamuoyunu inandırma çabaları içinde üniversiteler, öğrencisi ve öğretim üyesiyle boy hedefi seçildi ve bunun bir parçası olarak "temizlik harekâtı" başlatıldı.
1980 sonrası üniversitelerde yaşananlarla ilgili birkaç vurgu yapalım:

— YÖK adlı kuruluş önce tüm üniversite yaşamını (insanların sakallarıyla uğraşmak dahil) denetim altına almaya çalıştı.

— Tüm öğretim üyeleri kurullarının yetkilerini sıfırlayarak, üniversiteleri az sayıda atanmış idarecinin çiftliği durumuna getirdi.

— Öğrencilerin ve öğretim üyelerinin gerek ders programlarının, gerek yaşadıkları ortamın iyileştirilmesine katkıda bulunmalarının önü tıkandı. Bu durum her iki kesiminde üniversiteye yabancılaşmalarını getirdi. Bunun somut göstergeleri ders saatleri dışında -bazen içinde de- kendini üniversite dışı işlere adayan hocalar ve yalnızca not peşinde koşan büyük öğrenci çoğunluğudur.

Oysa çağdaş üniversiteyi üniversite yapan, bilimadamı/kadını niteliğine sahip öğretim üyeleri ve öğrencinin her konuda canlı diyaloğu ve işbirliğidir. Bunun sonuçlarının üniversete içi yaşama yansıması için, sözde değil, gerçek temsili kanalların olması gerekir.

— Yani üniversite içi yaşamın demokratikliği çağdaş üniversitenin temel belirleyenidir mi demek istiyorsunuz?

Köymen: Tabii. Emir kumanda zinciri askeriyede geçerli olabilir ama, bilim merkezlerini öldürür. YÖK üniversiteye kışla disiplinini dayatmıştır. Bilimsel yöntemlerin özü "söz dinlemeye" değil, sürekli soru sormaya, tartışmaya, araştırmaya ve örneğin kanıtlanmış yeni bulgularla genç bir bilimadamının hocasının bile tezlerini çürütmesine elverir iken, YÖK düzeni düşünmeyen, soru sormayan, yalnızca boyun eğen insanı hedeflemiştir.

Çağdaş bir üniversitede hocalar her yıl aynı ders notlarını tekrarlamaz. Her bilim dalı için geçerli olan yeni araştırma sonuçlarını, yeni savları içerecek biçimde o bilim dalındaki gelişmeleri dünya ve ülkemiz somutuna oturtur. Bunun için de bir öğretim üyesinin kendisini araştırmalarına, üniversiteye ve öğrencilerine adaması gerekir. Yarızamanlı üniversite hocalığı olmaz.

— YÖK'ün iflas ettiği, bizzat YÖK'çü ağızlardan dile getirildi, biliyorsunuz. YÖK yerine "Mütevelli Heyetleri" ikame edilerek, "nasıl bir üniversite" ile yönetilen üniversitelerin diğer üniversitelerden farkı neler olacaktır? Ülkemizde üniversite sorununu ne ölçüde çözebilir "Mütevelli Heyetleri"?

Köymen: Ben ODTÜ'deyken, bu kurum Mütevelli Heyeti ile idare ediliyordu. Büyük çabalarla 'normal' üniversiteler ağına bağlandı. Mütevelli heyetleri sanayi ve devlet temsilcilerinden oluşur. En üst karar organı durumunda olan bu heyete çalışanlar bile sözleşme ile bağlıdır. Dolayısıyla heyetler istediklerini yükseltir ya da atabilirler. Yani bilimsel bir kuruluşu bilimle ilgisi olmayan bir heyetin yönetmesi sözkonusudur ki, bu, bilim adamlarının kendi kendilerini yönetemeyeceklerinin kabulüdür. Köylüler muhtarlarını, halk kendi yöneticisini seçerken, bu durum bilim adamının bu ülkede en hakir görülen zümrelerden birisi olduğunu göstermektedir. Mütevelli heyetleri "kendi" üniversitelerinin maddi sorunlarını çözebilirler belki, fakat asli sorunlarını çözücü işlevleri olamayacaktır.

— 1402 sayılı sıkıyönetim yasası çerçevesinde büyük bir öğretim üyesi kıyımı yaşandı üniversitelerde. Bu kıyımı yaşayanlardan birisi olarak öğretim üyelerinin üniversitelerden atılmalarıyla ilgili düşüncelerinizi bize açıklayabilir misiniz?

Köymen: 1983 yılından başlayarak büyük bir öğretim üyesi tasfiyesi yaşandı. Bir bölüm hoca sorgusuz, sualsiz, yargılanmadan, yaşam boyu kamu hizmetlerinden yoksun bırakılma ya da meslekleri, emeklilik hakkı elinden alınma gibi bir cezaya çarptırıldılar. Sıkıyönetim Kanunun 1982 Anayasası'na aykırı olarak, 1983 yılında değiştirilen bir maddesiyle. Şöyle der bu madde:

"28.12.1982 günlü ve 2766 sayılı yasa ile değişik ek fıkrada Sıkıyönetim komutanlarının bölgesinde genel güvenlik, asayiş veya kamu düzeni açısından çalışmaları sakıncalı görülen veya hizmetleri yararlı olmayan kamu personelinin görevden uzaklaştırılması... bir daha yaşam boyu kamu hizmetlerinde çalıştırılmayacakları..."

Gördüğümüz gibi bizim bilimadamı/kadını olarak kaderimizi tayin eden cümleler muğlak, nereye istenirse oraya çekilebilecek türden cümleler, cümleleri yorumlayanlarsa sıkıyönetim komutanları. Hem de anayasanın öğretim üyeleriyle ilgili kararların yalnız YÖK tarafından alınabileceğine ilişkin hükmüne rağmen, sıkıyönetim komutanları. Buradan uğradığımız haksızlığın boyutları anlaşılabilir sanıyorum. Bu maddeyle 100 civarında doçent ve profesör görevinden alındı, bir bölüm öğretim üyesi bu koşullarda çalışamayacakları için istifa etti, bir bölümü de istifaya zorlandı. Bu arkadaşların tümünün ortak özelliği dürüst olmaları, öğrencilerine ve mesleklerine tam zamanlarını ayırmaları, konularında yayınları ve başka başarılarıyla tanınan hocalar olmalarıdır.

— Söylediklerinizden anladığımız, haksızlık yalnızca sizin kişiliğinize yönelik değil, tüm üniversiteye, bilime ve üniversite öğrencilerine karşı da yapılmıştı. Bilimadamı sıfatını hakeden, üretken hocaların üniversiteden tasfiye girişimiydi 1402'nin uygulaması. Peki bu haksızlığa karşı durmak mümkün değil miydi hocam? Onurlu bir üyesi olduğunuz üniversite camiasından böylesi hukuk dışı yöntemlerle uzak bırakılmanıza neden göz yumdunuz, neden göz yumuldu? Bunu açıklayabilir misiniz?

Köymen: Tasfiye hareketi nefretle, şiddetle uygulanan bir yıldırım harekatıydı. Ne olduğumuzu anlamamıza zaman kalmadan herşey olup bitmişti. Bir baktık ki, üniversitenin kapısından içeri adımımızı dahi atamıyoruz. Bunun örnekleri var. Ankara Üniversitesi SBF'den Mete Tunçay dostumuz, atılmasının ardından fakültesinin kütüphanesine alınmadı. İzmir'de ismini hatırlayamıyorum, Profesör Doktor bir bayan arkadaş vardı, kalp krizi geçirdiğinde atıldığı fakültenin kliniğine götürmüşler, tedavisi kabul edilmemiş vb. Harekat bu şiddetiyle herkesi korkuttu, sindirdi. Hiç kimse geleceğinden emin değildi ve susmayı yeğledi. Sayılı olmakla birlikte, onurlu tavırlar da vardı. Örneğin İTÜ rektörü Kemal Kafalı sıkıyönetim kararlarına karşı direndi ve bir tek öğretim üyesinin dahi üniversitesinden atılmamasını sağladı, onlar için kendisi kefil oldu.

Tabii ki bizler de tümüyle tavırsız kalmadık. Gaspedilmiş haklarımızı geri almak, ait olduğumuz yere geri dönebilmek için birlikte idare mahkemelerinde davalar açtık ve kazandık. Ancak sıkıyönetim kalkmış olmasına karşın, Danıştay, İdare Mahkemesi kararlarını ya 3'e 2 gibi çoğunlukla reddetti ya da dava dosyalarını "beklemeye" aldı ve geri dönebilmemizin yollarını tıkadı. Bana kalırsa şu an hâlâ geri dönebilmemizin önündeki engel atanmış yöneticilerdir. Bu yöneticiler ve "atılma listeleri" hazırlanmasına katkıda bulunan sözde bilimadamları bir yana, diğer öğretim üyelerinin bu soruna karşı sesi ve vurdumduymaz tavırlarını sürdürmeleri bence bilimadamı onuruyla asla bağdaşmamaktadır.

— 1402'likler sorununun demokrasinin, hukukun temel ilkelerinin çiğnenmesi açısından irdelenmesi bir yana, yalnızca insani açıdan bakıldığında bile çözülmesi gereken bir sorun olduğunu düşünüyorum. İÜ SBF kurucusu ve öğretim üyesi Murat Sarıca hocamızın atılmasının ardından kalp krizi geçirip aramızdan ayrılışını anımsıyorum. Siyaset Bilimi alanında pekçok ürün vermiş bu değerli bilimadamımızın -burada ismini saygıyla anıyoruz- ölümü bence gerçekte bir cinayetti. Soluk alabileceği tek mekânın -üniversitenin- dışına itilerek "ölüm fermanı" yazıldı gibi. Siz ne dersiniz bu konuda?

Köymen: Elbette haklısınız. Üniversiteden ayrıldıktan sonra, gerek maddi, gerek manevi birçok sorun yaşadık. 83'ten bu yana 6 yıl geçmiş olmasına karşın, öğrencilerimden, mesleğimden kopmuş olmayı hâlâ hazmedemiyorum. Ağır geliyor bana, buna alışılmıyor üstelik. Ben kimi arkadaşlara göre daha şanslı sayılırdım. Çünkü atılır atılmaz bir ansiklopedide Genel Yayın Yönetmeni oldum. Bu tamamen tesadüfi bir durum. İş bulamayabilirdim de. Bulamamış olsaydım -holdinglere danışmanlık yapmaya vakit bulamamış olduğum için- kızımla birlikte tümüyle açlığa mahkum edilmiş olacaktım.

1402'lik öğretim üyeleri sorununun üniversitelerin çözülmesi gereken bir sorunu olduğu unutulmamalı diye düşünüyorum. Bizler özel dersaneler de dahil olmak üzere, öğretmenlik yapabileceğimiz her alanın dışına itildik. Oysa mesleğimiz öğreticilik bizim. Doktora "doktorluk yapma" diyebilir misiniz? Bize dendi, denmeye devam ediliyor. Herşey bir yana, bunu hatırlamak gerekiyor. □

Belediyeler işlevsizleştiriliyor

Adımlar (İstanbul)-Geçtiğimiz günlerde Bakanlar Kurulu Ankara, İstanbul, İzmir, Ayvalık, Nevşehir, Yozgat ve Afyon'daki bazı önemli alanları ve Antalya, Aydın, İçel, Muğla gibi Ege ve Akdeniz kıyılarında bulunan illerimizdeki 28 merkezi daha "turizm alanı" olarak ilan etti. Böylece bu merkezlerdeki imar yetkileri belediyelerden alınarak Turizm Bakanlığı'na devredildi.

Belediyelerin imar yetkilerinin bakanlığa devredilmesi 12 Mart 1982 tarihli turizmi teşvik yasasına dayanarak gerçekleştirildi. Yasaya göre tarihi ve doğal zenginliği olan araziler yatırımcılara kiraya verilerek halka kapaytılabiliyor. Oysa Anayasa'da bu tür alanların halka kapatılamayacağı ilkesi yer almaktadır. Fakat Anayasa'nın 15. geçici maddesi, 12 Eylül döneminde yürürlüğe giren yasaların, Anayasaya aykırılık savı ile iptal edilemeyeceği hükmünü taşıdığı için, turizmi teşvik yasası iptal edilemiyor. Aynı yasa 1985'te değişen ve planlama yetkisini bayındırlık bakanlığından alarak yerel yönetimlere veren 3194 sayılı İmar Yasası ile de çelişiyor.

Bakanlar Kurulu kararıyla 28 merkezin daha planlama ve imar yetkilerinin merkezi idareye bağlanması üzerine bir açıklama yapan Mimarlar Odası Çevre Komisyonu uygulamayı belediyeleri imar ve planlama açısından işlevsiz kılmaya yönelik adımlar olarak değerlendirdi.

Çevre Komisyonu'nca yapılan açıklamada ayrıca şu görüşlere yer verildi. "**Bu yeni karar, son aylarda uygulamaya sokulan ve hukuksal açıdan da tartışmalı olan belediye sınırları içerisindeki alanların imar yetkilerinin merkeze alınmasına yönelik bir dizi girişimin devamı niteliğindedir ve 12 Eylül dönemine ait düzenlemelerden olan Turizmi Teşvik Yasası'nın anayasadaki temel ilkelere de ters düşen kurallarına dayanılarak yürürlüğe sokulmaktadır.**

Anayasadaki özel koruma sayesinde yürürlükte kalan bir yasaya dayanılarak, yerel yönetimlerin imar yetkilerinin ellerinden alınmaya bugün bile devam edilmesi, 12 Eylül hukukunun kamu yararına aykırı amaçlar için ısrarla yaşatılmaya çalışıldığı anlamına gelmektedir.

Muhalefet partileri ve yerel yönetimler, 12 Eylül hukukunun bir mirası olan Turizmi Teşvik Yasası'nın, belediyelerin ellerindeki imar yetkilerini sınırlamaya yönelik kararlara dayanak olmasını engellemek yönünde daha fazla geç kalmamalıdırlar." □

Prof.Dr. Zafer Üskül

"ANAYASA DEVLETE DEĞİL, BİREYE DAYANMALI"

Demokrasi İzleme Kurulu Anayasa Çalışma Grubu'nun çalışmaları son aşamada

■ Murat Özveri

Bilindiği gibi, 29-30 Nisan 1989 günlerinde toplanan Demokrasi Kurultayı'nda demokratik bir Anayasa için de çalışmalarda bulunulması kararlaştırılmış ve bununla görevli olarak Demokrasi İzleme Kurulu'na bağlı bir Anayasa Çalışma Grubu oluşturulmuştu. Ankara ve İstanbul'da ayrı ayrı çalışan bu grubun demokratik bir Anayasa konusunda temel yaklaşımlarını bir metin haline getirme aşamasına girdiğini ve yakında bu metnin kamuoyunda tartışmaya açılacağını öğrendik. Bunun üzerine arkadaşımız Murat Özveri, çalışma grubunun İstanbul sorumlusu Prof.Dr. Zafer Üskül ile, hazırlıkları üzerine konuştu.

— Yeni bir Anayasa'nın hazırlanmasında hareket noktanız ne olacak? Bu konuda geliştirdiğiniz metin içinde ana fikir varsa, özetleyebilir misiniz?

Üskül: Kuşkusuz bir ana fikir ortaya çıktı. Günümüz dünyasında artık insan hakları neredeyse tüm kavramların önüne geçmiş durumda. Bireyi esas alan, birey gruplarını esas alan; bireyin doğuştan sahip olduğu ve artık bütün demokratik ülkelerde kabul edilen temel hakları özgürce kullanabilmeyi, kendini özgürce geliştirebileceği bir devlet yapısını kuran bir Anayasaya ihtiyaç var. İşte bizim de hareket noktamız bu oldu. Bir anayasa devlete değil, bireye dayanmalı. Çünkü zaten birey karşısında devletin korunmasına gerek yoktur.

Kuşkusuz, bir devletin yaşamında bazı işlevlerin yerine getirilmesi gerekiyor. Bunlar, yasama, yürütme ve yargılama işlevleri. Çalışmalarımızda en çok tartışılan noktalardan birisi sürekli şu oldu: bireyin etkinliğini artırmak, bireyin özgürlüğünü güvence altına almak için, özellikle bu yasama, yürütme ve yargı mekanizmaları düşünülürken, acaba bunlar nasıl sınırlanır sorusu hep soruldu. Ama sonuç olarak biz şu noktaya vardık: Meclisin hükümeti denetleme mekanizması etkinleştirilmelidir. Örneğin, meclis araştırması belli sayıda milletvekilinin başvurusu üzerine otomatik olarak harekete geçirilebilir.

— Şimdi daha bir somutlamaya çalışalım isterseniz: Bu anayasayla toplumda öngördüğü kanlımı sağlayabilecek organlar nasıl formüle edilmeye çalışılıyor, neler öngörülüyor bu anlamda?

Üskül: Biz Türk Anayasa geleneği doğrultusunda Türkiye için en uygun hükümet sisteminin parlamenter sistem olduğunu düşünüyoruz. Bu parlamenter sistemi de klasik biçimiyle uygulamanın yerinde olacağını düşünüyoruz.

Parlamenter sistemin gereği olarak, sembolik yetkilerle donatılmış bir Cumhurbaşkanlığı öngörülmesini uygun buluyoruz. Yürütmenin bütün sorumluluğunu hükümet üstlenecektir.

Biz tek meclis, 450 milletvekilinden oluşan, dört yıl için seçilen bir meclis düşünüyoruz. Yasama organına seçme ve seçilme yaşının düşürülmesini öngörüyoruz.

Meclisin etkin bir yasama faaliyetini sağlayacak bir düzenleme öngörüyoruz. Meclisin hükümeti denetleme mekanizması etkinleştirilmelidir. Örneğin, meclis araştırması belli sayıda milletvekilinin başvurusu üzerine otomatik olarak harekete geçirilebilir.

Hükümet, meclis içinden klasik parlamenter sistemin mekanizmalarına göre oluşacaktır. Çağımızda karşılaşılan önemli sorunlardan birisi güçlü bir yürütmenin kurulması sorunudur. Artık bütün dünyada hızlı karar alabilip hızlı uygulayabilmek önem taşımaktadır. Ancak, meclisin etkisini tümüyle ortadan kaldıracak ölçüde hükümetin güçlendirilmesinin doğru olmadığı kanısındayız. Kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi Bakanlar Kurulu'na verilmelidir, ancak bunun koşulları Anayasada iyi belirlenmelidir. Biliyorsunuz 1982 Anayasası yargı bağımsızlığını ortadan kaldırdı. Oysa yargı işlevi toplumda özellikle bireylerin haklarının devlete karşı savunulabilmesi, korunabilmesi açısından çok önemli. Bu yüzden de yargının tamamen bağımsız olması yargıçlarında güvence altına alınması, yargıç teminatının da sağlanması gerekiyor. Biz bu açıdan 1961 Anayasasının öngördüğü Yüksek Hakimler Kurulu kurumuna dönülmesinden yanayız. Ve böyle bir kurumda hükümetin herhangi bir üyesinin ya da görevlisinin hiçbir şekilde yeri olmadığını düşünüyoruz.

— Yargı konusunda ilk akla gelen kuşkusuz yargıçlar ve yargıçların bağımsızlığı oluyor. Yargıçların bağımsızlığı ile yargının bağımsızlığı bir anlamda özdeşleşiyor. Ancak sizce bu yeterli bir yaklaşım mı? Yargının daha farklı sujeleri de var... Bu konularda düzenlemeyle ilgili bir araştırmanız var mı?

Üskül: Var, biz, yargıç teminatını sağlamanın yanında, savcıları yargıçlar gibi el almak mümkün değil elbette ama, mesleklerini yerine getirmeleri açısından onların da güvence altına alınmasını ve onların da Yüksek Savcılar Kurulu tarafından özlük işlerinin düzenlenmesinin yerinde olacağını düşünüyoruz. Kuşkusuz savcıların idareyle, yürütmeyle bağları olacaktır, yargıçlardan farklı bir konumları vardır, ama mesleklerini, görevlerini yerine getirirken yürütmeye hiç bir şekilde bağlı olmamaları gerektiğini düşünüyoruz.

Fotoğraf: Kerem İnanç

Avukatlara gelince, bir kamu görevi yapan avukatların oluşturdukları barpların ve Türkiye Barolar Birliği'nin özerk bir biçimde çalışmasının yolları sağlanmalıdır.

ANAP iktidarı, Başbakan Özal yeni bir Anayasa fikrini öne atarken, kısa bir Anayasa isterken, istediği şey herhalde yargı denetiminden kurtulmaktı: parlamentonun Anayasa Mahkemesi'nin denetiminden kurtulması, idarenin de danıştayın denetiminden kurtulması.

Anayasa Mahkemesi'nin milli iradeye ortak olduğu düşüncesine de katılmıyoruz. Anayasa Mahkemesi'nin yaptığı parlamentodan çıkan ile anayasayı karşılaştırmaktan ibarettir. Yoksa yasama organının yerine geçerek yasa yapması söz konusu değildir. Bu bakımdan kuşkusuz böyle bir denetim olacaktır. Aynı şekilde idarenin işlem ve eylemlerinin denetimi de gereklidir. Bunu da idari yargı sistemi içinde sağlamak gerekir.

Anayasa Mahkemesi'ne başvuru olanakları genişletilebilir mi? 61 Anayasası'nda bazı özel kuruluşların kendileriyle ilgili yasaların iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurma olanakları vardı. Bunun yeniden sağlanabileceğini düşünüyoruz. Çok önemli bir başka yenilik şu olabilir: Kişiler biliyorsunuz iptal davası açma yetkisine sahip değiller doğrudan doğruya ama, bir yasa hükmünün kendilerine uygulanması söz konusu olduğunda itiraz yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabiliyorlar. Bunun yanında yeni bir yol öngörülebilir; bu kişilerin temel haklarını ilgilendiren uygulamalar konusunda, tüm yasal başvuru yollarını bitirdikten sonra, bir Anayasa şikayetinde bulunma olanağı kişilere sağlanabilir. Bu Anayasa Mahkemesi'ne yapılabilir. Ve Anayasa Mahkemesi kişilerin temel haklarının korunması açısından son bir güvence haline getirilebilir. Bu ciddi olarak düşünülebilir, tartışılmalıdır diye düşünüyoruz.

Öte yandan, Anayasa Mahkemesi'nin kararlarının uygulamaya konulması açısından çok sakıncalı bir durumu saptadık. Bu, Anayasa Mahkemesi kararının hemen yürürlüğe girmemesi biçiminde karşımıza çıkıyor. Oysa, Anayasa Mahkemesi bir yasanın Anayasaya aykırılığına karar verdiği anda artık o yasanın ya da hükmünün uygulanmaması gerekir, diye düşünüyoruz. İdarenin denetlenmesi konusunda, Cumhurbaşkanı'nın tek başına yapacağı işlemler dışında, idarenin her türlü eylem ve işlevinin hiçbir istisna tanınmaksızın, yargı denetimine tabi olması gerektiğini ve bu denetimin de idari yargı tarafından yapılması gerektiğini düşünüyoruz. Ayrıca, hukuka aykırı işlem ve eylemlerin doğurduğu zararların idare tarafından tazmin edilmesi konusunda da Anayasada düzenlenmesi gerektiğini düşünüyoruz.

Tabii yargıç ilkesinin Anayasa'da yer alması gerekir. Bu DMG'lerle çok yakından ilgili. Dolayısıyla DGM'lerde de tüm yargıçların tabii yargıç sayılan kişilerden oluşması gerekiyor. Yani asker kişilerin bu mahkemelerde görev almaları sakıncalıdır.

Öte yandan, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi kaldırılmalıdır. Danıştay asker kişilerin de uyuşmazlıklarını çözebilir, daha önce, 1971 öncesi olduğu gibi. Sayıştay kararlarına karşı Danıştay'a başvuru yolu açılmalıdır.

— Olağanüstü durumun kendisini nasıl tanımlıyorsunuz? Çünkü bu, Cumhuriyet döneminde çok sık yaşanılan bir durum.

Üskül: Aslında olağanüstü durumu tanımlamakta güçlük çekmiyoruz. Daha önceki anayasalarımızda bize bu konuda yol gösterecek hükümler var. Olağanüstü dönemlerden birisi savaş halidir. İkincisi, savaşı gerektirebilecek bir durumun ortaya çıkmasıdır. Üçüncüsü, ülkenin herhangi bir yerinde ayaklanma olmasıdır. Dördüncüsü, yaygın şiddet eylemlerinin ortaya çıkmasıdır- şiddet eylemlerinin bizzat ortaya çıkmasıdır, şiddet eylemi belirtilerinin değil. Beşincisi de, doğal afetlerdir. Bu beş nedenle sınırlanması gerektiğini düşünüyoruz olağanüstü hal durumu nedenlerinin.

Biz idarenin bütün eylem ve işlemlerinin denetlenmesini öngörürken, olağanüstü hal ilanının da denetlenebilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Anayasada öngörülen nedenler dışında başka bir nedenle ilan edilmişse, iptal edilebilmelidir.

Şimdi biz olağanüstü hali böyle bir sivil olağanüstü yönetim biçimi olarak düşününce, zaten Sıkıyönetim Mahkemeleri denilen mahkemeler kendiliğinden ortadan kalkmaktadır.

Kuşkusuz sivil bir olağanüstü hal yönetimi askeri birliklerin hiçbir şekilde kullanılamayacağı anlamına gelmez. Sivil yönetim gerekli gördüğü zaman askeri birliklerden yardım ister ama askeri birlik görevini yerine getirdikten sonra hemen asli görevine döner.

Özellikle asker-sivil ilişkileri bakımından önemle üzerinde durduğumuz bir konu Genelkurmay Başkanlığı'nın Milli Savunma Bakanlığı'na bağlanması, ikincisi de Milli Güvenlik Kurulu'nun kaldırılması. Yani, yeni bir Anayasada Milli Güvenlik Kurulu yer almamalıdır. Çünkü hükümet ülkenin güvenliği ile ilgili konularda ihtiyaç duyduğu anda hem Genelkurmay Başkanı'na hem kuvvet komutanlarına her zaman danışabilir.

GENEL KURUL ÖNCESİ SENDİKACILAR TÜRK-İŞ'İ DEĞERLENDİRDİ

Mehmet Selçuk, Çimse-İş Genel Sekreteri

EYLEMLERE ÖNCÜLÜK EDECEK BİR TÜRK-İŞ

Amaç, bağcı dövmek değil, hep birlikte üzüm yemektir. Sendikamız, işçilerin Türk-İş içindeki birliğini ve ortaklaşa olarak sermayeye karşı mücadelesini savunmaktadır."

Türkiye Çimse-İş Sendikası'nın 12. Genel Kurulu 9-10 Eylül 1989 günleri, Ankara'da toplandı. Genel Kurulumuzda oybirliğiyle kabul edilen Sonuç Bildirisi'nde şu değerlendirme yer alıyordu:

"Bugün Türk-İş Yönetiminin işçi sınıfını yönlendirecek kadar güçlü olmadığı, yapmış oldukları uygulamalar sonucu apaçık ortadadır. İşçi sınıfın bugün belirli koşullarda belirli tepkiler görmekte, kabuk değiştirmektedir. Bu değişime ayak uyduramayan, işçi sınıfının gerisinde kalan Türk-İş Yönetiminin yapısal olarak değiştirilmesi ve işçi sınıfının gerçek önderliğini yapacak kadroların yönetime getirilmesini istiyoruz."

Türk-İş konusundaki bu değerlendirmemiz, yalnızca merkez genel kuruluna özgü değildir. Şube kongrelerimizin çoğunda Türk-İş Yönetiminin durumu değerlendirilmiş ve benzer nitelikte kararlar oybirliğiyle kabul edilmiştir. Türkiye Çimse-İş Sendikası'nın tabanı bu konu ile yakından ilgilenmektedir.

Türkiye Çimse-İş Sendikası böyle bir tavrı, Türk-İş'te belirli görevlere talip olduğundan kişileri yıpratma amacıyla benimsememiştir. Amaç, bağcı döğmek değli, hep birlikte üzüm yemektir. Sendikamız, işçilerin Türk-İş içindeki birliğini ve ortaklaşa olarak sermayeye karşı mücadelesini savunmaktadır.

Türkiye işçi sınıfı ve sendikacılık hareketi, 1986 yılından 1989 yılına kadar büyük değişiklikler yaşadı. Sermayenin ve ANAP iktidarının yoğunlaşan baskı ve sömürüsü işçi sınıfını birleştirdi.

Türk-İş yönetimine ilişkin ilk eleştirimiz ortaya çıkmaktadır. İşçi sınıfının değişik kesimleri arasındaki farklar hayatın zorlamasıyla azalmış, işçiler hayatın zorlamasıyla birleşmiştir. Birleşmenin bedeli yaşanan sıkıntılardır. Türk-İş yönetimi işçilerin birliğinin sağlanması doğrultusunda bilinçli bir çaba içine girmemiştir. Türk-İş yönetimi, hayatın gerisinde kalmıştır.

Türk-İş yönetimi 1986-1989 döneminde birçok karar aldı. Bu kararların ancak bir bölümü uygulandı. Karar alınıp uygulanmayınca, işçinin örgütlü mücadeleye olan güveni sarsılır. Türk-İş yönetimi, işçilerin sendikalara olan güvenini sarsıcı birçok davranışta bulundu.

Bu tavır özellikle 10-11 Şubat 1989 tarihinde kabul edilen eylem programında görüldü. 30'dan fazla ilde miting yapılacağı açıklanmışken, yalnızca iki ilde miting yapıldı. İşçiler tam birlikte mücadeleye alışacakken, eylemler durduruldu. Özellikle İstanbul mitinginin yapılmaması, işçilerin gözünde sendikaları büyük ölçüde yıprattı.

Türk-İş yönetimi, 1988 yılında sendikalara danışmadan ve yetkisiz bir durumdayken, siyasal iktidarla görüşmeler yaptı. Başbakan Özal'da bu fırsatı kaçırmadı ve kamuoyunda Türk-İş'le anlaşmış gibi bir açıklama yaptı. Türk-İş yönetiminin bu hatası da işçilerin sendikalara olan güvenini sarstı.

Türk-İş yönetimi, toplu sözleşme görüşmelerinde sermaye cephesinin karşısına güçlü bir işçi ve emekçi cephesi çıkarmada başarısız kaldı. Bu görev, işçilerin işyerlerinde sağladığı birliğin ardından, ancak 1989 yılında gerçekleştirilebildi.

Türk-İş yönetimi, grevci işçiler için dayanışma kampanyaları açmakta hep gecikti. Açılan kampanyaların bir bölümü de yalnızca açıklamalar düzeyinde kaldı.

Türk-İş yönetimi, halkoylamalarında ve seçimlerde tavır belirleyerek, olumlu bir gelişme yaptı. Ancak bunların hiçbirinde etkili olacak kampanyalar yürütmedi. Yasak savma kabilinde sınırlı bir çalışma yapıldı.

Türk-İş yönetimi, diğer kitle örgütleriyle birlikte bir mücadele geliştirmedi.

Türk-İş yönetimi, gelişen olaylar karşısında olayları yönlendirici girişimlerde bulunamadı. Planlar yapıp, mücadeleyi ona göre geliştirmedi. Gelişmeler karşısında günlük politikalarla savruldu gitti. Takınılan olumlu tavırlar da bu nedenle istikrarlı olamadı.

Türk-İş yönetimi, partilerüstü bir anlayışla herkese yaranmaya çalıştı. İşçi sınıfının gücüne güvenmek yerine, başka güçlere bel bağladı.

Türk-İş yönetimi, sermayedarların ideolojik saldırılarına karşı işçi sınıfını bilinçlendirme ve örgütleme mücadelesinde son derece yetersiz kaldı. Merkezi bir eğitim ve örgütlenme programı gerçekleştirilemedi. Türk-İş'in düzenlediği eğitim seminerlerinin büyük bir bölümünü Amerikan Devletinin İstihbarat örgütlerinin güdümündeki Asya Amerika Hür Çalışma Enstitüsü (AAFLI) kontrol etti.

Türk-İş yönetimi, Türkiye işçi sınıfının 1989 yılında yükselen eylem dalgasına öncülük etmedi. İşçi sınıfı zorladıkça Türk-İş yönetimindeki bazı kişiler bu eylemlere sahip çıktılar. Ancak öncülük etmediler.

Türkiye Çimse-İş Sendikası Genel kurulu bütün bu nedenlerle Türk-İş'in bugünkü yönetimini eleştirmektedir. İsteğimiz, önümüzdeki 3 yıllık dönemde Türkiye işçi sınıfının daha da yükselecek mücadelesine önderlik edebilecek yeteneklere, kararlılığa ve cesarete sahip sendikacıların Türk-İş yönetimine gelmesidir.□

İşçiler ne diyor?

PETKİM SATILAMAZ

Petkim'in yabancı sermayeye satışı konusunda bir süreden beri çeşitli çevreler tepkilerini dile getiriyorlar. Günlük gazetelere de geniş olarak yansıyan bu tepkileri izliyoruz. En son 26 bilim adamının açıklaması bu tepkilerin somut bir örneği.

Petkim'in özelleştirme adı altında yabancı sermayeye blok satışına karşı, İzmir ve İzmit temsilciliklerimiz işçilerle kısa söyleşiler yaptılar. Siyasi partilerin, sanayi ve ticaret odaları yetkililerinin, meslek kuruluşlarının, sendikaların, üniversite ve bilim çevrelerinin yanında işçiler de, özellikle satışı sözkonusu olan Petkim işçileri de görüşlerini dile getirsinler. Bu konuda ne düşündüklerini ifade edebilsinler. İşte işçilerin görüşleri:

Halil Önen (Petkim işçisi-Aliağa)

Öncelikle KİT'lerin özelleştirilmesine karşı olduğumu söyleyeyim. KİT'lerin ulusal ekonomimizde çok önemli bir yeri vardır.

Petkim gibi bir kuruluşun büyük paketler halinde yabancılara satılması büyük sakıncaları da beraberinde taşıyor. Petkim bir tekeldir. Stratejik bir önemi vardır. Bu denli önemli bir kuruluşu yabancılara satmak, uluslararası şirketlerin Türkiye üzerindeki gücünü artıracak ve onlara Türkiye'nin iç ve dış politikasında baskı kurma olanağı sağlayacaktır.

Özelleştirilmeyle birlikte işçi çıkarılmaya gidilecek. İşçi sağlığı ve iş güvenliği daha da gözardı edilecek. Çevre kirlenmesi hızlanacak. İşçilerin en küçük hak aramalarında ağır sorunlar yaşanacak. Bunlar kaçınılmaz. Öte yandan Petkim'in satılmasından yan sanayi de zarar görecek.

Mustafa Öztaşkın (Petrol-İş Sendikası Aliağa şube mali sekreteri)

Petkim'in satışa çıkarılması Türkiye ekonomisinin iflas ettiğinin bir kanıtıdır.

Petkim, hammadde üretiyor. Bunu mamül maddeye dönüştüren yaklaşık 300 bin kişi geçimini bu yan sanayiden karşılıyor. Petkim'in satılmasıyla yeni sahipleri onu dünya piyasasına açacak, en azından böyle bir politikaya yönelecekler. Doğal olarak bu küçük üreticilerin durumu tehlikeye düşecek.

Petkim'in talipli̇leri yabancı sermayedarlar. Çünkü yerlilerinde bu kadar yüklü sermaye yok. Zaten karşı çıkmaları da bu yüzden, onların satın alamamalarından.

Biz, Petkim'in satılmasına şiddetle karşı çıkıyoruz. Bu sonuda kamuoyundan destek istiyoruz.

Mustafa Akyazı (Petkim işçisi-İzmit)

Fabrikanın yabancılara satışı bütün ünitelerde tartışılıyor. İşçi arkadaşlar Petkim'in satışına karşı çıkıyor. Petkim, özel sektöre devredildiğinde çalışma koşulları bugünden daha fazla ağırlaşacak. Ben 15 yıldır Petkim'de çalışıyorum. Ve şu anda grev yapamaz durumdayız. Eğer burası özel sektöre devredilirse neler olacağını varın siz düşünün.

Petkim'in satışının önlenmesi siyasi partilerin demeçlerle sınırlı kalan tepkileriyle engellenemez. Bütün insanların bu konuda seslerini yükseltmesi gerekir.

Musa Tekin (Petkim işçisi-İzmit)

Petkim'in yabancılara satışına karşıyım. Yabancı sermayenin iliğimize kadar bizleri sömürmesine karşıyım. Kendi ünitemde çalışan arkadaşlarım da bu satışa karşı çıkıyorlar. Bu fabrikada yıllarımız geçti, bir çırpıda yabancılara peşkeş çekilmesini anlamıyorum.

Muhalefet partileri, sanayi odalarını, sendikaları, tüm demokratik kuruluşları, halkı, bu satışa karşı seslerini yükseltmeye çağırıyorum.

Süleyman Fırat (Petkim işçisi-İzmit)

Hükümetin büyük sanayi kuruluşlarını özelleştirme adı altında yabancılara satması, Türkiye ekonomisi ve geleceği açısından çok tehlikeli bir yoldur. Özellikle Petkim gibi kilit sektörlerin satışı gerçekleşirse, hem ekonomik hem de siyasal olarak bağımlılık artacaktır. Güvenliğimiz de tehlikeye girecektir. Bu çıkmaz yoldur. Kesinlikle karşı çıkıyorum.

Petrol-İş sendikasına bu nedenle büyük görevler düşüyor.

Nari Oğuz (Petkim işçisi-İzmit)

Petkim'in çokuluslu şirketlere satılması ülkemizin sanayi belkemiğinin yabancılara teslim edilmesi anlamına gelir. Petkim gibi bir şirketi kurmak kolay değildir. Bu tesisler ülkemize çok pahalıya malolmuştur. Çok uzun süre sonra devreye sokulabilmiştir. Bunları bir çırpıda elden çıkarmak ülkemizi daha bugünden ipotek altına almak anlamına gelir.

Bunun için başta işçiler, bilim adamları, sanayiciler bu olaya karşı çıkmaktadırlar. Ben de Petkim'in satışına karşıyım. Bu satışı kabullenecek bir insan olabileceğini sanmıyorum.□

Nasıl bir sendikal çalışma?

KAVRAM KAOSU MU, SENDİKAL YENİLENME Mİ?

■ Aziz Çelik

Toplumsal yaşamın her alanında öne çıkan yenilenme ihtiyacı sendikal harekette de kendisini hissettiriyor. Son yıllarda sendikal mücadelenin ekonomik-toplumsal temelinde ve yasal-politik çerçevesinde köklü değişiklikler oluştu. Bu durum sendikal anlayış ve pratiklerimizi eleştirel bir tarzda gözden geçirmemizi, geçmişin olumlu mirasını içeren ve bugünün ihtiyaçlarına da yanıt veren yeni bir sendikal anlayış geliştirmemizi zorunlu kılıyor.

Bu yenilenme ihtiyacı sendikal çevrelerde ve sendikal yazında son günlerde sıkça tartışılmaktadır. Ancak bu tartışmalar günün ihtiyaçlarına uygun ve programatik bir çerçevede değil, daha çok kavramlar üzerinde, verimsiz ve yapay kutuplaşmalara yol açabilecek bir tarzda yürütülmektedir. Bir yanda tutucu ve duygusal bir yaklaşımla **''sınıf ve kitle sendikacılığı''** kavramını fetişleştirme eğilimi, öte yanda **''Sınıf ve kitle sendikacılığı, demokratik sendikacılık...''** vb. kavramları reddeden ve ''daha güçlü sendika'' formülasyonunu öneren eğilimi.(1)

Tartışmanın kavramsal düzeyde sürdürülmesi sendikal hareketin önünü açmak yerine kavram kargaşasına, reaksiyona, duygusal tepkilere yolaçmaktadır.

Kuşkusuz kavramlar değişmez ve mutlak değillerdir. Bir kavram artık nesnel gerçeği, gelişeni anlatmıyorsa, kavram anlam kaymasına uğramışsa değiştirilebilir. Yine bir kavram propagandif açıdan, yığınlara ulaşma açısından yetersiz, ters tepen ve bölen bir rol oynarsa değiştirilebilir. Ancak bir kavramın değişmesi için ciddi ve bilimsel bir araştırmaya ve dayatmacı olmayan esnek bir yaklaşıma ihtiyaç vardır.

Tartışmada öncelik

''1989 Bahar Eylemleri'' adlı broşürde sendikal kavramlar konusunda şu yaklaşım ileri sürülüyor: **''Sınıf ve kitle sendikacılığı, demokratik sendikacılık, çağdaş sendikacılık gibi hem işçiler açısından bir anlam taşımayan hem de sendikacılık, yönetmecilik kokan kavramlar tutmamıştır. Yerine 'daha güçlü sendika' sözcüğü sıkça kullanılır olmuştur.''**(2) Öncelikle şunu belirtmek gerekir: Bu belirlemeyle, kategorik olarak farklı iki kavram birbirinin karşısına konulmaktadır. Sınıf ve kitle sendikacılığı, demokratik sendikacılık vb. gibi kavramlar bir sendikal anlayışı, daha güçlü sendika ise sendikal yapıyı, sendikal örgütlülüğü anlatmaktadır. Güçlü sendikadan anlaşılması gereken, nicel ve nitel olarak etkin bir sendikadır. Böyle bir sendikanın nicel gücünü üye sayısı, mali olanakları vb. belirlerken, nitel gücünü de sendikanın sahip olduğu ve sendikanın bütününe, yapısına sinen anlayış belirlemektedir. Güçlenme bir sonuçtur, ama güçlenmek için adına ister ''sınıf sendikacılığı'', ister ''demokratik sendikacılık'' diyelim programatik bir anlayışa, bir mücadele hakkına, kısaca, bir sendikal anlayışa ihtiyaç vardır.

Söz konusu broşürde ''tutmadığı'' iddia edilen sınıf ve kitle sendikacılığı kavramına bakalım. Bu kavram ülkemizde DİSK tarafından kullanılagelmiştir. Büyük ölçüde DİSK geleneği ile özdeşleşmiş olmasına karşın, sadece DİSK kökenli işçiler arasında değil, geleneksel sendikal anlayışlara bir tepkinin ürünü olarak işçi sınıfı içinde, sendikal aktivistler içinde prestiji olan bir kavramdır. Bu kavramın tutmadığı iddiası subjektif bir iddiadır. Keramet kavramlarda değildir. Hangi kavram olursa olsun, yığınlara maledilmediği sürece **''tutmaz''**.

Sendikal hareket öncelik le kavramların değil anlayışların yapılanmaların tartışılmasına ihtiyaç duyuyor.

Örneklersek, geçen dönem ''sınıf sendikacılığı'' anlayışlarını savunduklarını söyleyerek işbaşına gelen birçok ekibin bu dönem büyük bir kan kaybına uğramasının günahı ''sınıf sendikacılığı'' kavramına yüklenebilir mi? Asıl günah bu anlayışın içini dolduramamak ve günlük çalışmada yenilenememek değil midir?

Öte yandan sınıf ve kitle sendikacılığının aşırı vurgulanması ve giderek bir fetiş haline getirilmesi tehlikesi vardır. Bu kavramın anlam kaymasına uğramış olması (bir çeşit ''marksist sendikacılık'' olarak algılanması ve kullanılması) sendikal birlik açısından kimi sorunlar yaratabilir. Ama öte yandan bu kavramı yapay bir biçimde sendikal literatür dışı bırakmak da yeni sorunlar yaratacaktır. Bu kavramın sendikal aktivistler düzeyindeki moral değeri haklı bir dirence yol açacaktır. Yeni önerilen kavramlara da başka anlam ve misyonlar yüklenecektir. Kaş yaparken göz çıkarmak olasıdır. Nitekim daha şimdiden ''güçlü sendika'' kavramına ilişkin eleştiri ve tartışmalar başlamıştır.(3) Kavramlar hayatın nesnel gerçeğin ifadesi olarak, bir ihtiyacın ürünü olarak ortaya çıkarlar nesnel gerçeği ifade ettikleri, bir ihtiyacı karşıladıkları sürece kalıcı olurlar aksi durumda giderek kullanılmaz olurlar ve yerlerine yeni kavramlar gelişir. Yapay olarak üretilen kavramlar ise bir çevrenin, bir eğilimin jargonuyla sınırlı kalacak ve yeni bir etiket işlevi görecektir. Oysa yeni bir kavram, yeni bir bölen olmamalıdır. Öncelikle kavramlar değil anlayışlar, yapılanmalar tartışılmalı, pratik çalışmalar gözden geçirilmeli yenilenme **öncelikle** bu alanda sağlanmalıdır.

Etiketlerle oyalanmamalı

''A'' kavramının yerine ''B'' kavramını koyduğumuzda sendikal çalışmalardaki devasa pratik yanlışlar ortadan kalkacak mı? Hayır. Çünkü sorun kavramlardan kaynaklanmıyor, sendikal çalışma tarzımızdaki eksiklerden kaynaklanıyor. Bugün sendikal harekete kavramsal düzeyde yürütülecek bir tartışma sendikal yenilenmenin önünü açıcı değil, yönünü şaşırtıcı, kutuplaştırıcı bir tartışma olacaktır. Yine bu noktada yapay kavram tartışmalarının işçiler için bir anlamı yoktur. Moral sorunlar ve kargaşa yaratacak kavram reddiyelerinin de bir anlamı ve yararı yoktur.

Bu tartışmalarda unutulmaması gereken bir nokta da sınıf kavramının sendikal hareket için mihenk taşı olduğudur. Bugün sendikalar klasik görevlerinin yanında yeni yeni görevlerle karşı karşıya olsalar da, sendikaların sınıf çıkarlarını savunma koruma ve geliştirme ödevi ortadan kalkmamıştır, kalkmayacaktır. Çünkü sendikaların varlık nedeni budur. Öte yandan ''yeni tutuculuk'' dalgası sendikaların klasik işlevlerini daha da yakıcı hale getiriyor. Kuşkusuz sendikalar bu ödevlerini dar ''sınıfa karşı sınıf'' mücadele tarzıyla başaramazlar. Ama bu ödev bir sınıf savaşı örgütü olma özelliğinden vazgeçirilerek hiç başarılamaz. **''Bir sınıf savaşı sendikası olmak, özellikle grevcileri yarı yolda bırakmamak, patronların ve iktidarın baskılarına teslim olmamak, elverişli olmayan sözleşmeler imzalamamak demektir. Emekçilerin ne istediklerini hesaba katmak demektir.''**(4)

Tüm bu nedenlerle **''sınıf sendikacılığı''** kavramına karşı daha özenli davranmalıyız.

''Sınıf Sendikacılığı'' kavramını **''anlam taşımadığı''** ve **''yönetmecilik''** kokuttuğu için reddeden yaklaşım **''demokratik sendikacılık''** kavramı için de söz konusudur. Bu kavramın da işçiler için bir anlam ifade etmediği söylenmektedir. Demokratizmin demokratikleşmenin yığınların bilincinde kazandığı prestij ve geniş çevrelerde bu konuda oluşan mutabakat ortadayken bu kavramın bir çırpıda anlamsız ilan edilmesi anlaşılır değildir. ''Demokratik sendikacılık'' kavramı katılımcılığı, üyenin söz ve karar sahibi olmasını çağrıştıran olumlu izlenimler yaratan bir kavramdır. Bir çırpıda silinip atılmamalı üzerinde durulmalıdır.

Sendikal harekette bugün birden çok kavram kullanılmaktadır. Bunları birbirinin karşısına koyarak, anlamsız ilan ederek bir yere varılamaz. Bu çeşitlilik olumludur. Etiketlerle oyalanmayıp ortak davranış ve birlikte mücadele ön plana alınmalıdır.

Sendikal hareketin yoğun bir kongre döneminden geçtiği bugünlerde ''kavram tartışmalarıyla'' vakit kaybetmek biraz Bizanslı rahiplerin tartışmasını anımsatıyor.

Bugün öne çıkan görev nedir?

''Bir kere daha bu kongrelerde demokratik sendikacılığın programatik görüşlerinin ortaya konması gerekmektedir. Böylesi programlar ortaya atılıp mümkün olan en geniş güçlerin bunların çevresinde birleşmesi amaçlanmalıdır. Bu tür programatik yaklaşımlar geniş sol ve demokratik çevrelerin işbirliğiyle özellikle tabanın görüşleri temelinde hazırlanmalıdır.''(5)

Sorun ''hangi kavram'' değil. 1990'lı yıllarda nasıl bir sendikal çalışma?

Sendikal mücadele anlayışımız nasıl yenilenecek?

Sendikal yenilenme hangi yapılarla hayata geçirilebilir?

Bu sorulara yanıtlar getirilmelidir.□

(1) Çelebi, Rıfat **''89 Bahar Eylemleri''**, Yeni Açılım Yayınları, Özel sayı 1, s.17-18.

(2) Aynı yerde

(3) Bu tartışmalar için şu yayınlara bakılabilir: İşçilerin Sesi sayı 7, 20 Ağustos 1989
Emek Dünyası, sayı 20, Ağustos 1989 s.4, ''10 Eylül'' Sayı 1, Eylül 1989 s.4

(4) Krasucki, Henri **''Çağdaş Sendikaya Evet''**, Amaç Yayıncılık, 1987, s.37

(5) Karaca, Mehmet **''Barış ve demokratikleşmeyi başa almak''** Yeni Açılım, Nisan 1989, s.12

Adana'da 700 belediye işçisi işten çıkarıldı

Adımlar (Adana)-Adana Belediyesi'nce üç ay önce işe alınan 1.200 işçiden 700'ü işten çıkarıldı.

Adana Anakent Belediye Başkanı Selahattin Çolak işten çıkarmalara neden olarak **'bakanlığın kadro vermemesini'** gösterdi. Çıkışı verilen işçiler belediye binası önünde toplanarak belediye başkanının açıklamayapmasını istediler. Başkanın herhangi bir açıklama yapmaması üzerine SHP'ye ve İHD'ye başvuran işçiler sorunlarına çözüm getirilmemesi halinde **'çeşitli eylemlere'** baş vuracaklarını belirttiler.□

Ek zam için eylem

Adımlar (Bakırköy)-Yaklaşık iki aydır, işverenle ek zam, yemek, servis vb. gibi sorunlarının çözümü için görüşmeler yapan **Permatik-Dandi** işçileri 15 Eylül'de toplu viziteye çıkarak işverenin ''uzlaşmaz tavrını'' protesto ettiler.

Enflasyonun ücretleri önemli ölçüde eritmesi üzerine işverenden yüzde 80 oranında ek zam talebinde bulunan işçiler işverenin kendilerini oyalaması üzerine 8 Ağustos'ta da toplu viziteye çıkarak işvereni protesto etmişlerdi.

15 Eylül'de yapılan ikinci eylem genel bir toplantıda alınan karar üzerine yapıldı. Eyleme binin üzerinde işçi katıldı. İşverenin **''toplu viziteye çıkmak yasaklandı''** diyerek eylemi kırma girişimi sonuç vermedi ve viziteye çıkma eylemi mesai saati sonuna kadar devam etti.□

Ekmek, barış, özgürlük şiirleri

Adımlar (Ankara)-Petrol-İş Sendikası Kırıkkale şubesi **''Ekmek, Barış, Özgürlük''** konulu bir şiir yarışması düzenledi. Düzenleme komitesi üyeleri yarışmanın ana ilkesinin **''katılım ve paylaşım''** sağlamak olduğunu belirttiler.

Belirlenen konu doğrultusunda yazan herkesin katılabileceği yarışmanın katılım koşulları şöyle: Yarışmaya en çok üç şiirle katılınabilecek, şiirler altışar nüsha olarak ve yazarın özyaşam öyküsüyle birlikte en geç **20 Kasım 1989'a** kadar **Salih Kumru, P.K. 5, Kırıkkale** adresine postalanacak.

Birinciye 400 bin lira, ikinciye 200 bin lira, üçüncüye 100 bin lira ödül verilecek olan yarışmanın Seçici Kurulu **Gülten Akın** (Şair), **Jülide Gülizar** (Gazeteci-yazar), **Mustafa Ekmekçi** (Gazeteci-yazar), **Muzaffer İlhan Erdost** (yazar, İHD Ankara Şube Başkanı), **Remzi Erdal** (Petrol-İş Kırıkkale şubesi idari sekreteri), **Remzi İnanç** (yazar-yayıncı) ve Petrol-İş üst kurul delegesi **Salih Kumru**'dan oluşuyor.□

TBKP yöneticileri ve politik göçmenler Türkiye'de

HÜKÜMET NEREDE?

İstanbul'da bir yasa uygulanırken, Ankara'da o yasa uygulanmıyor. Aynı suçlama nedeniyle insanlar İstanbul'da gözaltına bile alınmazken, Ankara'da günlerce gözaltında bırakılabiliyor. Bir bakanın bir genelgesi İstanbul'da yaşama geçerken, aynı bakanın aynı genelgesi Ankara'da yok sayılıyor. Bu memlekette kaç tane hükümet hüküm icra ediyor?

Erdal Talu

Mehmet Bozışık

■ **Ergin Cinmen**

Her on yılda bir ihtilaller, darbeler hazırlanırken başbakanların ruhu bile duymuyor... Oysa hazırlayanlar devlet kademesi içinde, devletin kadrolu, bordrolu memurları. Hepsinin birer amiri var. Ama ya amirlerin olanlardan, olacaklardan haberleri yok ya da haberleri var ama, bilmezden geliyorlar. Devlet kademeleri içinde öyle güçler var ki, bunların bağlı bulundukları ikitür hiyerarşi mevcut: 1- Yasal, 2- Yasadışı. Yasal hiyerarşinin adı var, gücü yok. Yasadışı hiyerarşinin adı yok ama gücü var. Böyle olunca da işler sarpa sarıyor. Yıllardır ilericilere demokratlara "bölücü, anarşist" sıfatı yakıştırılırken ve yakıştırılıyorken, bu gün bu yasal ve yasadışı hiyerarşiler arasındaki çelişki yüzünden ülke bölünüyor.

Olağanüstü hal bölgesi içinde yaşamak zorunda kalan yurttaşlar sürülürken, bu bölgede yaşayan yurttaşlar şu veya bu şarkıcının şarkılarını kasetlerinden dinleyemezken, bu bölgenin 1 m. uzağında yaşayan yurttaşlara karşı böyle bir uygulama yok.

İstanbul'da bir yasa uygulanırken, Ankara'da o yasa uygulanmıyor. Aynı suçlama nedeniyle insanlar İstanbul'da gözaltına bile alınmazken, Ankara'da günlerce gözaltında bırakılabiliyor. Bir bakanın bir genelgesi İstanbul'da yaşama geçerken, aynı bakanın aynı genelgesi Ankara'da yok sayılıyor. Bu memlekette kaç tane hükümet hüküm icra ediyor?

Geçtiğimiz günlerde ülkelerine dönen TBKP yönetici ve üyelerinin karşılaştıkları uygulamalar bu iki hiyerarşinin gerçek yüzlerini ortaya çıkardı. TBKP Merkez Komitesi üyeleri; **Mehmet Bozışık, Şeref Yıldız, Ahmet Kardam, Erdal Talu.** TBKP üyeleri; **Alattin Taş, Fahrettin Filiz, Fikret Demir** ve **Talat Ulusoy** İstanbul Havalimanı'na indiklerinde hepsi de kendilerini karşılayan siyasi polise şöyle dediler "**Bizler TBKP yöneticisi ve üyeleriyiz. Bunun dışında susma hakkımızı kullanacağız.**"

İstanbul polisi, bu beyana rağmen Fahrettin Filiz ve Fikret Demir'i soruşturma için savcılığa dahi göndermeksizin, evlerine gönderirken, TBKP Merkez Komitesi üyesi olduğunu zabıtlara geçiren **Erdal Talu**'yu Barış derneği yöneticisi olmak iddiasıyla Beyoğlu Sulh Ceza Mahkemesine sevk ediyor ve hakkındaki gıyabi tutuklama vicahiye çevriliyor. Yani TBKP MK üyesi olan Erdal Talu bu politik sıfatı nedeniyle değil, Barış Derneği yöneticisi olduğu için tutuklanıyor. Yani İstanbul'daki idari ve adli mekanizma TBKP yöneticiliğini ve üyeliğini suç saymıyor. TBKP üyesi olduğunu beyan eden Talat Ulusoy ise, 1980 yıllarından kalan bir soruşturma nedeniyle İzmir'de tutuklanıyor. Yani İzmir'deki adli ve idari makamlar da TBKP üyeliğini suç olarak görmüyor.

Peki bu arada Ankara'da neler oluyordu? Sanki Türkiye federatif bir Cumhuriyetti. Ankara yöresinin yasaları değişikti. Tek bir adalet bakanı vardı ama, savcılar isterlerse bu bakanın sözünü dinliyorlar, isterlerse dinlemiyorlardı.

Diğer üç MK üyesini Ankara savcılığı İstanbul'dan istemişti. Bunun içinde 89 yaşındaki TBKP yöneticisi Mehmet Bozışık, Şeref Yıldız ve Ahmet Kardam geldiklerinin ertesi günü Ankara "eyaletinin" yolunu tuttular. Yanlarında siyasi polisleri de vardı. Bozışık, nemden sular içinde kalmış olan hücresinden üç gün sonra çıktı ve TBKP yöneticiliğinden tutuklandı. Oysa bu, İstanbul'da suç sayılmıyordu. Bu yazı yazıldığı anda diğer iki yönetici hâlâ Ankara Emniyet Sarayının hücrelerindeler...

Üç yöneticinin avukatlarına Ankara DGM'nin beşinci katında bulunan savcılık makamlarına çıkmak yasaktı. Oysa bu avukatların Ankara Cumhuriyeti Savcılığına anlatacakları vardı. Çünkü müvekkilleriyle görüşmek istiyorlardı. CMUK'un 136. maddesinde yer alan hakkı kullanmak istiyorlardı.

Bu arada bütün Türkiye'nin Adalet Bakanı olması gereken **Oltan Sungurlu** imzasıyla bir genelge yayınlamıştı. Genelgenin tarihi 26.9.1989'du. Ve bu genelge Ankara'da bir türlü uygulanmıyordu. MK yöneticilerinin avukatları, savcılara ancak bir dilekçe verebilmişlerdi. Ama Ankara'nın DGM'sinin savcıları sükût halindeydiler. Bunun üzerine devletin Adalet Bakanına çıkıldı. Genelgesi hatırlatıldı. Ve "**savcılığın bu genelgeyi uygulamadığı**" söylendi. Ama ne yapsındı Adalet Bakanı, bu savcıya kimse söz geçiremiyordu. Bilinen ama görünmeyen çevreler Adalet Bakanı'na galebe çalmıştı. Avukatlara, "**Ne yapalım siz de Bakanın sözünü dinleyip, başkalarının sözünü dinleyen bir savcıyı şikâyet edin**" dediler. Bu arada İstanbul'a bir dönüş yapalım. Tarih, 3 Ekim 1989. Yukarda sözü edilen genelge uygulanıyor ve ilk defa, gözetim altında bulunan **Zeynep Berktaş** İstanbul Siyasi şubede avukatlarıyla görüşüyor. İstanbul'da Adalet Bakanımız demek ki etkin.

Anlaşılan o ki, rahmetli **Celal Bayar**'ın sözü doğru değilmiş. Türkiye 1989 sonbaharında bölündü. TBKP yöneticiliği ve üyeliği İstanbul'da suç olmazken Ankara'da suç. Gözetim altındaki insanlarla avukatlarının görüşmesine olanak tanıyan TC Devleti'nin Adalet Bakanı'nın genelgesi, İstanbul'da uygulanırken, Ankara'da yok. İnsanlar İstanbul emniyetinde susma hakkını kullanabilirken, Ankara'da bu hak insanlara yok. Şimdi iş Türkiye'nin ilericilerine, demokratlarına, komünistlere düşüyor; devletin içinde odaklanmış olan yasadışı güçlere ülkeyi böldürmeyelim. □

Ahmet Kardam

Şeref Yıldız

TBKP Yöneticileriyle uluslararası dayanışma

22 Eylül Cuma günü yurda dönen TBKP yöneticilerinin gözaltına alınması üzerine Avrupa ülkelerindeki siyasi partiler, sendikalar ve demokratik kitle örgütleri TBKP yöneticileriyle geniş bir dayanışma ağı oluşturdular. Gözaltı süresinin 48 saati geçmesi üzerine, Uluslararası Af Örgütü "**acil eylem**" çağrısı yaparken, Avrupa Parlamentosu'nun komünist, sosyalist, yeşil üyeleri Başbakan Özal'ı, Emniyet Müdürlüğü'nü telefonla arayarak, teleks metinleri geçerek, telgraf ya da mektup gönderecek gözaltına alınanların serbest bırakılmasını veya derhal yargı önüne çıkarılmasını istediler.

Gözaltına alınan TBKP yöneticileriyle en yoğun dayanışma, sınır komşumuz Yunanistan'dan yükseldi. Yunan parlamenterler **Vasilis Efremidis, Mihalis Pagayanis, Mekos Alavanos, Dimitris Desillas** Avrupa Parlamentosu Başkanı **Enrico Baron Crespo**'ya TBKP yöneticilerinin gözaltına alınmasını kınayan bir mektup verdiler ve gözaltılardan duydukları "endişeyi" dile getirdiler. Yunanistan Komünist Partisi, Yunan Solu Partisi (EAR), Yunanistan Komünist Gençliği (KNE), Uluslararası Dayanışma İçin Yunanistan Komitesi (EEDDA), Kutlu-Sargın'a Özgürlük ve Türkiye'de İnsan Hakları İçin Yunanistan Komitesi, Atina İşçi Merkezi, Yunanistan Genel İşçi Konfederasyonu (YSEE), Panhelenik Kültür Hareketi, Selanik İşçi Merkezi, Uluslararası Yumuşama ve Barış İçin Yunanistan Komitesi, PTT Çalışanları Konfederasyonu (OLME-OTE), Yunanistan Kadınlar Federasyonu (OYE) ve Yunanistan'da Filistin Komünist Partisi temsilcileri açıkladıkları bildirilerle ve Başbakan Özal'a, Emniyet Müdürlüğü'ne, Türkiye Büyükelçiliği'ne gönderdikleri mektup ve telgraflarla gözaltına alınanların serbest bırakılmasını istediler. Türkiye Büyükelçiliği önünde toplanarak görüşme talep eden parti, sendika ve kitle örgütleri temsilcileri ise, taleplerinin reddedilmesi üzerine hazırladıkları bir protesto metnini elçilik kapısına astılar.

Strasbourg Demokratik Hukukçular Birliği Başkanı Avuk Techel Avrupa İnsan Hakları Komisyonu Başkanlığına "**acil müdahale**" istemi içeren bir mektup verdi. Fransa Genel İş Federasyonu (CGT) yöneticileri Avrupa Konseyi Başkanlık Divanı'na başvurarak TBKP'li yöneticilerin durumuna müdahale edilmesini istedi. İngiliz senatör **Richard Balfe** Başbakan **Özal** ile görüşerek bilgi aldı. Danimarkalı parlamenterler Başbakan Özal ve Emniyet Müdürlüğü'nü telefonla arayarak, bilgi istediler. Batı Berlin'de iktidar ortağı iki parti, SPD ve Alternatif Liste ile Batı Berlin Eğitim Emekçileri Sendikası Başbakan Turgut Özal'a birer teleks metni geçerek, gözaltına alınanlara işkence yapıldığından endişe duyduklarını dile getirdiler.

TBKP'li yöneticilerle birlikte ülkeye gelen Fransız senatör **Charles Lederman**, İnsan Hakları Derneği yöneticisi emekli amiral **Antoin Sanquetti** de İstanbul'da bir basın toplantısı düzenlediler.

TBKP Başkan Yardımcısı **Mehmet Kuraca** ve Genel Sekreter Yardımcısı **Osman Sakalsız** Başbakan Turgut Özal'a bir mektup göndererek, yöneticilerinin "**bir an önce yargı önüne çıkarılarak**" savunma haklarının verilmesini istediler.

Ayrıca TBKP yöneticilerinin avukatları ve TBKP MK yöneticilerinin Türkiye'deki arkadaşları da, ayrı ayrı basın toplantıları düzenleyerek, gözaltına alınanların serbest bırakılmasını ya da derhal yargı önüne çıkarılmasını istediler.

13 gün Ankara Emniyeti'nde gözaltında tutulan Şerif Yıldız ve Ahmet Kardam 4 Ekim'de çıkarıldıkları Ankara DGM tarafından tutuklandılar. Bilindiği gibi TBKP MK Politbüro üyesi Erdal Talu 23 Eylül'de İstanbul'da çıkarıldığı Mahkemece tutuklanmıştı. Ankara'ya götürülen TBKP MK üyesi Mehmet Bozışık'ta 29 Eylül'de Ankara DMG'ce tutuklanmıştı. Ayrıca İGD Genel Sekreteri ve TBKP üyesi Alaattin Taş İstanbul'da Talat Ulusoy İzmir'de tutuklu bulunuyor.

TBKP yöneticilerinin gelişlerinde ve gözaltı süreleri boyunca SHP milletvekilleri Kemal Anadol, Ekin Arkman, Veli Aksoy, Hüsnü Okçuoğlu aktif dayanışma gösterdiler.

▶ Alaattin Taş, kendisini karşılamaya gelen, SHP milletvekili Kemal Anadol ile.

ZAMANIDIR

■ **Haluk Tan İpekçi**

İnsanlık tarihi bir bakıma özgürlükleri arayış tarihidir. Ve bu tarih, insan uygarlığını gelişkin biçimlerine ulaştıran mücadelelerle doludur.

İnsanoğlu bu tarih boyunca hiçbir şeyin, uğruna mücadele yürütmedikçe elde edilemeyeceğini öğrendi.

Türkiye'de olan da budur.

Özgürlükleri elde etme sürecinde tarih öncesinden günümüze ulaşmaya çalışıyoruz.

Özgürlüklerin sistemi olarak demokrasiyi kazanmak ve geliştirmek üzere kalıcılaştırmak, bizim tarihimizin şimdiki en önemli anını oluşturuyor.

Soyut felsefi kavramlar olarak da özgürlük ve demokrasi çok önemli ve anlamlı. Ama biliniyor ki bunlar yaşamımızı en fazla ilgilendiren ve kendini dayatan kaçınılmaz somutluklar.

Ve ulaşılmak istenen her somut kazanım somut girişim gerektiriyor.

İşte TBKP'nin yasallaştırılması için yürütülen mücadele böyle bir girişimdir.

Öyle bir girişim ki, komünist partisinin yasallaşmasını -ki kendi başına bu bile çok önemli- kendi kendine yeten değil de, kendini aşan, halkın özgürlük ve demokrasi istemi ve gereksinimi ile bağlayan, bunu ilerleten ve buradan güç alan bir girişim olarak formüle ediyor.

Doğruluğu ve haklılığı da buradan geliyor.

Bu haliyle de bizim özgürlükleri arayış tarihimizin bugünkü merkezi sorunu oluyor.

TBKP yönetici ve üyelerinin, 22 Eylül'de Türkiye'ye dönüşleri bu haklı, doğru ve somut girişimin çözümüne bizi bir adım daha yaklaştırmış bulunuyor.

Genellikle soruluyor, Hangi noktadayız? Yolun neresinde bulunuyoruz?

Kuşkusuz bu sorular ülkenin yüklü gündemi anlaşılmadan yanıtlanamaz. Cumhurbaşkanlığı seçimi, Anayasa değişikliği, seçim yasasında düzenleme ve erken seçim bu yüklü gündemin en yakıcı konuları.

Türkiye bunları tartışıyor.

Çok çeşitli düşünceler ileri sürülüyor ve çözüm yolları öneriliyor. Sert tartışmalar, ayrışmalar oluyor. Yetersiz de olsa uzlaşmalarla çıkış arayışları görülüyor.

Herkes Türkiye'nin artık bir dar boğazdan geçtiğini anlıyor.

Amacım bu sürecin analizini yazıya dökmek değil. Ama en köklü analizlerin ve derinlemesine irdelemelerin bir noktaya gelip dayandığını belirtmek gerekiyor. Bu Türkiye'nin 12 Eylül'den çıkma çabası, 12 Eylül'den kopuş sorunu ve sancısıdır. Bütün tartışmalar bununla yüklüdür. Bütün değişiklikler, yüksek sesle söylensin söylenmesin, kabul edilsin edilmesin buna karşı olmak durumundadır. İktidar, muhalefet, bütün güç odakları parti ve çevreler bu sorunla karşı karşıyadır.

12 Eylül'den çıkış sorunu da, gelip, demokrasi olacak mı, olmayacak mı sorununa bağlanmaktadır.

Türkiye'nin demokrasiye doğru ilerlemek ve onu elde etmekten başka seçeneği yoktur. Sürecin önündeki tüm tuzaklara, gelişmeyi geciktirici tutumlara karşın bu böyle.

Çünkü özgürlükler ve demokrasi sorunu bugün her zamankinden daha fazla ulusal çapta bir sorun haline gelmiştir. Gerçek anlamda çağı yakalama sorunu vardır. Ve ülkenin çıkarlarına hizmet edip etmeme bu konularda alınacak tutumlara göre belirlenecektir.

Komünistler iki yıldır süren yasallaşma mücadeleleriyle ve politikalarıyla ülkenin çıkarlarından başka bir şey düşünmediklerini bir kez daha göstermektedirler.

TBKP 12 Eylül'den çıkış ve demokrasinin kazanılması sürecinde kendi varlığını ortaya koyarak hem demokrasi güçlerini güçlendirici bir işlev görüyor, hem de en bağnaz güçlerin açığa çıkmasına ve yalıtılmasına hizmet ediyor.

Tünelin ucu görünmüştür. Işığa yaklaşıyoruz.

Eğer Başbakan Turgut Özal Strasbourg'da "Tabular yıkılmalı", "141, 142 ve 163 kalkmalı KP yasallaşmalı", "Türkiye'ye dönünce bu maddelerin kaldırılması doğrultusunda geniş bir tartışma başlatacağım", "Benim konuşmalarım bu maddeleri erozyona uğratıyorsa, iyidir. Kolay değişir", diyorsa, bu noktaya özgürlükler için yürütülen somut mücadelelerle gelindi.

Unutulmamalı ki, uluslararası düzeydeki köklü değişikliklerin, barış ve yumuşama doğrultusundaki olumlu gelişmelerin etkileyici rüzgarı Türkiye'yi de yalamaktadır.

Turgut Özal Strasbourg'ta sorunu "zamanlama sorunu" olarak da belirtti. Bir anlamda bunun arkasına sığınmak istiyor. Bu geciktirme tutumu oluyor.

Sorunun muhatabı hükümettir.

Bu gerçeği ise hiçbir şey değiştirmiyor.

Şimdi zamanıdır.

Ama bir diğer yan var. Biz zamanı kısaltamaz mıyız? Sorunun zamana yayılması tutumunu geriletemez miyiz?

Bu olanaklıdır. Üstelik gereklidir de.

Yapılması gereken, başlatılmış eylemi sonuca ulaştırma kararlılığı ile davranmaktır. Artık daha fazla zaman kaybetmemek gerekiyor.

Sürekli ve yeni girişimlerle bedefe yürümekten başka yol yoktur.

Bu aynı zamanda TBKP'nin yeni politikaları ve yenilenme hattıyla da bağlıdır.

Belirlenmiş politikalarda ısrar, üstelik yaşam doğruluğunu da kanıtlıyorsa, demokrasi hareketinin ve ülkemizde Marksizmin güçlenmesinden başka bir sonuç vermez. Bu da kötü bir şey olmasa gerek.

Şimdi hepimiz daha fazla düşünmeliyiz. Ne yaptık, ne katkıda bulunduk? Ne yapabilirdik?

Eğer şimdi yapılabilecekler yapılırsa, gecikmeleri de gidermek üzere hızlanabilirsek, ilerlemenin somut yolları görülebilirse zaman kısalacak ve yolun sonuna varılacaktır.

Sorumluluklar somut ve büyüktür.□

Binbaşı sanık sandalyesinde

DAVAMIZI SONUNA DEK GÖTÜRMEYE KARARLIYIZ

Samet Güçlü (Ankara)-Mardin'in Cizre ilçesine bağlı Yeşilyurt (Cinebır) köyünün geçtiğimiz Ocak ayında basılması sırasında köylülerin meydanda dayaktan geçirilmesi ve insan dışkısı yedirilmesi olayı ile ilgili olarak, aylar süren bir hukuk mücadelesi sonunda başlayan "**Yeşilyurt Davası**"nın ilk duruşması, 21 Eylül 1989 günü Ankara 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapıldı.

Köye baskın yapan güvenlik güçlerinin başında bulunan Binbaşı **Cafer Tayyar Çağlayan**'ın, "efrada suimuamele" (halka kötü davranma) suçundan yargılanmaya başladığı mahkemeye, çok sayıda sivil polis ve çevik kuvvet koruması altında, son derece tedirgin ve sinirli bir havada geldiği gozlendi. Köyün muhtarı **Abdurrahim Müştak** ve üç arkadaşına ise, herhangi bir "koruma" sağlanması gereği duyulmamıştı.

Mahkeme başkanı **Ekrem Çelenk**'in suç konusunu anlatmasıyla başlayan duruşmaya, sanık binbaşı C.T. Çağlayan'ın oldukça uzun bir sorgu konuşması ile devam edildi. Binbaşı Çağlayan bütün Yeşilyurt köylülerini potansiyel suçlu olarak göstermeye çabalıyor, fişlenen kişilerin dökümünü yapıyor ve adeta Yeşilyurt köyü halkının meydan dayağına ve dışkı yedirmeye layık olduğunu ima ediyordu.

İkinci duruşmanın tarihinin 24 Ekim olarak kararlaştırılmasıyla duruşmaya son verilirken, mahkeme çıkışında köy muhtarı Abdurrahim Müştak'la konuşma olanağı bulduk.

Yeşilyurt Muhtarı: "Asker (pisliği) zorla sıra ile herkese yedirdi"

— *"Yeşilyurt davası"nın ilk duruşmasında bulundunuz. Önce, Yeşilyurt (Cinebır) köyünün muhtarı olarak, olayın bir bakıma merkezinde yeralan bir tanık gözüyle 14-15 Ocak 1989 günü başınızdan geçenleri ve daha sonra olanları anlatır mısınız?*

Müştak: Olay, 14'ü 15'e bağlayan gece oldu. Güvenlik güçleri tarafından köyümüz çembere alındı. Beni çağırdılar, gittim. Köyün içi, komando, özel tim, ilçe jandarma, yani ne kadar güvenlik gücü varsa Cizre'den gelmişti. Komutanın yanına gittiğimde beni azarlayarak uzaklaştırdı. Kamil Müştak'ın evini sordular. Ben onları Kamil Müştak'ın evine götürdüm, arama yaptılar. Daha sonra köydeki herkesin çocuk, kadın köyün meydanına toplanmasını istediler. Kadınlar bir tarafta, erkekler diğer tarafta sıralandı. Önce kadınları aradılar, sonra kimlik kontrolü yaptılar. Daha sonra polis bizi rahatsız ettiği için, hatta özür dileyerek bizi evlerimize gönderdi.

Daha biz evlerimize geri dönmeden komutan meydanda kalmamızı istedi ve kaldık. O komutan sonra anladığımız gibi binbaşı idi. Bize bağırmaya başladı, "Hepiniz PKK'lısınız, sizi öldüreceğim" dedi. Sonra beni çağırdı. Bana bir şey sormadan tekme-tokat dövmeye başladı. "Sen devletin değil, PKK'nın muhtarısın" diyerek küfrediyor ve dövüyordu. Üç kişinin kaçtığını ve bunların kim olduğunu sordu. Madem ki görmüşüz, niçin yakalamamışız? Bana söylemem için beş dakika tanıyacağını söyledi.

▶ *Bütün bir köye insan dışkısı yediren Binbaşı Çağlayan, sanık yerinde, yargılanıyor.*

O soğuk, karlı havada köylülere yat-kalk talimatı verdi. Yaşlı, kadın, herkes yapmak zorunda kaldı. Üstelik dipçik-tekme de eksik değildi. Yine sıra bana geldi. Ölümle tehdit etti, bir şey bilmediğimi söyleyince dayağı sürdürdü. Bizzat binbaşının kendisi dövdü beni.

Kamil Müştak'ı çağırdı. Zaten 30 kilo. Dayak yiyince fenalık geçirdi. Binbaşı onun okula götürülüp öldürülmesini söyledi, herkesin içinde. Sonra Hadi Müştak'ı çağırdılar. Onu da aynı şekilde dövüp okula götürdüler. Abdullah Gündoğan'ı çağırdılar. O da aynı işlemden geçti. Tekrar bana döndü, işkenceye devam etti.

O sırada, "Okulun içine pislik doldurmuşlar, o pislikten bir kısmını getirmişim, ne yapayım?" diye bir asker sordu. Oysa, okulun kapısı, penceresi hep demir, kimse içine giremez, nerden okulun içine pislik girsin? Binbaşı da "sıra ile herkese yedir" şeklinde emir verdi. Asker zorla, sıra ile herkese yedirdi. Bahattin Müştak'ın kendi eliyle babasına dışkıyı yedirdi.

Daha sonra yat-kalk komutu verdi. Titreyen insanları çıkarıyorlardı. Daha sonra altı kişiyi alıp götürdüler. Amcamla Ahmet Kaya'yı beraberlerinde götürüp diğerlerini serbest bıraktılar. Olay böyle gelişti.

Olay günü, 15.01.1989'da şikayette bulunamadık. Asker o gün köy çevresinden ayrılmadılar, bir yere gidemedik. Ancak, ayın 16'sında dilekçe ile savcılığa başvurabildik. Cizre Savcısı Mustafa Sağıroğlu'na şikayetimizi yaptık. Daha sonra doktordan rapor aldık. Dört kişi köylüler adına şikayetçi olduk, bütün köylü de tanıktır. Hepimiz şikayetçi olamayız. 7 kişi şahittir. Müfettiş tarafından da 40 kişinin ifadesi alınmıştır. Köy nüfusu 500 kişiden fazladır.

Şikayet ettiğimiz gün Cizre'de kaldım, ertesi gün eve dönerken binbaşı tarafından köye baskın düzenlendi. Bu kez akşama doğru (4 sıraları) baskın yaptı. Hoparlörle köylüleri meydana toplamaya çağırdı. İşimizi gücümüzü bırakıp on dakikada toplandık. Kimlik kontrolünden geçirdi. Beni yanına çağırarak ölümle tehdit etti. Tümümüzü sileceğini söyledi. Davadan vazgeçmeyeceğimi, vatandaş olarak hakkım olduğunu söyledim, öldürebilirsiniz, ama vazgeçmem. Ertesi gün tekrar binbaşı bu kez sivil ekiple birlikte geldi. Köyümüzdeki 10 yıldır boş olan bir eve bir çuval bomba koydu. Zaten her gün köyümüze geliyordu, hiçbir şey bulamayınca böyle bir yola başvurdu. Terkedilmiş ev Halil Müştak'ındı. Tutanağı da onun adına tuttular.

Ben, bombanın onların kendilerine ait olduğunu söyledim, tekrar dağdüler. Sonunda üstlenmediğimizi anlayınca tutanağı geri aldı. Bizim dediğimiz biçimde, yani doğrusunu yazdı binbaşı. Daha sonra SHP milletvekilleri geldi. Olay duyuldu, gazeteler yazdı. Biz seçimlerde hep SHP'ye oy veren bir köyüz. Davamızdan vazgeçmedik.

Şimdi iki kardeşimi yakalamışlar, gözaltındalar. 21 Haziran'da aldılar. Kardeşlerimi PKK ile suçlamışlardı. Yeşilyurt köylüleri sürekli tedirgin, baskı altında. Hangi güvenlik kuvvetine rastlarsa tehdit ile karşılaşıyorlar. Tehditler sürüyor.

"Herkesi davamızı desteklemeye çağırıyoruz"

— *Yeşilyurt köylüleri olarak, olaydan bu yana insan haklarından yana olan kişi veya kurumlardan yeteri kadar ilgi, destek, dayanışma gördünüz mü?*

Müştak: Zaten olaydan sonra Cumhurbaşkanı, Başbakan, İçişleri Bakanı ve diğer yetkililere durumumuzu anlatan birer dilekçe gönderdik, sesimizi ulaşabildiğimiz her yere duyurmaya çalıştık. Bunlardan hiçbir ses çıkmadı. Yalanladılar zaten. Kürt kökenli milletvekilleri bizimle ilgilendiler, yardımcı oldular. Kendini insan gören, sayan biri bunu kabul edemez ve bizi destekler. Ama maalesef, yakın bir ilgi göremiyoruz. Davamız için üçyüze yakın avukat vekaletname aldı. Ama, görduğunuz gibi davada 37 avukat vardı.

Biz insanca yaşamdan yana olan herkesi davamızı desteklemeye çağırıyoruz.□

Sorumluları yargılanacak mı?

SİLOPİ KATLİAMININ HEDEFİ NE?

Özel Tim Komutanı ne diyor: "Biz bu işi milliyetçilik adına, yapıyoruz, adam öldürmek bizim için zevktir. İnsanları öldürmemiz için de ille ellerinde silah olması şart değildir, biz bu işi para için yapmıyoruz."

■ Aydın Atlı

Diyarbakır-17 Eylül 1989 günü **Derebaşı (Gıreçolya)** köyünde çıkan çatışmada 9 kişinin öldürüldüğü açıklandı. Olaydan bir gün sonra öldürülen 9 kişiden 6'sının Silopi'ye meyvelerini satmak için giden köylüler olduğu anlaşıldı.

Adımlar olayı yerinde incelemek için Diyarbakır İHD yöneticileri ile birlikte Cizre-Silopi ve olayın meydana geldiği Gıreçolya köyüne gitti.

Yaslı bir köy

Köye beş saatlik bir yolculuktan sonra vardık. Ancak köyde ve Cudi dağı çevresinde tek bir güvenlik görevlisi ve özel tim görevlisiyle karşılaşmadık. Gıreçolya köyü dağlar ve yeşillikler arasında şirin bir köy. Köyde öldürülen insanların matemi vardı. Fakat insanlar ölülerine bile ağlamıyorlardı. Bir gün önce beraber oldukları insanlar, bir gün sonra güvenlik kuvvetleri tarafından öldürülmüş ve "çatışmada 9 tane terörist öldürdük, gelin tanıdığınız varsa alın" diye haber gönderilmişti.

Köye girişimizde ilk karşılaştığımız olay, katırlara yatak ve yorganlarını yüklemiş, can güvenliği kaygısıyla köyden göçen bir aileydi. Köydeki insan sayısı en fazla yirmi kişiydi ve onlar da yaşlı erkekler, kadınlar ve çocuklardı.

Gıreçolya köyünün ilginç bir yapısı var. Devletin yapmış olduğu sınıflandırmaya göre Gıreçolya **"devlet yanlısı"** bir köy ve seçimlerde SHP'ye tek bir oy çıkmamış. Olay tarihinden yaklaşık 20 gün önce de PKK köyden 14 genci alıp götürmüş ve şu ana kadar da onlardan bir haber alınamamış. Ayrıca dört ay öncesine kadar köyde bir askeri birlik varken, bu birlik birkaç ay önce köyü terk etmiş.

Görgü tanıkları vahşeti anlatıyor

Olayın görgü tanıklarıyla konuşabilmek için Silopi'ye gittik. Olayın görgü tanıkları İçişleri Bakanlığı'ndan gelen iki müfettişe ifade vermek için Silopi'ye gitmiştiler.

Silopi'de olayın görgü tanığı ve resmi açıklamaya göre "gönüllü kılavuz" **Hasan Beyan**, öldürülen **Sadun Beyan**'ın babası **Cemalettin Beyan** ve köy muhtarı **Abdülkerim Beyan** ile görüştük. Hasan Beyan olayı şöyle anlattı:

"Gece saat 02.00'den sonra silah sesleri gelmeye başladı. Bu silah sesleri sabah saat 05-06'ya kadar sürdü. Sabah ben aşağı mahalledeydim, Derebaşı (Gıreçolya) köylüleri geldi, meyvelerini katırlara yüklemiş kasabaya gidiyorlardı. Evimin yanından geçtiler. Biraz ilerdeki ağaçlıkta askerler onların yolunu kesti, arama yaptı, gençleri yanlarına aldıktan sonra yaşlı ve bir kolu sakat olan Cemalettin Beyan'ı geri gönderdiler. Cemalettin geldi, ona 'niye geri döndün' diye sordum, o da askerlerin aralarında oğlunun da bulunduğu altı kişiyi götürdüklerini söyledi. Bu arada askerler ikiye ayrılarak bir bölümü altı genci yanlarına alarak aşağıya inerken, diğer bölümü bize doğru gelmeye başladı. Biz evde beş kişiydik. Hacı Adıyaman ve Şeyhi Eren'i yaşlı oldukları için bırak'ılar, beni, Hasan Adıyaman'ı ve M.Selim Oktay'ı yanlarına alarak, bize kendilerini çatışmanın olduğu yere götürmemizi istediler. Bizi götürenler askerlerdi ve üzerlerinde komando elbisesi vardı. Çatışmanın olduğu yere gittik. Orda başka bir tim daha vardı, çatışma bölgesinde üç kişinin cesedi vardı. Birinin cesedi parçalanmış durumdaydı, cesedin üst kısmı yoktu. Bize onların terörist olduğunu ve çatışmada öldürdüklerini söylediler. Ordaki timin komutanı bizim yanımızdaki askerlere bizi bırakmalarını söyledi. Biz de köye döndük. Bu sırada saat 09 sıraları idi. Diğer gençleri sorduk, onların karşı tepede olduğunu söylediler. Karşı tepeye baktığımızda gençler elleri enselerinde ve arkalarında askerler tepeyi aşıyorlardı. Saat 11.30-12.00 sıralarında gençlerin götürüldüğü taraftan silah sesleri gelmeye başladı. Büyük silah sesleri de geliyordu. Biz gönüllü olarak gitmedik. Bizi zorla götürdüler."

Öldürülen Sadun Beyan'ın babası Cemalettin Beyan ise şöyle konuştu:

"Akşam, oğluma, 'üzüm, nar ve incirleri topla, kasabaya götür, sat ve bize eşya getir' dedim. Akşam biz meyvaları topladık ve yattık. Gece saat iki sıralarında dünya yıkılıyor sandım. Kalktık, silah sesleri geliyordu. Saat altıya doğru artık silah sesleri kesildi. Ben de oğluma, 'artık silah sesleri kesildi, kalk, meyveleri kasabaya götürelim', dedim. Ben de kasabaya sakatlık maaşımı almaya gidecektim.

Aşağı köye indiğimizde 8 kişiydik, zeytinliğe geldiğimizde ağaçların arasından askerler çıktı, bizi yere yatırıp arama yaptılar ve dövmeye başladılar. Daha sonra Sadun Beyan, Reşit Eren, Münir Aydın, Üzeyir Arzık ve çoban olan Fevzi Beyan ile Abbas Çiğdem'i de yanlarına aldıktan sonra, bize 'kasabaya gidin' dediler.

Ben gitmedim ve köye geri döndüm. Hasan Beyan'ın evinin önünde Hasan bana, 'niye döndün' dedi: ben de, 'çocuklarımızı askerler götürdü, ben de döndüm', dedim. Askerlerin üzerinde komando elbisesi vardı, hatta birinin omuzunda bir yıldız da gördüm. Biz köyde çocuklarımızı beklemeye başladık. Yaklaşık iki saat sonra çocuklarımızın götürüldüğü taraftan silah sesleri gelmeye başladı. Sabah muhtar bizi telefonla merkeze (Silopi) çağırdı. Bizi cesetlerin olduğu yere götürdüler. Cesetlerin durumu çok kötüydü ve her birinin üzerinde en az elli-yüz mermi izi vardı. Durumları çok kötüydü."

▶ *Silopi katliamı son vahşet halkası. On yıllardır yürütülen devlet politikasının da doğal bir sonucu. Sorumluları yargılanacak mı?*

Muhtar Abdülkerim Beyan şunları anlattı:

"Akşam saat beşe kadar götürülen altı gencimizin geri dönmesini bekledik. Silopi Tabur karargahından telefonla beni merkeze çağırdılar, onlara bu akşam gelemiyeceğimi söyledim. İsmail astsubay beni merkeze götürmek için bir jip ile gelmişti, hayırdır dedim.

Uyanık muhtarı, da geldi, merkeze gittik. Bize önce üç ceset gösterdiler ve bunları tanıyıp tanımadığımızı sordular. Savcı ve Başçavuş da oradaydı, cesetlerden birinin gövdesi yoktu. Onlar bizim çocuklar değildi, daha sonra altı ceset daha gösterdiler. Bunlar bizim çocuklardı ve kötü durumdaydılar. Ben babalarına telefon ettim, 'merkeze gelin, ifadeniz alınacak', dedim. Çocukların öldürüldüğünü söyledim. Babaları sabah geldiler, zabıt tutuldu ve cenazelerin durumları kötü olduğu için, ilçede toprağa verdik."

Kafatası avcılığı mı?

Olayın görgü tanıklarıyla devlet yetkililerinin açıklamaları taban tabana zıt açıklamalar. Olağanüstü Hal Bölge Valisi'nin 'şahit' dediği üç kişinin açıklamaları, çatışma bölgesinde sadece üç kişinin cesedinin olduğu yönünde. Oysa resmi açıklama, çatışmada 9 kişinin öldürüldüğü biçimindeydi. Öldürülen 9 kişiden 6'sının Derebaşı (Gıreçolya) köylüleri olduğu su götürmez bir gerçek. Öldürülen 6 köylü ile çatışmada öldürülen 3 kişinin öldürülme saatleri aynı değil. Gerçi otopsi yapılmış, ama otopsiyi yapanda bir Tabip Asteğmen ve otopsi öldürülme saatini bulmak için yapılması gereken ilk 8 saat içerisinde yapılmamış, ayrıca otopsi sonuçları da kamuoyuna halen açıklanmış değildir.

Bu insanların öldürülme nedenleri şu ana kadar bilinmiyor. Bunu açığa çıkarmak ta biraz zor. Ama sorumluları ortaya çıkarmak gerekir. Bu insanların nedensiz yere öldürülmelerinin hesabı sorulmalıdır.

Silopi'de ve Gıreçolya köyünde edindiğim izlenimler değişikti. Bir kısım köylüler çocuklarının öldürülme nedenini güvenlik kuvvetlerinin olaylarda öldürdükleri insan sayısına göre aldıkları para ödülüne bağlıyorlardı. Eğer bu iddia doğruysa, insanların sırf para ödülü almak için öldürülmelerini, kafatası avcılığının ötesinde bir olay olarak değerlendirmek gerekir.

Son günlerde Cudi dağı çevresinde bazı köyler zorla boşaltılıyor. Sınıra yakın bölgelerde tıpkı Irak'ın yaptığı gibi, 30 kilometrelik bir tampon bölge oluşturulmak isteniyor. Bazı köyler istimlak edilerek boşaltılırken, bazıları da -Derebaşı köyünde olduğu gibi- insanlar alınıp öldürülüyor ve daha sonra da "çatışmada öldürdük, bunlar teröristti" deniliyor. Ondan sonra da köylülere baskı yapılarak insanların köyden göç etmeleri sağlanıyor. 26 Eylül'de Derebaşı köyünden göç edenlere bizzat gözlerimizle şahit olduk. Köylüler göçmekte haklı, aynı olayın tekrar olmayacağını kimse garanti edemez.

Bir günlük gazetede çıkan ve özel tim komutanıyla yapılan röportajda tim komutanı şöyle diyor:

"Biz bu işi milliyetçilik adına yapıyoruz, adam öldürmek bizim için zevktir. İnsanları öldürmemiz için de ille ellerinde silah olması şart değildir, biz bu işi de para için yapmıyoruz."

Yetkililerin gözünde tüm halk 'düşman' olursa...

Doğu'da uygulanan katliamlar için bundan başka neden aramak yanlış olur. Özel timin eğitimleri esnasında, yaşlı katırları kafalarına bir karış mesafeden kurşun sıkarak öldürmeleri ve sıçrayan kan ve beyin parçalarının yüzlerine sıçraması onları pek rahatsız etmiyor. Ve işte gerçek hayatta yaptıkları.

Silopi'deki cenaze töreni sırasında insanlara, "Kendi mezarınızı da kazın, yarın siz de ölebilirsiniz", demeleri, ayrıca Hükümet Konağı önündeki kalabalığa nasıl davrandıkları da ortada. Gazetecileri döverken, köylülerin ayakları dibine kurşun sıkmaktan geri kalmadılar. Özel timin müdahalesi sırasında 5 kişi yaralandı. İnsanlarımızın cenazelerine bile sahip çıkmaları engellendi. Gösteride atılan "Kahrolsun Özel Tim" sloganı nedense "Kahrolsun Türk Devleti" diye anlaşılmış ve bunun üzerine 80 kişi gözaltına alınmıştır. Gözaltına alınanlardan halen 9 kişi tutukludur. İki gün önce de yeniden 4 kişi daha gözaltına alınmıştır.

Yeşilyurt gibi, Silopi sorumluları da yargı önüne çıkarılmalı

Bu insanları öldürenler Silopi Cumhuriyet Savcısının açıklamış olduğu yetkisizlik kararında da belirtilmiştir. Kararda suçlananlar Kayseri Hava İndirme Tugayı, I.Hava İndirme Taburu, 2.Bölükte görevli erbaş, er ve subaylardır. Bu insanlar yaptıklarının hesabını vermelidirler. Bağımsız yargı organları bu insanlardan yaptıklarının hesabını sormalıdır.

Bu davanın takibi tüm insanlarımıza düşmektedir. Çünkü bu bir insanlık sorunu ve görevidir. Bu görev herkese düşmektedir.

İçişleri Bakanı **Abdülkadir Aksu** yaptığı açıklamada öldürülen bu insanların PKK'lı olduğunu söylemiş ve çatışmada öldürüldüklerini açıklamıştır. Oysa durum hiç te söylendiği gibi değildi. İnsanları "PKK zanlısı" diye öldürmek de savunulacak bir olay değildir. Ancak bugün, öldürülen bu insanların terörist olduğunu hiçbir yetkili savunmamaktadır. Neden? Oysa, alelacele açıklamalar yapılmıştı.

Yeşilyurt olayında da aynı yol izlenmişti. Başta işkence ve insan dışkısı yedirme olaylarını kesin bir dille yalanladılar. Bu yalanlamayı yapanların en başında da o zamanki İçişleri Bakanı Sayın Kalemli vardı. Ama aradan bir hafta geçmeden olay için soruşturma açıldı ve işkencenin olduğu ama, pislik yedirmenin meydana gelmediği açıklandı.

Silopi olayı açıktır, sorumlular bellidir. Bunlar en alttan en üste kadar, bağımsız yargı organları önünde yaptıklarının hesabını vermelidirler. Yoksa devlet vatandaşın can ve mal güvenliğini sağlayan bir kurum olmaktan çıkıp, aksine, onun canına ve malına kasdeden bir kurum durumuna düşmekten kendini kurtaramaz. □

H.Fehmi Güneş, SHP'nin 2932 Sayılı Yasa'ya karşı tutumunu anlattı

"BU YASA TÜMÜYLE ORTADAN KALDIRILMALIDIR"

Devlet ve bölgede yaşayan halk, beraberce oradaki sorunu çözebilirler. Halkın desteğini almayan hiçbir çözüm, şanslı ve başarılı olamaz. O bölge halkı ile birlikte, o bölge halkının tam özgürlük ortamı içinde bulunacak çözüm, bölgeyi rahatlatacaktır.

Arkadaşlarımız **Mevlüt İlgin** ve **Metin Danış**, SHP'nin 2932 sayılı yasanın kaldırılması istemini içeren yasa teklifini TBMM'ye vermesinden sonra geçtiğimiz haftalarda Ankara'da yoğun görüşmelerde bulundular.

SHP Meclis Grup Başkanvekili **Hasan Fehmi Güneş**'le yapılan söyleşiyi bu sayımızda okuyacaksınız. SHP milletvekilleri **Kemal Anadol, Hikmet Çetin, Metin Kahraman, Hüsnü Okçuoğlu, Veli Aksoy, Salih Sümer** ve **Mahmut Alınak** ile ANAP milletvekili **Nurettin Dilek** ile yapılan söyleşileri ise önümüzdeki sayımızda topluca vereceğiz.

▶ *Güneş: "Parlamento dışı çözümleri gündeme getirmemek için, sorun parlamento içinde çözülmelidir."*

Resmi dil, anadil demek değildir

— Sayın Güneş, halen yürürlükte olan 2932 sayılı yasa hakkında ne düşünüyorsunuz, bu yasayı insan hakları ve demokrasi açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

Güneş: 2932 sayılı yasa, başka dillerde yapılacak yayınlarla ilgili bir düzenleme getirmek iddiasıyla çıkarılmıştır. 1983 tarihli bir yasadır. Yani 12 Eylül hukukunun sürdüğü dönemde çıkarılmış bir yasadır. Danışma Meclisi'nde, MGK'da görüşülmüştür. Parlamentonun böyle oluştuğu bir dönemin ürünüdür. Bu nedenle, 12 Eylül hukuku içinde yorumlanması gerekir. Kaldı ki, yaklaşımın özü de bunu yansıtmaktadır.

Bir ihtiyacı karşıladığı kanısında değiliz. Çünkü bu yasayla yapılmak istenenleri karşılayacak başka kurallar var zaten Türk hukuk sisteminde. İdareyi ilgilendiren yasalar var.

Bizim üzerinde en çok durduğumuz, yasada sakıncalı bir biçimde düzenlenmiş olduğunu gördüğümüz 3.maddedir. 3.maddenin başlangıç cümlesi şöyle: "Türk vatandaşlarının anadili Türkçedir." Şunu düşündük, hiç kimsenin anadilini yasayla tesbit etmek mümkün değildir. Anadili, insanın elinde olmayan faktörlerden oluşan bir olaydır. Sosyolojik bir olaydır. Çevresel bir olaydır. İnsan hangi anadan, hangi dili konuşan anadan doğacağını tercih etmek durumunda değildir. O hakkı yoktur. Bunun için anadili, anamızdan öğrendiğimiz dildir. Bu türkçe de olabilir, başka bir dil de. Böyle bir kural aslında hukuken düzenlenmemesi gereken bir alanla ilgili bir konudur. Hukuk fakültelerinde hangi konularda yasa yapılmaz, yapılamaz, hangi konular yasayla düzenlenemez örnekleri vardır. Sanıyorum ki, 2932 sayılı yasa, bundan sonra hukuk fakültelerinde bu örnekler arasına girecek bir düzenleme... Böyle konularda hukukla, yani kanunla düzenleme yapılamaz. Bu bakımdan doğru bulmuyorum. Kaldı ki, anayasamızdaki düzenleme bu değildir. Anayasamız da, "resmi dilimiz Türkçedir" demektedir. Resmi dil, anadil demek değildir. Apayrı birşeydir. Bu bakımdan da anayasa açısından sağlam bir savunmasını yapmak mümkün değildir. Ayrıca bu yasanın devlet tarafından bir baskı aracı olarak kullanıldığı iddiası yaygın olarak ileri sürülmektedir. Biz, devletin böyle bir iddia ile karşı karşıya gelmesinden yana değiliz.

Bunları düşünerek, yasanın yürürlükten kaldırılmasını teklif etmeyi uygun gördük. Bir yasa önergesi hazırladık. Yasa önergesinin teknik açıklamasına gerek yok. Bu yasa tümüyle ortadan kaldırılmalıdır. Önergemizi parlamentoya verdik...

Çağdışı kurallar olmamalı

— Bu yasa önergenizi meclisten geçirmek için diğer partilerle bir uzlaşmaya varmayı düşünüyor musunuz?

Güneş: Yasa teklifimizi sunduktan sonra kamuoyundan aldığımız tepkiler oldu. Diğer siyasi partilerden de olumsuz tepkiler aldık. Ayrıca özel görüşmeler yaptığımız diğer siyasi partilerdeki, politikacılar da bizim düşüncemizi yadırgamadıklarını söylediler. Sanıyorum ki, uzlaşma için özel bir gayrete gerek olmaksızın, parlamentoda normal görüşme içinde sağduyulu bir biçimde bu yasa yürürlükten kaldırılacaktır. Şu anki izlenimim budur.

Ayrıca bir gayrete gerek yok. Öyle görünüyor. Çünkü parlamentonun genel düzeyi de böyle bir yasanın uzun süre yürürlükte kalmasına müsaade etmiyor. Çünkü artık "demokratikleşme sürecinin yürürlükte olduğu" savunulmaktadır. Böyle bir dönemde böyle bir iddiayla beraber idam cezasının yanısıra, bu yasanın da yürürlükte olmasını kimse arzu etmeyecektir. Kaldı ki, Türk toplumu Avrupa Topluluğu'na tam üye olmak için başvurmuştur. Bu da çağdaşlaşma olayıdır. Çağdaşlaşmaya niyet etmiş, çağdaş bir toplumun üyesi olmaya karar vermiş bir devletin yasalarında çağdışı kurallar olmamalı. Böyle düşünüyoruz. Yasalaşması konusunda bir sıkıntı doğacağı kanısında değiliz. Biz, grup olarak böyle düşünüyoruz.

Demokrasi bir bütündür

— SHP Grubu olarak, Doğu ve Güneydoğu'daki olaylarla ilgili Meclis'te bir genel görüşme isteğiniz var. Bu konuda bilgi verebilir misiniz?

Güneş: Efendim biz, Güneydoğu Anadolu'daki olayları başından beri çok yakından takip etmek etmekteyiz. Son olarakta mecliste bir genel görüşme talebimiz oldu. Bizim genel görüşme talebimizin tarihi, 15 Eylül'dür.

Şunu görüyoruz; Güneydoğu Anadolu'da uzun süreden bu yana bir duyarlılık var. Bu duyarlılığın kaynağında ekonomik nedenler var. Kültürel nedenler, toplumsal nedenler var. Buradan süzülüp gelen duyarlılıklardır bunlar. Bu, giderek bir süreden beri şiddet olayları haline dönüştü. Şiddet olaylarını önlemek için idare bir takım önlemler geliştirdi. Uygulamalarda bulundu. Köy koruculuğu sistemini kurdu, olmadı. Başarılı sonuç alınamadı. Olağanüstü Hal Valiliği yönetimini kurdu, yine beklenen iyileşme olmadı. Bölge Komutanlığı kuruldu, yine beklenen sonuç alınamadı. Sınır ötesi operasyonlara girişti, beklenen iyileşmeler olmadı. Tabii bu uygulamalar o bölgede yaşayan insanların özgürlüklerini de kısıtlamaktadır. Çünkü o bölgede çok uzun süredir olağanüstü hal gibi, sıkıyönetimler uygulanmaktadır. Bu yönetimlerin ana özelliği geçici olmalarıdır. Geçici bir süre için bir tedbir olarak uygulanmaktadır. Niye? Olağan döneme geçmek için. Kaldı ki olağanüstü hal uygulaması o bölgede kalıcı hale geldi. Artık olağan yönetim haline geldi.

Biz şöyle düşünüyoruz; öyle anlaşılıyor ki idare, hükümet, iktidar, bölgede hangi önlemi uygulayacağını bilmiyor. O bölgedeki sorunu da bilmiyor. Sorunu bilmediği, doğru algılayamadığı, teşhis edemediği için doğru çözüm de uygulayamıyor. Bu yüzden bölgede şiddet artarak tırmanıyor. Sonuçta zararı oradaki vatandaşlarımız görüyor. Biz, sorunu oradaki vatandaşlarımızın sorunu olarak görüyoruz. Onların demokratik haklarını kullanması sorunu olarak görüyoruz. Ve iktidarın beceriksizliği sözkonusu diyoruz. Böyle bir durumda yapılacak tek şey vardır. TBMM'nin olaya elkoyması gerekiyor. Çözüm önermesi gerekir. TBMM bu olaya sahip çıkmalı. Çünkü ulusal bir olay haline gelmiştir. Demokrasimizi tehdit eden bir olay haline gelmiştir.

Demokrasi bir bütündür. Bir bütününde olan, bir bütününde olmayan demokrasiden sözedilemez. Şurası kesin ki, o bölgede demokrasi yok, işlemiyor. O bölgede temel haklar kullanılamıyor. O bölgenin insanı özgürlüklerini kullanamıyor.

Önergemizin özü bu. Genel görüşme açılırsa bir çözüm bulunabilir düşüncesindeyiz. Bizi endişelendiren, kaygılandıran bir boyutu daha var olayın. Eğer o bölgedeki sorun çözümlenemezse, o bölge insanının demokratik beklentileri karşılanamazsa, o bölgedeki tırmanış devam eder. Olağanüstü halde çözüm değildir dendiği anda, daha katı önlemler gündeme gelir. Bu böyle durmaz. Olaylar yaygınlaşır. Tırmanır. Bunu Türk insanı birkaç kez yaşadı. Lokal olarak başlayan olay yaygınlaştı, arkasından sıkıyönetim idareleri geldi. Ülkenin tümünü kapsayan sıkıyönetim idareleri. Yine yetmedi. Sonra parlamento dışı çözümler arandı.

Parlamento oraya çözüm bulmalıdır. Parlamento dışı çözümleri gündeme getirmemek için sorun parlamento içinde çözülmelidir.

Bu nasıl olabilir? Bizim bir formülümüz var. SHP olarak şöyle düşünüyoruz: Devlet ve bölgede yaşayan halk, beraberce oradaki sorunu çözebilirler. Halkın desteğini almayan hiçbir çözüm, şanslı ve başarılı olamaz. O bölge halkı ile birlikte, o bölge halkının tam özgürlük ortamı içinde bulunacak çözüm, bölgeyi rahatlatacaktır. Ben şunu söylemek istiyorum; Devlet, dayatmacı, idare, dayatmacı bir çözümü oraya götüremez. Orada İktidarla, devletle halkın tam özgürleştirildiği bir ortamda beraberce bulacağı bir çözüm gerçekçidir. □

MSÜ tek olumlu örnek

ÜNİVERSİTELER YİNE OLAYLI AÇILDI

■ Sadettin Yumuşak

Üniversitelerimiz Eylül sonu ve Ekim başında yapılan çeşitli törenlerle ve yine "olaylarla" yeni öğretim yılına girdi. Cumhurbaşkanı Kenan Evren ve Başbakan Özal'dan başlayarak, hemen tüm bakanlar bir üniversitenin açılış törenine katılırken, bu törenlere öğrencilerin katılmasının ya tümden engellendiği ya da bunun sembolik bir düzeyde tutulduğu gözlendi. Hemen her yerde öğrencilerin "söz hakkı" istemini değişik biçimlerde gündeme getirmesi de ilgi çekiciydi. Tabii, artık her yıl olduğu gibi bu yıl da, polis yurtlara, okullara baskınlar düzenledi, öğrencileri dövdü, "tehlikeli" fikirler içeren bildiri ve çeşitli yayınlara el koydu, onlarca öğrenci gözaltına alındı.

Öğrencisiz üniversite açılış törenleri

Başta İstanbul Üniversitesi, Ankara Üniversitesi ve ODTÜ olmak üzere çoğu üniversitelerde öğrencilerin açılış törenlerinden dışlanması, bazı üst düzey devlet ve üniversite yetkililerinin bu törenlerde sergiledikleri düşünce tarzı ve bunlara eşlik eden güvenlik güçlerinin tutumları ünlü Osmanlı "maarif nazırı" zihniyetini çağrıştırıyordu ister istemez.

İşte böylesi bir düşünceyle, Diyarbakır Dicle Üniversitesi'nde konuşan İçişleri Bakanı **A.Aksu** öğrencileri **"siyasi akımlara katılmamaya"** çağırırken, Malatya İnönü Üniversitesi rektörü **Engin Gözükara** ise, bilim adamından çok bir "YÖK muhafızı" havasında, öğrencilerin aralarında **"kötü fikirler yaymaya"** çalışanları güvenlik güçlerine bildirmesini, yani muhbirlik yapmasını isteyebiliyordu.

Belki bu tutumda ilk törenlerden birisinde, Hacettepe Üniversite'sinde "öğrencileri temsilen" yapılan konuşma etrafında tartışma ve olay çıkmasının etkisi olduğu söylenebilir. Ancak çözüm olarak, öğrenciyi törenlerden dışlamak değil, "tartışmalı" yöntemlerle, "güdümlü" konuşma hazırlatma yerine, öğrencilerin demokratik temsiline olanak tanımak üniversite kurumuna daha yaraşır bir tutum olacaktı. Nitekim, sözkonusu olayın merkezinde bulunan öğrenci, kendisinin yetkililer tarafından seçildiğini, konuşma metnini onların hazırlayıp eline verdiklerini, ancak evde giriş bölümü dışında pekçok değişiklik yaptığını, öğrencilerin sorunlarını da metne soktuğunu, ancak sözünün kesildiğini, araya giren öğrenci temsilcisinin de konuşma yapmasını desteklediğini ve şimdi polisin aramakta olduğu bu öğrenciye ve arkadaşlarına yetkililerin gösterdiği sert tutumu daha vahim bulduğunu anlatıyordu.

ODTÜ'nün 300 kişilik bir salonda yapılan açılış törenine katılan Özal çok güzel sözler etti. Başbakan, **"Birbirimizi sevelim, sayalım ve bunu okullardan başlayarak, televizyonda, her yerde öğretelim. Memleketi ileri götüren gençlerin ufaklığı, meselelere gözünü kırpmadan bakmasıdır. Yeni yetişen nesillerin, gençlerimizin etrafını tabularla çevirmeyelim. Gençlerimize serbest düşünme imkanı verelim. Serbestiyet herşeyin anasıdır. Bir memleket ancak serbest düşünce ve serbest rekabetle ileriye gidebilir"**, diyor, gençlere (ve belki büyüklere de) şunu öğütlüyordu: **"Birbirinize, fikirlere hürmet edin. Fikirler değişik olabilir, korkmayın bu fikirlerden... Ama fikirlerinizi zorla değil, silahla, yumrukla değil, kabiliyetiniz varsa fikirle kabul ettirmeye çalışın. Bu yapıldığı müddetçe Türkiye'nin hiçbir meselesi kalmayacaktır."**

▶ *Öğrenciler adına konuşma yapılınca, açılışların olaysız tamamlanması düşündürmelidir. Bu durum hükümete de doğru yolu gösterebilir ayşa.*

Bu sözlerle ateşli bir özgürlük savunusu yapan Özal, demokrasiyi içine sindiremeyenlerden de yakınarak, şöyle ekliyordu: **"Bir türlü serbestliği kabul etmediler, mani olmaya çalıştılar, bugün de çalışıyorlar"**.

Bunları söylerken Özal yerden göğe haklıydı. Kendi imzasını taşıyan genelgeye karşın, gözaltındaki TBKP yöneticilerini avukatlarıyla görüştürmeyen DGM savcısı **Nusret Demiral** bu kişilerden birisiyse, Özal'ın konuşma yaptığı salonun dışındaki polis-jandarma birliklerinin başında bulunanlar diğerleriydi. Ne yazık ki, bu güzel sözleri ne bu kişiler ne de dışarıda "söz hakkı istiyoruz" diye bağıran öğrenciler duyabiliyordu.

Yine türban tartışması

Bu yıl da, açılışlardan başlayarak, üniversiteler "türban sorununu" hala noktalayamamış olmanın sıkıntısını çekiyor. Erzurum Atatürk Üniversitesi açılış törenine gelen bir grup başörtülü genç kız, ancak örtülerini çıkararak törene kabul edilebileceklerinin belirtilmesi üzerine, bunu protesto ederek uzaklaştılar. Başörtülü-başörtüsüz, öğrenci yığınının tümüne ters tutumlarıyla tanınan kimi rektörler bu politikayı sürdüreceklerini belirtirken, Trabzon'da Karadeniz Teknik Üniversitesi'nin açılış törenine katılan Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı **Fahrettin Kurt** şöyle konuştu:

"Başörtüsünü çıkarmaya zorlamak laikliğe aykırıdır. Bunlar hep tahrik ve tertip unsuru. Tahriklere kapılmayın. Eşim hafize. Onun başını kimse açtıramaz. Ama kızım da İngiltere'de okuyor ve ona da kimse başını zorla örttüremez. Bunu böyle kabul edin. Kızlar başını açar veya kapatır. Buna kimse karışamaz."

Ancak, yeri geldiğinde bir DGM savcısının Başbakanı dinlemeyebildiği Türkiye'de elbette YÖK'çü rektörlerimiz enerji bakanını dinleyecek değillerdi. Çünkü onlar, öğrencilerin kılık-kıyafetinden politik düşüncelerine dek herşeyini "disiplin altına" almakla görevlendirilmişlerdi ne de olsa...

Mimar Sinan Üniversitesi örnek olsun

Tüm bu olumsuz tablo içerisinde, bir tek İstanbul'daki Mimar Sinan Üniversitesi'nin açılış töreni "normal" (yani demokratik) bir havada geçti denilebilir. Buradaki törende rektörü, kültür bakanı, öğretim üyeleri ve öğrencisiyle tüm ilgili taraflar hazır bulunuyordu.

Diğer üniversitelerden farklı olarak, öğrenci kulüpleri ve derneği adına bir konuşmacının da programa katılıp söz hakkı verildiği Mimar Sinan Üniversitesi'nde **Aylin Zobaroğlu**, öğrencilerin demokratik, ekonomik, akademik tüm sorunlarına değinerek konuşmasını şöyle sürdürdü:

"Bu istemlerimizi sıralarken sakın bize, 'ülkemiz ve gençlik üzerine oynanan oyunlar'dan ve bizim 'hep masum isteklerle yola çıkıp, sonra başka yerlere yöneldiğimiz' masalını tekrarlamayın. Biz 'masum' istekler filan değil, ülkemizin, kendimizin ve halkımızın geleceği ile ilgili çok ciddi isteklerde bulunuyoruz."

Öğrenci temsilcisinin, **"biz gençler korkusuz bir yaşama layıkız, bize kuşku ve korku ile bakmayın"**, sözleri yalnızca devlet ve üniversite yöneticilerine değil, tüm topluma gençliğin yürekten gelen bir çağrısıydı sanki.

Daha sonra kürsüye çıkan Kültür Bakanı **Namık Kemal Zeybek** de düşünce özgürlüğünün önemi üzerinde durarak, şunları söyledi:

"İnsan istediğini düşünmeli ve düşündüğünü açıklamalıdır. Her yerde demokrasi rüzgarları esiyor. Bizim de eksiklerimiz vardır, bunları aşacağız. ...Fikir açıklamanın önünde kanuni engeller varsa, bunlar kaldırılmalıdır ve kaldırılacaktır."

* * *

Bütün bunlar bir kez daha şunu gösterdi: Toplumumuzda herşeyden önce bir kurum olarak üniversiteler demokrasi, özgürlük ve düşünsel yaratıcılık ocağı olmalıdır. Öğretim üyesiyle, öğrencisiyle, bütün üniversite kurumu ekonomik, toplumsal, yönetsel, kültürel kısıtlamalardan kurtulmalıdır. Öğretim üyeleri ve öğrencilerin demokratik bir temelde örgütlenmesi, söz hakkı, yönetime demokratik katılımı sağlanmalıdır...

Öte yandan, başbakan ve bakanların üniversite açılış törenlerine katılımının (konuyla doğrudan ilgili olmamakla birlikte) hiç de önemsiz olmayan bir yönü daha var gibiydi. Özellikle Özal (aralarında kültür bakanının da bulunduğu kimi bakanların katılımıyla) Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nde yaptığı konuşmanın ardından ortaya attığı **"141, 141, 163 ve Kürt sorunu üzerine kamuoyu önünde, üniversitelerde, televizyonda ve basında geniş bir tartışma açılması"** önerisinde, açıktan olmasa da, kendi hesabına ciddi olduğu izlenimi veriyordu. Bakalım, üniversite yöneticileri de bu mesajı alıp, öneri doğrultusunda kendi paylarına bir şeyler yaparak, en az Özal kadar "özgürlükçü" olduklarını gösterebilecekler mi...□

Ömer Çiftçi, Kutlu ve Sargın'ı ziyaret etti

Adımlar (Ankara)-İki yıla yakın süredir Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'nde tutuklu bulunan TBKP liderleri Kutlu ve Sargın'ı, SHP Ankara Milletvekili ve DİSK'li sendikacı **Ömer Çiftçi** hapisanede ziyaret etti.

26 Eylül Salı günü yaklaşık bir saate yakın süre Kutlu ve Sargın'la görüşen Çiftçi'nin bu ziyareti hapisanede yapılan ilk Türk milletvekili ziyareti oldu.

Görüşme ile ilgili olarak ziyaret sonrasında Ömer Çiftçi **Adımlar** muhabirine şunları söyledi: **"Ülkemizde düşüncenin ve düşüncenin örgütlenmesinin 21. yüzyıla girmeye hazırlanan dünyamızda hâlâ suç sayılması ve insanların düşüncelerinden dolayı hapishanelerde bulunması utanç vericidir. Çağdaş bir ayıptır. Ne yazık ki bu ayıbı hâlâ taşıyoruz.**

Bu ziyaretim her şeyden önce düşünce ve örgütlenmenin suç olmasına tepkimin göstergelerinden biridir."□

İfsak 2. kısa film günleri

Adımlar (İstanbul)-İFSAK'ın Fransız Kültür Mermezi işbirliği ile düzenlediği "İFSAK 2.Kısa Film Günleri" 1990 Şubat ayı içinde İstanbul Fransız Kültür Merkezi Gösteri Salonu'nda yapılacak.

Kısa Film Günleri "yarışmalı bölüm" ve "yarışma dışı bölüm" olmak üzere iki bölümden oluşacak. Yarışmalı bölüm II.Ulusal Kısa Film Yarışmasını kapsayacak. Diğer bölümde ise yerli ve yabancı kısa filmlerin gösterimi yapılacak.

Kısa Film Yarışmasına 1983'ten bu yana üretilen filmler katılabilecek. Yarışma dışı gösterimlerde ise herhangi bir tarih sınırlaması bulunmuyor.

Gösterimlere amatör olsun, profesyonel olsun tüm kısa filmcilerin katılımı bekleniyor. Ancak, tanıtım ve belgesel nitelikli filmlere yer verilmeyecek.

Kısa Film Günlerine katılım için **30 Aralık 1989** tarihine kadar **İFSAK 2.Kısa Film Günleri, P.K. 272 Beyoğlu-İstanbul** adresine başvurmak gerekiyor.□

Sevinç Öztaş Tekeli Uluslararası Af Örgütü'nce ayın mahkumu seçildi.

Adımlar (Ankara)-Merkezi Londra'da bulunan "Uluslararası Af Örgütü" **(Amnesty International)**, Yozgat Kapalı Cezaevi'nde yatan **"tek kadın siyasal hükümlü" Sevinç Öztaş Tekeli**'yi "Ayın Mahkûmu" ilan etti. Örgüt, **Sevinç Öztaş Tekeli**'nin yanı sıra, Colombia'dan 33 yaşındaki öğretmen **Isidro Caballero Delgado** ile Çin Halk Cumhuriyeti'nden 42 yaşındaki **Xiao Bin** adlı işçiyi de **"Dünyada Eylül Ayının Mahkûmları"** arasında gösterdi.

Sevinç Öztaş Tekeli, 12 Eylül'den sonra Ankara'da başlayan 288 sanıklı **TKP Davası** sanıkları arasında yer aldı. Tutuksuz yargılanan Tekeli, 1988 yazında Askeri Yargıtay'da kesinleşen dava sonunda 4 yıl 4 ay 15 gün hapis cezasına çarptırıldı. İnfaz Yasası gereğince toplam 21 ay cezaevinde kalacak olan **Sevinç Öztaş Tekeli**, cezaevine girmeden önce, **Gökkuşağı** dergisinin Ankara Temsilciliğini yapmaktaydı.

"Amnesty International" Bülteni'nin özel sayısında **Sevinç Öztaş Tekeli** hakkında bilgi verilirken, TKP'nin tarihi de anlatılarak, "TKP'nin hiçbir zaman şiddete başvurmadığı" kaydedildi. Örgütün başlattığı "Ayın Mahkûmlarıyla Dayanışma Kampanyası" dolayısıyla ayrıca, Başbakan Turgut Özal'a, **Sevinç Öztaş Tekeli**'nin salıverilmesi için mektup yazılması çağrısı da yapıldı.□

Serdar Alten, Latif Can, Faruk Ersan, Efraim Ezgin, Salih Gevenci, Hürcan Gürses, Osman Nuri Uzunlar

ARAMIZDALAR

Ozcan Kesgeç (Ankara)-1978 yılında, 8 Ekim'i 9 Ekim'e bağlayan gece, Ankara'da Bahçelievler'de, ülkede yaşanan faşist terörü niteliksel olarak sıçratan bir katliam yaşandı.

Türkiye İşçi Partisi ve Genç Öncü üyesi yedi yiğit genç, yapılan bir toplantı nedeniyle bulundukları Ankara'da konuk kaldıkları evde önceden planlanmış bir saldırıyla hunharca öldürüldüler.

İçlerinde **İbrahim Çiftçi**'nin de bulunduğu MHP'li ve ÜGD'li katliam timi 8 Ekim gecesi eve saldırarak, **Latif Can, Efraim Ezgin, Osman Nuri Uzunlar, Hürcan Gürses**'i işkence ile öldürerek, **Serdar Alten**'i ölümcül yaralarla ve öldü sanarak evde bırakıyor, **Faruk Ercan** ve **Salih Gevenci**'yi yanlarına alıp kent dışında bir tarlada elleri arkalarından bağlı biçimde kurşunlanıyordu. Katliam kısa sürede öğreniliyor, Serdar Alten hastaneye kaldırılıyordu. Yaşatılması için verilen tüm uğraşlara karşın Serdar Alten kurtulamıyordu.

Ülkenin her yerinden nefret çığlıkları geliyor, 11 Ekim'de Ankara'da Maltepe'den başlayan ve Tandoğan'da biten, elli bini aşkın ilericinin katıldığı ve antifaşist protestoya dönüşen gösteriyle genç şehitler uğurlanıyorlardı. Ankara, Bursa, Yenişehir, Çorum ve Kırklareli'nde törenlerle toprağa veriliyorlardı. 11 yıl önce, yedi gençte aydınlık yarınlar için kanlarıyla toprağı suluyorlardı. Niceleri gibi.

Katilleri bulundu mu? Kamu vicdanında evet. Katilleri halkımız biliyor.

Katliamın sanıkları 1978 yılında Ankara Sıkıyönetim mahkemesinde yargılanmaya başladılar. **İbrahim Çiftçi, Ahmet Ercüment Gedikli, Ömer Özcan, Duran Demirkıran, Kadir Temir, Ömer Yavuz Hacıömeroğlu, Mehmet Kundakçı, Abidin Şahiner** ve daha sonra yakalanan **Haluk Kırcı** hakkında dava sonuçlandı.

Ahmet Ercüment Gedikli ve Haluk Kırcı ölüm cezasına, Ömer Özcan ve Duran Demirkıran 12.5 yıl ağır hapis cezasına çarptırılırken diğerleri beraat ettiler.

İbrahim Çiftçi ile Abidin Şahiner daha sonra iş ortaklığı yapıtlar. Abidin Şahiner ise öldürüldü.

Dava henüz bitmedi. Abdullah Çatlı, Ünal Osmanağaoğlu, Bünyamin Adalı, Mahmut Korkmaz Ankara 3.Ağır Ceza Mahkemesi'nde gıyaplarında yargılanıyorlar. Yurtdışından sahte pasaportla döperken yakalanan Mahmut Korkmaz ise halen tutuklu. Hakkında savcılıkça ölüm cezası isteniyor.

8 Ekim'i unutmadık. Unutmayacağız.□

İHD yöneticileri DGM'de yargılanıyor

Adımlar (Ankara)-İnsan Hakları Derneği Genel Merkez yöneticileri, bir süre önce Paris Parlamentosu'nda düzenledikleri basın toplantısı dolayısıyla, Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde yargılandılar.

Edinilen bilgiye göre, Uluslararası Af Örgüt aracılığıyla Şubat 1989 tarihinde Paris Parlamentosu'nda düzenlenen toplantı sonrasında, **Türkiye** gazetesinde yer alan bir haberi "ihbar" kabul eden DGM Savcılığı, toplantıya katılan İHD Genel Sekreteri **Akın Birdal** ile öteki yöneticiler **Mahmut Tali Öngören, Yavuz Önen, Emil Galip Sandalcı** ve Prof. **Bülent Tanör** hakkında, TCY'nin 140. maddesine aykırı davranışta bulundukları savıyla dava açmayı kararlaştırdı.

12 Eylül 1989 günü Ankara DGM'de başlayan duruşmada, İHD Genel Sekreteri **Akın Birdal**, **Türkiye** gazetesinin yayınının yanlı olduğunu belirterek şöyle dedi:

"Paris'teki toplantıda, gerek Komisyon üyelerinin, gerek gazetecilerin soruları yanıtlanmıştır. Ne var ki, Fransa'da yayınlanan gazetelerde, ne de Türkiye'de yayınlanan gazetelerin hiçbirinde, Türkiye gazetesindeki haber ve yorum yayınlanmamıştır. Bu da, Türkiye gazetesinin yanlılığını ele vermeye yeterlidir."

Öte yandan, İstanbul'da bulunan **Bülent Tanör** ile **Emil Galip Sandalcı**'nın ifadeleri de "talimatla" İstanbul DGM Savcılığı'nca alındı. Duruşma, 2 Kasım 1989 tarihine ertelendi.

Davaya konu olan **Türkiye** gazetesinin 25 Şubat 1989 günlü sayısında İHD yöneticilerinin basın toplantısı şu başlıkla verilmişti.

"Paris'te İbret Verici Toplantı: Bir Grup Aydın, Türkiye'yi Jurnalladı."□

Ya demagoji-ya demokrasi!

PEKİ YA AVRUPA KAMUOYU?

■ Ayşe Güler

Başbakan Turgut Özal 27 Eylül 1989'da Strasbourg'da Avrupa Konseyi Danışma Meclisi'nde Türkiye'deki sözümona demokratikleşme yönündeki gelişmeleri sıralarken, Türkiye'ye yeni dönmüş üç TSİP ve bir TBKP yöneticisi İstanbul'da hapis yatıyor, Ankara Emniyet Müdürlüğü'nde ise üç TBKP yöneticisi sorgulanıyordu. Gözaltında bulunanların soruşturma süresi içinde avukatlarıyla görüşmeleri yolundaki bakanlık ve başbakanlık genelgelerine karşın, 89 yaşındaki **Mehmet Bozışık'tan**, 44 yaşındaki **Ahmet Kardam**'dan ve Kürt olan **Şeref Yıldız**'dan tek bir haber alınamıyordu.

Özal, Strasbourg'da fikirlerin devlet terörüyle susturulmasını dünya kamuoyuna izah etmek durumundaydı. Bu nedenle bir dizi gerekçe ileri sürdü.

Başbakan, **"141, 142 ve 163. maddelerin kaldırılması, bu aşamada mümkün değil"**, diyor, ülkedeki diğer politik güçleri kastederek, **"çünkü bu istismar konusu edilebilir"** diye ekliyordu. 141, 142 ve 163. maddelerin parlamentoda kaldırılmasını kim istismar edecektir? İktidara geldiğinde bu maddeleri kaldıracağını açıklamış bulunan SHP mi? Bu maddelere cebir unsuru eklenerek, sorunun parlamentoda çözülmesinden yana olduğunu söylemiş olan eski başbakanlardan **Süleyman Demirel**'in partisi DYP mi? Nisan 1989'daki demokrasi kurultayında bu maddelere karşı olduğunu açıklayan RP mi? Bu maddeleri çağdışı bulan eski başbakanlardan **Bülent Ecevit**'in partisi DSP mi? Bu maddelerin gölgesi altında faaliyet gösteren Sosyalist Parti mi? Yoksa yasal çalışma hakkı isteyen TBKP mi?

Başbakan, yasal çalışmak isteyen, fikir özgürlüğünü savunan insanların teröre edilmesini dünya kamuoyuna açıklayabilmek için şöyle diyordu: **"Türkiye toplumunda çok geniş tabular var, bu tabular ancak belirli bir zaman süresi içinde yıkılabilir."** Tabuların nerede varolduğunu açıkça ortaya koymak gerekir. Tabular, toplumda değil, çıkarları demokratik bir toplumun oluşmasından zarar görecek olan çevrelerdedir. Bu iktidar çevreleri, hoşlarına gitmeyen düşünceyi ve faaliyeti "komünist" diye damgalamak ve halkı korkutma olanaklarını yitirmekten korkuyorlar. TBKP'nin, komünist hareketin yasal faaliyet hakkı, halkın demokratik bir politik kültür kazanması, bunların işine gelmiyor.

Özal, tabuların varolduğu yeri yanlış tanımlamanın yanı sıra, tabuları yıkmanın yolu bakımından da komik bir yaklaşım getirdi. Strasbourg'da **"önyargıların yıkılabilmesi için"**, Türkiye'de her fikirden insanın katılacağı, barışçı tartışma döneminin başlayacağını, bu tartışmaların televizyonda, akademik kurumlarda ve basında yürüyeceğini söyledi. TBKP yöneticileri, Sargın ve Kutlu, TSİP yöneticileri hapiste tutulurken, televizyon tartışmalarına mı çıkartılacaklardır? Komünistlerin görüşlerini açıklamaları yasak iken, her fikirden insan nasıl görüş belirtecektir?

Turgut Özal, Strassbourg'da konuşurken, **"Doğu bölgemizde de demokrasi mevcuttur"**, demiştir. Bu nasıl demokrasidir ki, Kürtler kendi anadillerinde konuşamamaktadır? Bu nasıl demokrasidir ki, Kürtler topraklarından koparılmakta, zorunlu göçe zorlanmaktadır? Bu nasıl demokrasidir ki, suçsuz insanlar, Kürt köylüleri "terörist" diye kurşunlanmakta, bu durumu açığa çıkaranlar işkencelerden geçirilmekte, Kürt köylülerinin avukatı da bölgeden sürülmektedir.

İşlerin dünya kamuoyu tarafından iyi görülmediğinin bilincinde olan başbakan, Batı'dan anlayış da istedi. Türkiye'deki insan hakları ihlallerini ve demokrasisizliği **"sanayileşme döneminin sorunları"** gibi göstermeye çalıştı. Ne ki, ülkemizi yönetenlere, şu soruyu da yanıtlamak durumundadır: Gelişme düzeyi Türkiye'den kat kat geride bulunan Nikaragua yaklaşmakta olan seçimlere tam bir çoğulculuk temelinde hazırlanmayı kaldırıyor da, Avrupa Topluluğu üyeliğine adaylığını açıklayan Türkiye mi kaldıramayacaktır?

Özal'ın konuşma yaptığı salonda bu yıl Sovyet lideri M.Gorbaçov da konuşmuş, Avrupa Ortak Evi'nin zorunluluğundan ve olanaklılığından söz etmiş, Avrupa'daki barış düzeninin gelişmesi sorunlarını ele almıştı. Özal ise, Türkiye'yi de içine kattığı Avrupa'nın **"çoğulculuğa dayalı demokrasi evi"** olması gerektiğinden söz etti. Hatta şöyle dedi: **"Güvenliğin en kötü düşmanları silahlar değil, insan haklarının, temel hürriyetlerin ve siyasi çoğulculuğun ortadan kaldırılmasıdır. Bu unsurlara saygı gösterilmediği sürece, Avrupa'da gerçek barış sağlanamaz."** Komünist hareket üzerindeki yasaktan yararlanarak toplumun teröre edildiği, insan hak ve özgürlüklerinin ayaklar altına alındığı, politik çoğulculuğun bulunmadığı Türkiye, bu durumda, Avrupa için bir güvensizlik ve istikrarsızlık kaynağıdır.

Ya demagoji-ya demokrasi! Türkiye halkı, yurtdışında başka türlü konuşan, ülkede farklı uygulamalara başvuran yöneticilere inanmıyor. Peki ya Avrupa kamuoyu?□

Kuzey Kıbrıs'da barış istemeyenler var

PANKARTLAR AŞAĞIYA, BOMBALAR MUHALEFETE

Denktaş'ın Kuzey Kıbrıs'ında barışseverlerin Rum tarafıyla sıcak temasının hemen ertesinde, seçim arefesinde, üstelik uyuşturucu madde kaçakçılarıyla uğraşan siyasal güçlere ve kişilere bombalar atılıyor...

■ Zeki Erkut

Kıbrıs'ın kuzeyinde **Denktaş-UBP** iktidarıyla ilintili olduğu kuşku kaldırmayan örgütlü sağ-siyasal güçler, barış ve Federasyon yanlısı güçlere yönelik tehditlerini önce pankartlar düzeyinde başlattılar. "Federasyon Kıbrıs Türküne mezar olacaktır" dediler. Arkasından "yeniden yeraltına girme" tehditleri savurdular. Milliyet gazetesi yazarlarından **Coşkun Kırca**, Kıbrıs Türk kamuoyunun şiddetli tepkisine yol açan bir yazısında "Kıbrıs'taki muhalefet güçlerinin hizaya getirilmesi gerektiği"ne işaret etti. Bunlar olurken ana muhalefet partisi CTP'nin kapatılmasını ve genel başkanı **Özker Özgür**'ün dokunulmazlığının kaldırılmasını istediler. Sayın Denktaş son haftalardaki bir konuşmasında devletin anayasa gereği siyasal partilere yaptığı katkının CTP'ye verilmemesini istedi.

Tehditler, baskılar birbirini izlerken, şimdi de muhalefet milletvekillerinden **Alpay Durduran**'ın ikamet ettiği apartmana bomba atılarak arabası tahrip edildi. Patlama sonucu pekçok evin cam ve kapıları ile araçlar ağır hasara uğradı. Aynı gece konulduğu sanılan bir diğer bomba ise, sabahleyin patlamamış olarak bulundu. Konulan bu ikinci bomba, herbiri 430 gram ağırlında üç adet TNT patlayıcısıydı ve tahrip gücü yüksek bir bomba ana muhalefet partisi CTP'nin merkez binasına konulmuştu.

Dünyamızda ve Kıbrıs'ın da içinde bulunduğu kimi ülkelerde siyasal gelişmeler ve çözüm arayışları yoğunluk kazanırken, artık toplumlar, devletler ve hükümetler arasında yumuşama sürecinde ileri adımlar atılırken bu bombalı saldırı olayının boyutu ve önemi nerede aranmalıdır?

Gerçekte bu çok önemli ve boyutlu gelişmenin temelden ayrıntılara kadar bir bütünsellik arzettiği bir gerçek. Bunu daha iyi kavrayabilmek için Kıbrıs'ın gündemine giren başlıca sorun ve konulara bakalım.

Örneğin, uzun bir süredir gerek Kıbrıs, gerekse Türkiye kamuoylarını hayli meşgul eden **Asil Nadir** olayı... Ve Asil Nadir'in ismi ve sahibi olduğu çokuluslu şirketler, onların bağlantıları, gizli kapaklı işleri, ilişkileri...

Eroin imalatında kullanılmak üzere Kıbrıs'a sokulmaya çalışılan ancak varış yerine ve alıcısına ulaşmadan sözde yakalanan 15.700 kilo ağırlığındaki asitanhidrit...

İsimleri uyuşturucu ticaretine ve toplu kaçakçılık olaylarına karışmış kimi Kıbrıslı Türk işadamlarının Sicilya mafiasının hesaplaşmasına benzer bombalı saldırıları, faili meçhul cinayetler...

Bugüne dek KKTC mahkemelerinde rafa kaldırılan ve hiçbir kanun gücünün açtıramadığı 18 kaçakçılık dosyası...

Dünya kamuoyunun bilgisinde olan tarihi eser kaçakçılığı...

Devam edelim...

30 Eylül-1 Ekim tarihlerinde Kıbrıs'ın güneyinde AKEL'in yayın organı **Haravgi** gazetesinin basın şenliği vardı. Bu basın şenliğine çok sayıda Türk, siyasal ayrım gözetilmeksizin davet edildi. Ancak devlete, aralarında CTP Genel Başkanı Özker Özgür ile muhalefet milletvekillerinden Alpay Durduran'ın da bulunduğu 60 dolayında ilerici-barışsever Türk katıldı. Kıbrıs'lı Türkler 1974 askeri müdahalesinden sonra ilk kez bu düzeyde bir katılımla Rum kesimine geçebilmişlerdir. Basın şenliğinde kelimenin tam anlamıyla barış ve dostluk vardı. Yuvarlak masa toplantılarında Türkler ve Rumlar ortak sorunlarını açıkyüreklilikle tartıştılar. Kıbrıslı bir Türk sanatçı sahneye davet edilerek Türkçe dostluk ve barış şarkıları söyledi. Türkler ve Rumlar iki gün boyunca birlikte eğlendiler, birlikte tartıştılar, sevindiler, üzüldüler. Geleceğin özgür Kıbrıs'ında birlikte yaşayabileceklerine olan inançlarını bir kez daha pekiştirdiler. İki gün içinde 60 dolayında Kıbrıslı Türk, Kıbrıs Türk liderliğinin "**Rumdan dost, domuzdan post olmaz**", "**Türkün Türkten başka dostu yoktur**", "**Rumlarla bir daha asla birlikte yaşayamayız**" vb. şeklindeki ilkel sloganlarının ne denli çürük ve ne denli dayanaksız olduğunu görerek, yaşayarak ve hissederek bilince çıkardılar. Bunun yansımaları ise daha ertesi günden halka halka kamuoyuna yansıdı.

Devam edelim...

Kıbrıs'ın kuzeyinde Nisan ayı içinde seçimlerin yapılacağı ileri sürülüyor. Yani, Kıbrıs Türk kesiminde seçim olayı yaşanacak. Görünen odur ki toplumun önemli bir kesimi Denktaş-ve UBP'den bıkmış, usanmıştır. Kıbrıs sorununun çözümsüzlüğünden de. Üstelik bu kesimler Kıbrıs sorununun adil ve kalıcı bir çözümü önünde engel olarak Denktaş ve UBP'yi görüyorlar. Toplumun ezici çoğunluğu barıştan ve Federal Kıbrıs'tan yanadır. İki toplumun siyasal eşitliği temelinde kurulacak bir Kıbrıs'tan yanadır. Toplumun bu kesimi en başta CTP'de örgütlenmiş, CTP'ye olan yönelim ise hayli yüksek.

Şu CTP ki gerek Ankara hükümetlerinin gerekse UBP ve Denktaş'ın açık boy hedefi olmuş. "Ayrık ses" diyorlar onun için. Şu CTP ki barış istemleri Denktaş tarafından "Rum propagandası" olarak görülüyor. Şu CTP ki, bıkıp usanmadan kaçakçılık dosyalarının açılmasını, Asil Nadir'in niyet ve ilişkilerinin açığa çıkarılmasını istiyor.

Alpay Durduran da öyle. Mensup olduğu partisinden ihraç edilmesine yol açacak kadar barış ve demokrasi hastası bir milletvekili. Üstelik, TC gazetelerinde hedef gösterilme pahasına uyuşturucu madde tacirlerinden, kaçakçılardan hesap sorulmasını istiyor. Onlara karşı mücadelesi yoğun Durduran'ın. Gerek meclis içinde gerekse meclis dışında kaçakçılardan, mafiadan hesap sorulmasını isteyen biri...

Şimdi sormaz mısınız, Rum tarafıyla sıcak bir temasın hemen arkasında, seçim arefesinde üstelik uyuşturucu madde kaçakçılarıyla uğraşan siyasal güçlere ve kişilere neden bomba atılıyor diye...□

İRAN TUDEH PARTİSİ'NİN 48. KURULUŞ YILDÖNÜMÜ

İran Komünist Partisi'nin geleneklerinin sürdürücüsü olarak, 2 Ekim 1941'de kurulan İran Tudeh (Halk) Partisi bir yıldönümünü daha son derece karmaşık ve zor koşullarda karşıladı. Bu vesileyle **"Türkiye'deki Tudeh'liler"** bir açıklamada bulundular.

"2 Ekim'i bir kez daha ülkemiz sınırları dışında kutladık", diyen Tudeh'lilerin açıklaması şöyle sürüyor: "Bir kez daha andık saygıyla, aramızdan ayrılan yoldaşlarımızı. Bir kez daha selamladık zor koşullar altında inançla özveriyle bir an bile duraksamadan, yılmadan mücadeleyi sürdüren yoldaşlarımızı. Bir kez daha haykırdık sürgündeki TUDEH'lilere; son nefesimize kadar birlikte sürdüreceğiz savaşımızı.

"Değişiyor dünya, teknoloji hızla ilerliyor çağımızda. İnsanlık uzayı fethediyor. Eskiyi, çürüyeni çağının gerisindeki her şeyi silip süpüren ilerici insanlık 'her şey insan için' belgisinden yola çıkarak daha yeniyi, güzeli inşa ediyor.

"Öte yanda ortaçağ kalıntısı mollalar İran'ı nereye götürüyor? Sekiz sene süren acı savaşın izlerini taşıyor ülkemiz. Öldürülen yüzbinlerce genci, sakat kalan milyonlarca insanı, yerle bir olan onlarca şehri, binlerce köyü ile. İflas eden ülke ekonomisiyle, zindanlarda yaşamını yitiren onbinlerce kadını, erkeğiyle kan ağlıyor İran.

"Nereye kadar sürdürecekler, süngüye dayalı saltanatlarını, korku ve ölüm saçarak? Nereye kadar savuracaklar İran'ın ulusal değerlerini, dünya karaborsalarından aldıkları silahlara karşılık? İsveç bankalarına daha ne zamana kadar yatıracaklar sofralarımızdan çaldıkları aşımızı, ekmeğimizi?

"Gerici mollalara 'dur' demek zamanı geldi, geçiyor. Tüm ulusal ve sol güçlere sesleniyoruz: Aramızdaki ideolojik sorunları bir yana bırakarak halklarımızın acil çıkarları için bir araya gelelim. İlkelerimizden ödün vermeden ortak bir program altında birleşelim. İran'da demokrasiyi yerleştirmenin ilk adımlarını atalım.

"Biz TUDEH'liler, Birleşik Halk Cephesinin gerçekleşmesi için bütün gücümüzle savaşacağız.

"İran TUDEH Partisi, yaşamının 49. yılına ülkede derinleşen siyasi, ekonomik, toplumsal karmaşalar içinde girerken bütün ulusal ve halktan yana olan güçleri birliğe çağırıyor. TUDEH, barış, demokrasi, özgürlük, İran topraklarının bütünlüğü ve bağımsızlık için tüm gücüyle savaşımını sürdürüyor.

"2 Ekim'leri hep birlikte bağımsız, demokratik bir İran'da kutlayabilmek dileğiyle..."□

Savunman Güney Dinç

'GÖZALTI' KAVRAMINI BATILI HUKUKÇULARA ANLATABİLMEK GÜÇ

Son günlerde basında izlediğimiz gözaltı süresinin kısaltılmasına ilişkin yasa tasarısı, gözaltındaki kişilere avukatları ile görüşme olanağını verdiği söylenen Başbakanlık genelgesi, Sargın-Kutlu başvurusundan çıkan "kabul edilebilirlik" kararının ürünleridir.

— Hükümetin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin yargı yetkisini tanıması ne anlama geliyor? Ne gibi gelişmeler beklenebilir?

Dinç: Anımsanacağı gibi, 33 yıl gecikmeden sonra Özal iktidarı 1987 Ocak ayında Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nun bireysel başvuruları inceleme yetkisini kabul etmişti. Türkiye, iç hukuk yolları tükenmiş ve olumlu çözüme ulaşamamış başvurulara yol açarken pekçok çekince koymuştu. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 25'nci maddesine göre, Komisyon'un yetkisini tanıyan devletler bireysel başvuruların (etkili bir biçimde kullanılmasına hiçbir engel koymayacakları) güvencesini veriyorlardı. Türkiye'nin koyduğu çekinceler ise, birçok alanda bu hakkı kullanılmaz duruma getirmektedir.

Hükümetin 1987 yılında Mahkeme'nin yetkisini kabul etmemesi eksik bir girişimdi. Çünkü AİHM'ne yurttaşlar doğrudan bireysel başvurularını yapamıyorlar. Ancak Komisyon'dan kabul edilen bireysel başvurulara karşı hükümetler AİHM'ye konuyu götürebiliyorlar. Böyle olunca AİHM kişilerden çok hükümetler için gerekli bir organ oluyor. Mahkeme'nin yetkisini kabul edilmesiyle son çözüm yeri Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi olmaktan çıkıyor, uluslararası bir yargı organı oluyor. Anlaşılıyor ki, Özal iktidarı üç yıla yakın bir zaman geçtikten sonra bu ayrımı farkedebilmiş ve Mahkeme'nin yetkisini benimsemiştir.

— Bundan sonraki gelişmeler neler olabilir? Mahkemenin yetkisinin kabul edilmesine kadarki yöntem ne idi ve yeni durum Komisyon'da incelenmekte olan başvuruları nasıl etkileyebilir?

Dinç: Hükümetin son kararına kadar bireysel başvuruların iki aşamada çözüme bağlanması gerekiyordu. Birinci aşama AİHK'dır. Komisyon dilekçeyi biçimsel koşulları yönünden incelenebilir nitelikte bulursa başvuru gündeme alınır ve olayın araştırılmasına başlanır. Bunun için Hükümetlerden savunma istenir. Uyuşmazlıkla ilgili kararlar, belgeler toplanır ve başvurunun "kabul edilebilir" olup olmadığı konusunda bir karar verilir. Bence bireysel başvurunun en önemli aşaması bu dönemdedir. Komisyon gerekirse tarafların dinleneceği bir duruşmadan sonra kabul edilebilirlik kararını vermektedir. Aynı duruşmada taraflar kanıtlarını sunmakta, konuyu enine boyuna tartışmaktadırlar. Böylesine geniş kapsamlı bir araştırma sonucunda verilen kararlar sonraki aşamalarda çok büyük değişikliklere uğramamaktadır. Komisyon kabul edilebilirlik kararının ardından kendi üyeleri arasından seçtiği yedi kişilik bir görevli grubu ile çalışmalarını sürdürmektedir. Bu görevliler ayrıca dostça çözüme ulaşmaları için çaba sarfederler. Eğer bir anlaşma olmamışsa, hazırladıkları rapor Komisyon'da benimsenirse, gerekli kararı vermek üzere Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'ne gönderilir. Eğer taraf ülke Mahkeme'nin yetkisini kabul etmemişse ya da üç ay içinde Komisyon raporuna itiraz etmezse AKBK'si 2/3 oy çoğunluğu ile sözleşmeye aykırılık bulunup bulunmadığına karar verir. Böylece sorun bağlanmış olur.

Şimdi hükümet Mahkemenin de yetkisini kabul ettiğine göre kendisi uygun görmeyeceği Komisyon raporlarına karşı AİHM'ye gidebilmek yolunu açmıştır.

Son günlerde basında izlediğimiz gözaltı süresinin kısaltılmasına ilişkin yasa tasarısı, gözaltındaki kişilere avukatları ile görüşme olanağı verdiği söylenen Başbakan'lık genelgesi, Sargın-Kutlu başvurusundan çıkan "kabul edilebilirlik" kararının ürünleridir. Ancak hemen birtelimki iktidar bu konuları çözmeye hiç niyetli görünmüyor. Biz AİHK'daki duruşmada "gözaltı" kavramını batılı hukukçulara anlatabilmek için çok güçlük çektik. Çünkü orada böyle bir uygulama yok. Kişinin özgürlüklerinden yoksun bırakılmasına ancak yargıçlar karar verebilir.

— Hükümetin AİHM'nın yargı yetkisini kabul etmesinden sonra Sargın ve Kutlu'nun Komisyon'da kabul edilen başvuruları sizce nasıl bir gelişme izler?

Dinç: Özal iktidarı zamanla yarışıyor. AİHK'nın ivedilikle baktığı konulardan olmasına karşın Sargın-Kutlu davası Ağustos 1988 tarihinden itibaren en erken iki yıl içinde çözülebilir. AİHM'ne de konunun gideceği düşünülürse en az iki yıl da orada geçebilir. Böylece iktidar zaman kazanmış olur. Bize göre uluslararası organlardan gelecek kararları beklemek yerine yasalarımızın demokratikleşmesi için gerekli ve zorunlu değişiklikleri yapmak insan haklarına aykırı uygulamaları düzeltmek elbette daha tutarlı, kalıcı girişimler olur.□

Şevardnadze, BM'de Sovyetler Birliği'nin yeni önerisini anlattı.

Kimyasal ve nükleer silahsızlanmadaki yeni gelişmeler

ORTAK SORUMLULUK

■ **Ayşe Bilge Dicleli**

Sovyetler Birliği Dışişleri Bakanı **Edward Şevardnadze**'nin Birleşik Amerika gezisi, kimyasal ve nükleer silahsızlanma alanlarında yeni umutların doğmasına yol açtı. ABD'nin Wyeming eyaletinde yapılan iki ülke dışişleri bakanları arasındaki görüşmelerden sonra, kimyasal silahlar ve kimyasal silah depolarında yapılacak olan teftişler üzerine bir "Anlayış Memorandumu", stratejik silahların sınırlandırılmasına ilişkin START Anlaşması imzalanmadan bu alandaki silahların denemelerine ilişkin bir karşılıklı kontrol anlaşması ile stratejik nükleer silahlar ile yapılacak olan manevralarda karşı tarafı önceden haberdar etme konusunda bir anlaşma imzalandı. Her iki taraf, bir açıklama ile, kimyasal silahların yasaklanmasından yana olduklarını belirttiler.

Öte yandan Sovyet Dışişleri Bakanı, ABD Başkanı **George Bush**'a Sovyet lideri **Mihail Gorbaçov**'un bir özel mektubunu iletti. Bu mektupta, Gorbaçov, uzay silahları konusunda tarafların görüş birliğine varmasından önce de Sovyet tarafının START Anlaşmasını imzalamaya hazır olduğunu belirtiyordu. Gorbaçov mektubunda, böylelikle, bu alandaki tıkanıklığın aşılmasını amaçladıklarını, en kısa zamanda anlaşmaya varılması dileğini yineliyordu.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda konuşmalar

Bu anlaşmaların imzalanmasından hemen sonra, New York'da Birleşmiş Milletler'in 44. Genel Kurulu çalışmaları başladı. ABD Başkanı George Bush, genel kurul çalışmalarını açmak üzere yaptığı konuşmada, ülkesinin kimyasal silahların yasaklanmasından yana olduğunu belirtiyor. Sovyetler Birliği de kabul ederse, kimyasal silahların yüzde 98'ini imha etmeye hazır olduğunu duyuruyor, önümüzdeki on yıl içinde ABD'nin tüm kimyasal silahlarını imha etmeye hazır olduğunu açıklıyor, ama bir de koşul getiriyordu: Kimyasal silah sahibi tüm ülkelerin de aynı şeyi yapmayı kabul etmesi durumunda...

Bush'un BM konuşmasında vurguladığı ikinci önemli nokta, 21. yüzyılı **"özgürlük yüzyılı"** ilan etmesiydi. Polonya ve Macaristan'daki reform hareketlerini **"dünyanın dört bir yanındaki özgürlük yürüyüşünün örnekleri"** olarak nitelendiren Bush, konuşmasında Güney Afrika'daki siyahların özgürlük hareketinden, Şili'deki demokrasi mücadelesinden Türkiye'deki gerçek politik çoğulculuğu sağlama mücadelesinden söz etmedi.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun ikinci çalışma gününde söz, Sovyet Dışişleri Bakanına verildi. SSCB'nin Bush'un önerilerini selamladığını belirten Şevardnadze, bu önerilerin genel olarak Sovyet yönetiminin girişimleriyle uyumlu olduğunu belirtiyor, ancak şunu ekliyordu: **"Sovyetler Birliği, ABD ile birlikte daha ileri gitmeye ve çok taraflı bir konvansiyon imzalanmadan da önce ABD ile birlikte karşılıklı yükümlülük üstlenmeye hazırdır."**

Sovyet Dışişleri Bakanının konuşmasında ilgi çeken bir nokta daha vardı. Şevardnadze, ülkesinin yeni Polonya hükümetini tanıdığını, onunla işbirliğine hazır olduğunu duyurduktan sonra, şu soruyu yöneltiyordu: **"Eğer bir sosyalist ülkede komünist olmayan bir başbakan mümkünse, neden bir Batılı hükümetin başının komünist olması kabul edilmez sayılıyor?"**

ABD Başkanının kimyasal silahlar konusundaki açıklamaları, genel olarak olumlu yankı bulurken, zihinlerde ciddi sorular uyandırmaktan da geri durmadı. Birçok silahsızlanma uzmanı, Bush'un kimyasal silahların tümüyle imha edilmesi için getirdiği koşulu eleştiriyorlar, **"bir tek ülkenin geri durması yüzünden kimyasal silahların imha edilmesi anlaşması imzalanamayacak mı?"** diyorlardı.

Selamet için sorumluluk ortaktır

Ne ki Sovyetler, uzayın silahlandırılmasını önleyen ABM (Roketsavar Anlaşmasından vazgeçtiğini açıklamamıştı. ABD'nin sözümona uzayda sonuçlandırmaya hayal ettiği nükleer roketlere karşı "kalkan", yalnızca bir savunma aracı değil, aynı zamanda (yani ijpten silahları içerdiğinden, bir saldırı aracı olacağı için, ABM Anlaşmasını yürürlükten kaldırmak her iki taraf için de kolay değildir. Üstelik Sovyetler, Daha 1987'de, Cenevre de yapılan görüşmelerde "yıldız savaşlarını görüşmelerde ele alma yanlısı olmadıklarını" açıklamıştı. Ve ABD'nin SDI konusundaki bugüne kadar yapılan denemeleri, uzayda delinmez bir kalkanın yaratılmasının olanaksız olduğunu yeteri kadar kanıtlamıştı.

Gelişmeler, insanlığın selameti için yapılan silahsızlanma görüşmelerine ivme kazandırmanın zorunlu olduğunu gösteriyor. Açıktır ki bugün yalnızca kimyasal silahlar da giderek daha çok ülkeye yayılıyor. Bu süreci durdurmak, tersine çevirmek ve silahsızlanmaya gerektiği tüm taraflarca kabul ediliyor.

Ne ki, bu süreç, Bush'un yaptığı gibi, "genel anlaşma olmadan kimyasal silahsızlanmaya yönelmem" biçimindeki yaklaşımlarla, silahsızlanma sürecini sosyalist ülkelerdeki gelişmelere bağlamakla, hızlandırılamaz. Eğer 21. yüzyıl gerçekten barış ve özgürlük yüzyılı olacaksa, 21. yüzyıla ulaşmayı isteyen bütün ülkeler çifte standartlardan, silahsızlanmayı dayatma saymaktan vazgeçmek durumundadır. Dünyadaki stratejik durum, bunu gerektiriyor.□

Aziz Nesin

"ASIL ÇABAYI ORANIN HALKININ VERMESİ LAZIM"

Hükümetin nelerde imzası yok ki! İnsan haklarında imzası var. Helsinki Sonuç Belgesi'nde imzası var. Hangisini uyguluyor yani?

■ Yüksel Selek

Mimarlar Odası tarafından 7-9 Eylül tarihlerinde Mardin'de gerçekleştirilen "Kültür ve Toplumsal Gelişme" konulu sempozyuma katılan Aziz Nesin'in sempozyum değerlendirmelerinin ilk bölümünü geçen sayıda yayınlamıştık. Aziz Nesin ile yaptığımız bu kapsamlı söyleşinin ikinci bölümünü de bu sayımızda yayınlıyoruz.

— Sayın Nesin, Güneydoğu'daki kültürel kalıtın korunması için bir kamuoyu oluşturmak gerek. Mimarlar Odası gerçi başı çekti, ama memleketin kültürüne, sanatına, her türlü zenginliğine sahip çıkmak zorunda olan başka örgütlü güçler de var. Sanat-kültür adamlarının örgütleri var, bilim adamları var, böyle bir kamuoyu oluşturmak, hükümete bu konuda baskı yapmak gerekiyor gibi geliyor bana, siz ne diyorsunuz? Bunun yolları nedir?

Nesin: Evet bunun yolları var: UNESCO'nun rehberinde var, hükümet dışı örgütler de projelerini sunarken yardım alabilirler. Açıkça söyleyeyim ki, benim hükümetten hiçbir umudum yok. Neden olmadığını açıkladım. Hükümeti temsil eden kişilerin kültürle ilişkisi yok, ekonomi ile ilişkileri var. Sanıyorlar ki ekonomik kalkınma kültürsüz olabilir. Olmayacağı saptanmıştır. İşte bu raporda geniş geniş anlatılıyor neden olmadığı. Kültür deyince, bakın ne kadar yanlış, hep kazanç umuyorlar. Tabi kazançtır, ama dolaylı maddi kazançtır. Kültürlü bir insan daha iyi bir evde oturur, kültürlü olduğu için, ama daha iyi bir evde oturmak için kültür edinmeye kalkmaz. Bizde kültür deyince kafalarında önce para var. Önce parayı kazanmak istiyorlar. Halbuki arkadan gelir parayı kazanmak. Bir de turizmin yakın zamana kadar adı bile Kültür ve Turizm Bakanlığı idi. Yani biz müze yapacağız, para kazanacağız; biz cami yapacağız gelecekler, Almanlar seyredecekler, para kazanacağız. Böyle olmaz, biz birinci planda kültüre sahip olursak, para kendiliğinden gelir. Örneğin, British Museum para kazanmak için kurulmuş değildir. Ama British Museum bugün kendi masrafını çıkardıktan başka gelir de getiriyor. Yani amaç olarak para kazanmak için kurulsaydı, bu sonucu alamazdı. Teker teker bireyler de öyledir. Kültürlü insan zorunlu olarak elde ettiği bilgilerle daha iyi bir yaşam düzeyine kavuşur. Yaşam düzeyine kavuşayım diye ekonomik olarak kültür elde edilmez; o işte Türkiye'de olduğu gibi olur.

— Evet, hükümet sahip çıkmadı... Ama şimdi bize daha sıkı sahip çıkmak düşüyor. Birleşmiş Milletler'in ilan ettiği yıllar, işte kadın yılı, çocuk yılı, vb. Kültürel Gelişme Onyılı da böyle. Konusu gereği daha geniş bir zaman dilimine yayılmış; bir onyıl. Resmi ulusal komite oluşurdu, o yılın konusu etrafında, onun dışında da hükümet dışı kuruluşlar, bizim demokratik kuruluşlar dediğimiz kuruluşlar da ayrıca hükümet dışı bir komite oluştururlar ve yılın amaçlarına sahip çıkarlardı. Kültürel Gelişme Onyılı konusunda Kültür Bakanlığının, hükümet çevrelerinin sağırlığı, UNESCO Milli Komitasinin tavrı anlaşılır, biraz önce anlattınız. Peki ama, biz hükümetler dışı örgütlü kesimler neden bir Kültürel Gelişme Onyılı Komitesi oluşturmadık. Yani aydınlar, kültür adamları, örgütlü kesimler, bizler de hatalı değil miyiz?

Nesin: Evet, hatalıyız ama, bu hatanın gerekçesini de bilmek gerekiyor. Türkiye'deki ilerici-demokrat örgütlü kesimler ve bunları yürüten insanların sayısı o kadar az ki, bütün iş bu adamlarda toplanıyor. Yani deseniz ki, bütün örgütlere İnsan Hakları, Bilar, Türk-Yunan Dostluk Derneği, sendikaların çevreleri, toplasanız bunları hepsi bin aydın tutmuyor. Şimdi bunların özel durumları, geçim koşulları vb. her şey bu bin-iki bin insanın üstünde. O zaman her tarafa koşamıyor bu insanlar, ama bu bir mazeret değildir, yapılmasın demek değildir, bu bir.

Kültür Bakanlığı bir kültür şurası yapacak, yazılar geldi. Türkiye Yazarlar Sendikası'na geldi, bize de belli bir tarihe kadar altı sayfalık bir rapor hazırlamamızı öneriyorlar. Böyle bir olaydan hareketle, hem böyle bir komitenin kurulmasını, hem hükümetin iki yıl gecikmesini filan anlatarak belki kışkırtma yoluna gidebiliriz.

Şimdi, sanıyorum bu yazanağı önceden istemelerinin nedeni orada konuşulmaya uygun olacak mı, olmayacak mı? Ona karar verecekler. Ve benim yazanağımın ne olacağını bilmiyorum. Belki de konuşturmayacaklar, çağırmayacaklar. Ama biz bunu denemeliyiz. Hükümet bu komiteyi kurarsa kurar, yanlız hükümet adamlarının değil, dışardan bu konuyla ilgili aydınların katılacağı bir komite kurarsa kurar. Kurmazsa veya doğru amaçla kurmazsa, hükümet dışı örgütlerin bu komiteyi kurmasında büyük yararlar var. Yalnız yasal engeller de var. Dernekler kanunu uluslararası ilişkilere de engeldir. Yani o kadar bağlanmış bulunuyoruz ki, bunu da belirtmemiz gerekiyor. Örneğin BİLAR bu işi yapar da, dernekler, sendikalar yapamaz.

— Zaten dernek tipi bir çalışma uygun değil. Kurul niteliğinde olan gayri resmi, temsil yeteneğine sahip kurullar olmalı, bağımsız aydınlar da yer almalı. Hatırlarsınız, 1979 Çocuk Yılında bütün demokratik kuruluşların katıldığı bir komite vardı.

Nesin: 79 yılında bu kanunlar yoktu. Dernekler bu işlere girebilirlerdi. 1980'den sonra çıkan yasalarla dernekler uluslararası hiçbir ilişkiye giremezler.

— Ama uluslararası ilişkiye girmeden?..

Nesin: Gireceğiz... Bunun da yolları bulunabilir. Yaparız bunu. Yasaları da zorlamak gerekiyor, antidemokratik yasaları.

— Ama hükümetin kendi imzası var, bu Kültürel Gelişme Onyılı ilanında.

Nesin: Hükümetin nelerde imzası yok ki! İnsan haklarında imzası var. Helsinki Sonuç Belgesi'nde imzası var. Hangisini uyguluyor yani?

— Tamam, ama nasıl insan hakları konusunda zorluyorsak, Kültürel Gelişme Onyılı'nda da böyle bir zorlama yapılabilir.

Nesin: Bir zorlama yapmak gerekiyor tabi. Hükümette aynı amacı doğrularsa birlikte çalışılabilir. Ve hükümetler dışı örgütlerle bir komite kurulabilir.

— Zaten UNESCO'da böyle bir şeyi öngörüyor. Peki, yine bölgeye dönelim isterseniz. GAP, bugünkü gözlemlerinizle belki bölgeye belli bir kalkınma umudu getirecek, tamamlandığı zaman. Bunun sosyal ve kültürel, olumlu ve olumsuz sonuçlarıyla ilgili bugünden nasıl bir öngörüde bulunabiliyorsunuz, bölge halkı açısından.

Nesin: Bu konu benim konum değil. Ayrıca bu konuda araştırma da yapmadım. Ama konusu olan uzman arkadaşların verdikleri bilgileri size aktarabilirim. Dedikleri şu: GAP önemli bir projedir. Buna karşı gelinmez. Ama GAP'ta önemli yanlışlıklar var. Yanlışlıklar şunlar: Birincisi ekonomik kalkınmayı tek başına, kalkınmanın itkisi olarak almış olması. Halbuki görüyoruz ki dünyada örnekleri var. Böyle ekonomik kalkınmayla, kalkınma olmuyor. Ekonomik kalkınmayla birlikte aynı zamanda kültürel ve toplumsal kalkınmayı göz önüne almak lazım. Böyle bir proje yapılmamış. Yani buranın halkı ne olacak, suyu verdikten sonra ne olur, kalıtlar ne olacak? Hiç böyle bir şey düşünülmemiş.

— Yani insanı hesaba katmayan bir proje.

Nesin: Hiç insanı hesaba katmayan; insanı hesaba katıyor, ama belli insanı katıyor. GAP; sulama bir, enerji iki. Alınan enerji Güneydoğu Anadoluya verilmeyecek, daha çok batıya verilecek. İkincisi, ancak bu, doğruluğunu saptayamadığım bir söylenti. Fakat üstüne gitmek gerekiyor. Doğru mu, yanlış mı? Sulama arazilerini şimdiden holdingler satın almaya başlamışlar. Eğer holdingler satın alıyorsa, demektir ki yabancılar satın alıyor. Çünkü holdinglerin ortakları yabancılar. Yani eğer GAP önemli bir projeyse, dedikleri gibi, ki ben inanıyorum, Amerika ve bütün emperyalist ülkeler buna bigâne kalamazlar. Asıl tehlike burdan geliyor. Bilenler bildiklerini söyleyenler bunu böyle konuşuyorlar. Şimdi bu konuda gazetelerin yapacağı iş var, hemen gidip ne oldu arazi diye araştıracak. Gazetecilik bu. Çünkü GAP'ta yabancı uyruklular arazi alamıyorlar, tapu alamıyorlar. Mesela burda oturan arabın akrabası gelip alamıyor. Ama asıl yabancı olan holding gelip şak diye alıyor. Demokrasi Kurultayı'nda avukat bir arkadaş söylemişti, komünizmden mahkûm olan insan orada arazi alamıyor. Haklı, haksız yirmi sene, on sene önce mahkûm olmuş, altı ay bir sene, arazi alamıyor. Ama Amerika, Fransa, İngiltere holdingler yoluyla pekâlâ satın alıyor.

— O zaman Türkiye'deki aydınlara, ilericilere düşen görev, oradaki halkın kaderini değiştirmeyi hedefleyerek Projeyi gerçekten halkın yararına dönüştürmek için mücadele etmek.

Nesin: Bunun için asıl çabayı oranın halkının vermesi lazım. İşte bu ellerinden alınmış. Tarihsel kalıtları koruma derneği bile kurmaktan korkuyor bu insanlar. Kaldı ki bu siyasal bir olaydır, ekonomik bir olaydır. Halka bunu nasıl iletmek gerekiyor, bu bilinci, coşkuyu nasıl vermek gerekiyor, işte Mardin'deki toplantıda Mardinliler hemen hemen yoktu, ikinci, üçüncü gün biraz daha arttı sağdan soldan duyarak.

— Tabi yıllardır korkutulmuş, örgütlenmeleri engellenmiş insanların kendi tarihsel zenginliklerine haklarına sahip çıkmalarını beklemek...

Nesin: Beklemeyeceğiz, ama malın asıl sahibi sahip çıkmayınca...

— İşte onların da sahip çıkabilmesi bizi yine getiriyor demokrasi sorununa. O zaman demek ki, kültürel gelişme ile demokrasi arasında sıkı bir bağ var.

Nesin: Ta kendisi! Demokrasi kültürden ayrı bir şey değil ki. Demokratik bir kültür var. Faşist bir kültür var. Sosyalist bir kültür var. Yani demokrasi bir yaşam biçimiyse, kültür de o yaşam biçimi tabi, aynı şey.

— Evet, o zaman ben yine de Türkiye'de kültür güçlerinin, demokrasi güçlerinin, hiç değilse bu onyıldan yararlanarak birşeyleri biraz daha değiştirmeye çalışmalarını diliyorum.

Nesin: Evet, başka yolumuz yok. Ama neyse hükümeti zorlayarak, demokratik bir şekilde kışkırtarak, olmazsa hükümetin dışındaki örgütlerle ilişki kurarak, projeler hazırlayarak çalışmalıyız.

— Sağolunuz, Aziz Bey... kendi adıma ve Adımlar gazetesi adına, bize zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz. □

▶ *Nesin: "Mardin'deki toplantıda Mardinliler hemen hemen yoktu."*

Fotoğraf: Kerem İnanç

Yayınevleri yeni yayın dönemi için hangi kitapları hazırlıyorlar

KİTAP OKURUYLA KARŞI KARŞIYA

Geçen sayımızda yayınevlerinin yeni yayın döneminde yayınlama hazırlıkları içinde oldukları kitapları tanıtmaya başlamıştık. Bu sayımızda da **Can, Alan-Belge, Cem ve Kavram** Yayınları'nın önümüzdeki aylarda okurlara ulaştıracakları kitapları tanıtmayı sürdürüyoruz.

Can Yayınları yeni yayın döneminde Türk Yazarları dizisini Ataç'ın kitaplarını yayınlayarak sürdürecek. Bunlar **Kezban'a Mektuplar** ve **Günce** olacak. Bu diziden yayınlanacak diğer kitaplar, Oktay Akbal'ın **Anılarda Görmek, Geçmişin Kuşları** ve **Yeryüzü Korkusu,** Yılmaz Güney'in **Hücrem**'i, Nazlı Eray'ın **Kız Öpme Kuyruğu** ve **Arzu Saparında İnecek Var** adlı kitabı. Günce türünde Tomris Uyar'ın **Gündökümü** dizisi sürecek. Leyla Erbil'in **Tuhaf Bir Kadın,** Ahmet Altan'ın **Seni Seviyorum** ile Orhan Pamuk'un yeni romanı bu diziden yayınlanacak diğer kitaplar.

Dünya Edebiyatından Çeviriler bölümünde yakın zamanda okuyucuların eline ulaşacak kitaplar ise şunlar: G.G. Marquez'in **Labirentteki General,** Mario Vargas Llosa'nın **Julia Teyze, Dünyanın Sonunun Savaşı** ve Alejandro Mayta'ın **Gerçek Yaşamı** isimli üç kitabı; Alejo Cerpentier'nin **Suları Paylaşmak** ve **Yeryüzü Krallığı** kitapları; Camilo Jose Cela'nın **Arı Kovanı** isimli romanı, Jorge Semprun'un **Mercader'in İkinci Ölümü,** Umberto Eco'nun Şadan Karadeniz'in çevirisiyle **Faucault'nun Sarkacı,** D.H. Lawrance'ın **Gökkuşağı** ve **Çingene ve Bakire'**si; Malcolm Lowry'nin **Yanardağın Altında,** Mikis Theodorakis'in **Direniş Günlüğü** ve **Meleklerin Yolu;** Kazancakis'in **Kaptan Mihalis, Zorba, Yeniden Çarmıha Gerilişi**'i; Romain Gray'nin **Şafakta Verilmiş Sözüm Vardı** ile **Biletleriniz Buraya Kadar** yapıtları ile, Jean Rhys'in ikisinin de çevirisinin Pınar Kür tarafından yapıldığı **Karanlıkta Yolculuk** ve **Günaydın Geceyarısı** kitapları. Bu dizinin son kitapları ise, Edita Morris'in **Nasılsın İyimisin** romanı ile Andre Gide'nin iki kitabı; **Vatikan'ın Zindanları** ve **Kalpazanlar.**

Can Yayınları önümüzdeki günlerde Aziz Çalışlar'ın yönetiminde Çağdaş Drama dizisine başlayacak. Bu dizide çağdaş tiyatro oyunları kitaplaştırılacak. Ayda bir kitapla sürdürülecek bu dizinin kitapları işe, Camu'nun-**Ecinniler,** Lunaçarski-**Don Kişot, Skarmeta-Ateşli Sabır,** Manuel Puig-**Örümcek Kadının Öpücüğü,** Bulgakov-**Moliere,** K.Mann-**Mefisto** ve S.O.Casey-**Silahşörlerin Gölgesi.**

Alan Belge Yayınları yeni yayın döneminde marksist teori ve pratiğe ilişkin kitaplara ağırlık verecek. A.Gramsci'nin "L'Ordine Nuovo" dergisinde yayınlanan yazılarından oluşan **İtalya'da İşçi Konseyleri Deneyimi,** Ernest Mandel'in bir derlemesi **İşçi Komiteleri, Konseyler ve Dünya Sistemi,** Nikolay Buharin-Rusya'da fabrika komitelerini aktaran kitabı ve Abendroth'un **Avrupa İşçi Hareketleri Tarihi** bu kitapların başlıcaları.

Alan Yayıncılığın 1989-90 dönemine ilişkin yayın programında şu kitaplar var: Maurice Dobb-**Kapitalizmin Gelişimi Üzerine İncelemeler,** Hilferding-**Finans Kapital,** Ricardo-**Ekonomi Politiğin İlkeleri,** Samir Amin-**Eşit Olmayan Gelişme,** Immanuel Wallerstein-**Modern Donya Sistemi,** Nikolay Buharin-**Rantiye Sınıfın Ekonomi Politiği,** Andre Gunder-**Lumpen Burjuvazisi Lumpen Gelişme,** R.Davidson-**Osmanlı İmparatorluğunda Reform,** Che Guevera-**Mektuplar ve Kişiler,** Seher Halifa-**Kaktüs Çiçegi,** Maria Yordanidu-**Loksandra/İstanbul Düşü,** Şklovsky-**Mayakovsky ve Çevresi,** Giles Deleuze ve Felix Guattari-**Kapitalizm ve Şizofreni,** Ali Akay-**Foucault, İktidar ve Muhalefet Odakları,** Braudel-**Akdeniz Dünyası,** Elmar May-**Che Guevera,** Leonardo Sciascia-**Baykuşun Günü,** Süalp Çekmeci-**Firari Rengim Kırmızı,** Mehmet Çetin-**Bir Ağızdan, Uluslararası Af Örgütü Türkiye Raporu 1989,**Taha Hüseyin-**Günlerin Kitabı,** Adorno-**Eleştirel Toplum Yazıları,** Yilmaz Öner-**Sanat ve Bilimde Diyalektik.**

Belge Yayınları yeni yayın döneminde yerli ve yabancı yazarlardan şu kitapları yayınlayacak: Franz Mehring-**Tarihsel Materyalizm Üstüne,** F.Claudin-**Komintern'den Kominform'a,** D.Sayer'den **Marks'ın Yöntemi,** Ronald Fraser'in **İspanya'nın Kanı,** Pierre Salama'dan **Azgelişmişlik İçinde Sanayileşme,** Ralph Miliband'ın **Kapitalist Devlet'i,** Zihni Anadol'un **Kırmızı Gül ve Kasket'**i, Henri Weber'den **Nikaragua Sandinist Devrimi,** Haşim Kutlu-**12 Eylül'ün Cezaevleri,** Caletti-**İdeoloji ve Toplum,** Humberto Ortega-**Ayaklanma Üzerine,** Karl Korsch-**Marksizm ve Felsefe,** Lukacs-**Tarih ve Sınıf Bilinci.**

Belge, Yeni Sesler Dizisini öykü ve şiir kitapları ile sürdürecek. Sosyal Ekinci'nin **Biri Yitik İki Ülke,** Fadıl Öztürk'ün **Suyu Uyandır Sesim Olsun** ve Halil Güçlü'nün **Yurdunu Dönen Gılgamış** şiir kitaplarının yanı sıra, iki de öykü kitabı var. Birol Keskin'in **Albatroslar** ve Sait Efe'nin **Kurt Ağzında Kuzu**'su.

Kavram Yayınları önümüzdeki günlerde Özdemir İnce'nin **Başak ile Terazi** isimli şiir kitabı ile, Hasan Bülent Kahraman'ın son dönem yazılarını içeren **Beyazlar Kirli** kitabını yayınlayacak. Ayrıca Enver Ercan'ın **Türk Şiir Ustalarıyla Söyleşiler,** Murat Çelikel'in çevirdiği **Polonya Şiir Antolojisi** ve **Sovyet Sevda Öyküleri;** çevirisini Yasemin Çongar'ın yaptığı dünyaca ünlü yazarlarla yapılan söyleşileri içeren **Sesler** isimli kitap ve ünlü İskoç şair Hugh MacDiarmid'in **Lenin İçin İlahiler** isimli şiir kitapları da yeni yayın döneminde Kavram'ın gündeminde.

Cem Yayınevi, yeni yayın döneminde yerli yazarların çalışmalarına ağırlık veriyor. Bekir Yıldız'ın **Darbe,** Öner Yağcı'nın **Gökyüzünde Akan Irmak,** Samim Kocagöz'ün **İzmir'in İçinde** ve Yüksel Pazarkaya'nın **Ben Aranıyor** kitaplarının yanı sıra; Türk Yazarları dizisinden yayınlanacak olanlar şunlar: Zeynep Oral-**Esintiler,** Uğur Kökden-**Umut İçin Senfoni,** Talip Apaydın-**Karabasan,** Osman Şahin-**Ay Bazen Mavidir,** Aysın Uğur Kezer-**Sen de Sevmezdin Yanlızlığı,** Özdemir İnce-**Can Yelekleri Tavandadır,** Ataol Behramoğlu-**Bir Gün Mutlaka.**

Cem, Kültür Dizisi'nde **Türkiye Tarihi**'nin 4. ve son cildini yayınlayacak. Ayrıca Mahmut Dikerdem'in **Hariciye Çarkı,** Mete Tuncay'ın **Tek Partili Dönem,** Atila Coşkun'un **Nazım'ın Davaları,** Kıymet Coşkun'un **Fotoğraflarla Nazım Hikmet** ve Aziz Çalışlar'ın **Felsefenin Neresindeyiz** kitapları bu diziden yayınlanacak diğer yapıtlar.

Cem Yayınevi'nin "Cem Çocuk Dizisi" ile, "Nobel" ve "Dünya Klasikleri" dizileri de yeni kitaplarla sürecek. Ayrıca Atilla Özkırımlı'nın **Türk Edebiyatı Ansiklopedisi**'nin 5. basımı da yeni yayın döneminde gerçekleşecek.□

Fotoğraf: Kerem İnanç

II. ULUSLARARASI İSTANBUL BİENALİ

Bu yıl ikincisi gerçekleştirilen İstanbul Kültür ve Sanat Bienali, 50'ye yakın yerde açılan sergilerle sürüyor. Bienal'de sergilenen yapıtlar, modern sanatın anlatım gücünü izleyicilere aktarmayı amaçlıyor.

Rutkay Aziz ile, AST ve tiyatromuz üzerine

"TİYATROYU GEREKTİĞİ GİBİ DÜŞÜNÜP TARTIŞMIYORUZ"

12 *Eylül sonrasında sistematik bir biçimde yerleştirilen kültürsüzleştirme, az düşünen veya düşünmeyen bir insan tipinin kasıtlı olarak yaratılmasını beraberinde getirmiştir.*

■ **Kerem İnanç**

— AST'ın tiyatromuzdaki yeri ve sorunları nelerdir?

Aziz: AST, zor günlerin tiyatrosu olarak süregelmiş hatta doğumuna bakacak olursak ödenekli tiyatrolara bir tepki, yeni içerik, yeni biçim anlayışında bir tiyatro olarak ortaya çıkmıştır. Gerçekte tüm zorluklar özel tiyatrolarımızın zorunlu özelliğidir. AST toplumcu saflarda yürüttüğü tiyatro savaşımı sonucu olarak kendine özgü zorluklar yaşamıştır. AST tüm zorlukların ötesinde, yeni dönemde sürüp giden koşullarda, ne oynamalı ve nasıl oynamalıyı tartışmaktadır.

— Yaşamınızda Sacco ve Vanzetti'nin yeri nedir?

Aziz: Bu iki ölümsüz insanı AST sahnesinde kucaklamanın onuru ve oyunun finalinde kırmızı karanfiller yağdıran seyircilerin yaşamımda apayrı bir yeri olacaktır.

— Oyunun seyirciye vermek istedikleri nelerdir?

Aziz: Baskıya ve sömürüye karşı mücadele bugün de ülkemizin gündemindedir. Demokrasi, barış ve özgürlükler bağlamında bir savaşım verilirken, 12 Eylül sonrasında bir sürü aile parçalanır, yığınla insan işkenceden geçer, idam cezasıyla canından olurken, yığınla insanımız yurdundan koparılıp götürülürken ve bugün yurda dönme kavgaları verilirken bir Sacco ve Vanzetti'nin seçiminin mesajın ötesinde bir anlam taşıdığını söylemek gerekir.

— Seyircinin oyuna ilgisi nasıl oldu?

Aziz: Seyircinin ilgisi ilgisizlik. Seyirci halkına karşı sorumluluk bilinciyle yaşayan sanatçının sorumluluğunu taşıdığı anda bir anlam kazanır. AST'ı sürekli izleyen, ondan kolayca kopmayan seyircisi dışında amaç, yeni seyirciler kazanmanın yollarını bulmaktır. Sanırım bu da yaratılacak tiyatro anlayışı diliyle oluşacaktır. Oyunumuz beklediğimizin ötesinde ve iyi bir seyirci görmüş olabilir ama, doyurucu olduğunu söyleyemem.

— AST olarak yeni sezonda hangi oyunları oynamayı düşünüyorsunuz?

Aziz: AST 1989-1990 tiyatro döneminde Suçsuzlar'ın yanı sıra, Nazım Hikmet'in "Yusuf ile Menofis" adlı oyunu, Yılmaz Onay'ın yönetiminde şahneye koyacak. Çocuk oyunu olarak Aziz Nesin'den "Pırtlatan Bal" ve Yılmaz Onay'ın "Şarkılarımız Ölmesin" adlı oyunlarını sahneleyeceğiz.

— Yeni sezondaki projeleriniz?

Aziz: İki yıldır yitirdiğimiz tiyatro kurslarını yeniden gündeme getireceğiz. Bunun yanı sıra, Ankara Anakent Belediyesi ile bir dayanışma içindeyiz. Yeni bir oyunumuzu finanse edecekler. Biz de belediyenin tüm işçi ve personeline bir onur kimliği vererek, onlara indirimli oyun oynayacağız. Gelecek sene mayıs tiyatro festivaline, uzun süredir çalıştığım Nazım'ın "Benerci Kendini Niçin Öldürdü" adlı oyunuyla katılma projemiz var.

— Yılmaz Güney ile ilgili bir çalışmanız var mı?

Aziz: Yoğun bir biçimde düşünce ve duygularımda yaşıyor. Her an bir sürpriz olabilir.

— İdealinizde sahneye koymayı düşlediğiniz oyun var mı?

Aziz: Yepyeni bir Hamlet. Metne olduğu gibi sadık kalarak ama, o şaşkın ve kendini arayan Hamlet'i çok çağdaş ve başka bir dille yakalamak.

— Oyun seçiminde sizin için belirleyici olan unsurlar nelerdir?

Aziz: Birinci belirleyicisi AST'ın sanat politikasıdır. Bu oyun AST'a ne getirecektir? Bundan sonra tiyatro tarihine ne bırakacaktır? İlerici ve devrimci seyirciyle buluştuğunda getirip götüreceği ne olacaktır. Elde olan malzemeyle o oyun sanatsal olarak hangi düzeye çıkabilir? Gişesi ne olacaktır? Açıkhavada oynar mı? Anadolu turnelerine çıkma olanağı olur mu? Oyunun insan anlamındaki sayısalı nasıl olur? Polisiye durumlara karşı kepenklere ne olabilir? Yığınla sorularla bir oyun seçiliyor.

— Türk tiyatrosunun bugünü hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

Aziz: Öncelikle devletin, özel tiyatroların Türk tiyatrosunun varoluşunda ve gelişmesinde çok belirleyici, itici, özgün bir yeri olduğuna inanması gerekir. Türk tiyatrosuna şöyle bir baktığımızda, geniş kitlelerle buluşmuş ve gerçekten Türk tiyatrosu adına önemli oyunlar, ataklar yönetmeninden oyuncusuna, rejisörüne dek hep özel tiyatro bünyesi içinden çıkmıştır. İşin ciddi yönü özel tiyatrolarla, ödenekli kurumlar arasındaki diyalog eksikliğidir. Gerek onların milyarlık bütçeleri, gerek donatımları, gerekse insan malzemeleriyle, biz özel tiyatrolar her zaman için haksız bir rekabet ile karşı karşıya kalmışızdır. Türk tiyatrosunu, ödenekli kurumlar ve özel tiyatrolar bağlamında bir bütün olarak görmek ülke tiyatrosunun çıkarınadır. Bunun için besleyici diyalogların kurulması kaçınılmazdır. Ayrıca tiyatromuza yeni oyuncular yetişmesinde, kimi uzmanların bireysel çabaları dışında kullanılan eğitim sistemi de çağdışıdır. Seyirciye gelince, 12 Eylül sonrasında sistematik bir biçimde yerleştirilen kültürsüzleştirme, az düşünen veya düşünmeyen bir insan tipinin kasıtlı olarak yaratılmasını beraberinde getirmiştir. Bilinçli seçen, sorumluluk duyan ve bugünden yarına bakmasını bilen bir seyirciyle buluşmak da Türk tiyatrosunun sorunlarından biridir.

— Türk tiyatrosunda yeni arayışlar var mı?

Aziz: Türk tiyatrosunun bir de atılım çıkmazı var. Yeni arayışlar peşinde miyiz? Yoksa yapılagelen bir tiyatroyu sürekli yapıyor muyuz? Ben buna yetenek krizi diyorum. Tiyatroyu gerektiği gibi düşünüp tartışmıyoruz.

— Devletin kültürsüzleştirme politikasına karşı sanatçının görevi nedir?

Aziz: Bu kavga sonuçta verilmek zorunda. Bu, Ferhat gibi Demir dağını delmekle mümkündür.

— Türk tiyatrosu ile yabancı ti-

"Tehlikeli fikirleri vardı..."

SUÇSUZLAR

SUÇSUZLAR (SACCO İLE VANZETTİ)
Yazan: *Howard Fast*
Türkçesi: *Seçkin Selvi Cılızoğlu*
Oyunlaştıran: *M.Rossi*
Yöneten: *Rutkay Aziz*

"Ölmekten korkuyorum, ama ölmeye de hazırım. Sacco da ben de bir kez değil, şimdiye kadar binlerce kez öldük. Ölüme hazırlandık artık. İnsanlık davası adına, insanın insanları ezmesine son vermek adına ölüyoruz. Günün birinde insanların birbirleriyle kardeşçe yaşayacakları kavradığımız için öldürüyorlar bizi. Ve bunu kavradığı için ölen yalnızca biz değiliz. İnsanlar bizim çektiklerimizi anımsayacak ve adaletli bir dünya için daha güçlü savaşacaklar."

Bundan 62 yıl önce fikirleri uğruna ölüme gönderilen Sacco ve Vanzetti böyle getiriyorlar son duygularını, insanlığı arayıp da bulamadıkları Amerika'da.

Yüzyıl başında Amerika'ya göç eden iki İtalyan emekçi Nicola Sacco ve Bartolomeo Vanzetti 1917 yılında, göçmenlere karşı çok büyük baskıların olduğu yıllarda tanışırlar. Son derece güç koşullarda çalışan, ucuz işgücü olarak kullanılan göçmenlerin ezilmesine karşı çıkarlar, sömürüye ve baskıya karşı daha iyi yaşam şartları için mücadele ederler. Emek sürecinde insani çalışma koşullarının kazanımı o günlerin Amerika'sında radikal olmayı gerektirmektedir.

İşte Massachusetts eyaletinde South Braintree kasabasında işlenen bir cinayet ve soygun 1920 yılında bu iki suçsuz insanın üzerine yıkılır. Emekçi olduklarından, sömürüye hayır dediklerinden, daha iyi yaşam şartları düşlediklerinden. Aslında emek düşmanı Amerikan kamuoyu, önyargılı bir jüri ve hakim ölüm kararını daha tutuklanmalarında vermiştir. Suçsuzlukları kesin olarak ortadadır ve suç delilleri üzerlerinden çıkan broşürlerdir. Zaten onlara hiçbir zaman da suçsuzluklarının ispatı için şans tanınmamıştır. Amerikan adaleti, burjuvazisi kararını vermiştir: İtalyandırlar, radikaldirler, sömürüye karşıdırlar, tehlikeli fikirleri vardır, iyi yaşam şartları istemektedirler. Ölmek için sebepleri bunlardır. 1921'de idama mahkum edilirler, ama oluşan kamuoyu ve karşı çıkışlar idamlarını 1927 yılına kadar geciktirir. Ama Sacco ve Vanzetti 1927 yılında elektrikli sandalyede can verirler.

İnsan haklarına, emeğe, insanların kardeşliğine inanan ve sömürü düzenine karşı olan fikirleri yüzünden canlarını veren iki İtalyan işçisinin, Sacco ve Vanzetti'nin Howard Fast'ın romanından uyarlanan öyküsünü, toplumsal tiyatromuzun yüzakı AST bu iki insanın onurlu ölümüne yakışır bir biçimde sahneleniyor. Ankara'dan sonra 22 Eylül-1 Ekim tarihlerinde Suçsuzlar'ı İstanbul Muhsin Ertuğrul Tiyatrosu'nda da sahneleyen AST, Rutkay Aziz yönetiminde oyunun tümünde vermeye çalıştığı baskıya ve sömürüye, düşünce suçuna her zaman hayır mesajı ile mükemmel bir tiyatro diline ulaşıyor. Ve bu AST'ı hak ettiği başarı çizgisine oturtuyor.

244 idam dosyasının onay beklediği, insanların düşüncelerinden ötürü hapislerde bulunduğu ülkemizde Sacco ile Vanzetti'nin hikayesi, salt bir dram olmaktan çıkıp, halen yaşadığımız gerçeklerle bizi karşı karşıya getiriyor. Başarılı ve özverili oyuncuları ile AST yıllardır sürdürdüğü toplumsal sanat politikasına yeni bir başarı ekleyerek, Sacco ile Vanzetti'yi ölümsüzleştirip tüm insanlığa malediyor. Sacco'nun ölmeden önce oğluna yazdığı mektupta dediği gibi: "Evet Dante bugün yaptıkları gibi bizim canımızı alabilirler ama düşüncelerimizi yok edemezler. Bu düşünceler gelecekteki genç kuşaklara miras kalacaktır." □ **K.İ.**

Fotoğraf: Kerem İnanç

▶ *Sacco ve Vanzetti: "Bizim canımızı alabilirler ama, düşüncelerimizi yok edemezler."*

▶ *Aziz: "Amaç, yeni seyirciler kazanmanın yollarını bulmaktır."*

yatroyu karşılaştırır mısınız?

Aziz: Asla geride olduğumuzu kabul etmiyorum. Bizim insanımız öylesine büyük baskılar altında ki, öylesine özgürlüklerinden yoksun ki, yapmak istediklerinin ancak bir kısmını gerçekleştirebiliyor. Halbuki sanatçının yaratıdaki temel kaynağı özgürlüklerden geçer. Biz hâlâ bu ülkede özgürlüklerin kavgasını veriyoruz. Sivilleşme ve gerçek anlamda bir demokrasi mücadelesi içinde sanatçımız neyi, nereye kadar yaratabiliyor? Yurt dışında akılalmaz bir gözboyamacılık ve tekniğin starlaşması sonucunda insan sahnede yok oluyor. Oysa bizim sahnemizde insan çok daha ön planda ve duyarlı.

— *Evita?*

Aziz: Evita, izleyebildiğimiz kadarıyla, dünyanın birçok yerinde büyük ilgiyle karşılanan bir müzikal. Bir ödenekli kurumun kendi oyun dizisi içinde Evita'yı gündeme almasını doğal karşılıyorum. Ama Evita'yı Türk tiyatrosu ile özdeşleştirme çabalarını ise son derece yersiz ve anlamsız buluyorum. Evita olmaz mı? Olur. Ama sonuçta hiç de o kadar güzel bir Evita değildir. Bunu söylerken, gerek başroldeki arkadaşların, gerek orkestra çukurunun ve gerekse dansçı arkadaşların olağanüstü bir çaba ile çalışma yaptıklarına kesinlikle inanıyorum. Ama sonuçta Evita bir kadına acınma ve tapınma öyküsü dışında hiçbirşey değildir. Son tahlilde olayı deştiğinizde bir Peronizmle de rahatlıkla buluşabilirsiniz. Sanatsal anlamda baktığımızda da -sanatçı olarak kolay kolay kavrayamıyorum- insan yaklaşık 12 yıldır yaptığı mizanseni bugünde nasıl yapabilir? Bu soru bana oldukça aykırı geliyor. Bu anlamda rejisine ve dekoruna baktığımda hiç de çarpıcı bulduğumu da söyleyemem.

— *Yabancı yönetmenler?*

Aziz: Çağımız diyalog çağı, onların da gelmeleri tabiiki lazım. Ama o gelen arkadaşlarımızın Türk tiyatrosuna yeni bir pencere açtıklarına izleyebildiğim kadarıyla inanmıyorum.

— *İdam cezası hakkında ne düşünüyorsunuz?*

Aziz: Nereden gelirse gelsin, nasıl gelirse gelsin, dünyada ve ülkemde idama hayır! ☐

Kültürler arasında bir derede

KENDİ SULARIMIZDA BOĞULUYORUZ

Kendi noksanımızı bilip Amado'nun, Cortazar'ın, Marquez'in, Duras'nın, Böll'ün diktikleri anıtları kollayacak değerbilirlik bir erdemdir ama, Adalet Ağaoğlu ile Handke, Süskind, Kundera ya da aynı ayarda Batılıları karşılaştırmak bile yersiz olur -bunu nasıl anlatmalı?

■ **Semih Gümüş**

Doğu ve Batı arasındaki kimlik sorunumuzu çözmedikçe, özgün bir kültür bütününe kavuşmamız olanaksız gibi. 'Doğu' dediğimizde bundan "geri" bir kültürü, 'Batı' dediğimizdeyse "ileri" bir kültürü anlamadığımızı hemen belirtmek gerekebilir. Her ikisi de eşitsiz gelişmenin dolaysız etkisi altında farklılaşmış olmakla birlikte, pekâlâ iki ayrı kültür kimliğini imliyorlar. Gerçekten farklı oldukları için, arasında kalmak'tan sözaçıyoruz; yoksa çoğu kez anlaşıldığı gibi, yüzünü Batı'ya, sırtını Doğu'ya dönmek değil amaçladığımız.

Bir de, her ikisinin de etki alanından, -kaçabilmiş ne demek!- hiç istifini bozmadan ve biricikliğine dokundurmadan ayrı kalmayı seçmiş, bazen de özellikle Batı kültürünü sarsalayan bir Latin Amerika kültürü var, bize iyice uzak bir yanda.

Öte yandan, kimlik sorunu değil de, sorunsalı var ortada. Sanatsal kültürle sınırlı olarak aldığımızda bile, bir sorunlar birikimiyle karşı karşıyayız. Sorunlarımız içindeyse, Batı karşısındaki sıkıntılarımızın başatlığı aldığı görülüyor. Kestirmeden girelim: anlaşılır bir 'aşağılık kompleksi' altında ezilip büzülüp olmadık işler yapıyoruz.

Entelektüel olmayı kolay erişilebilir bir 'mertebeye' indirenle, Batı karşısındaki ezikliği altında kalan, aynı öznenin iki yüzüdür. Uçmayı öğrenemeyen yeri, başkasının kanatlarının altıdır besbelli. Ne kültür mirasına ilgisi vardır, ne avucumuzun içindeki değerlere. Değerlerin çuvalla olmasına hayıflanmasıysa, başlı başına gülünçlüktür.

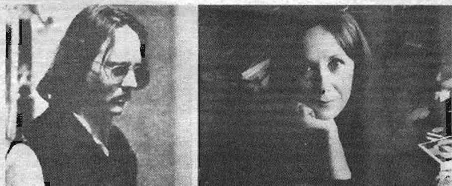
Şuradan da bakılabilir oysa: Türkiye'de son yıllarda marksist solun yenilenme kültürü içinde parlayan kimi marksist aydınlarımızın Batı ölçeğinde değerlenmemeleri olanaksız sayılsa gerek. Avrupa'nın Batısı ve hele Güneyi şimdilik bir yana ama, Kuzeyi ile Ortasının önüne geçmiş bir marksist aydın çevresi, yenilenme dalgası içinde serpiliyor. Şimdilerde son derece canlanan tartışmaları ne denli yakından izlemeye çalışırsak, o denli hak vereceğiz buna.

80'lerden sonraki bir kendine güvenmezlik de, edebiyatımızın karşısına, Batı'da uç veren yeni arayışları çıkartmak biçiminde kendini gösterdi. Yayıncılığın krizini atlatmak için, okur sayısını artırmaya çalışılıyorsa, neden anlaşılmasın? Gelin görün ki, bir de bu işin sade suya gerekçelendirmesi yapılıyor. Övgülerin bini bir para. Örtünün altındaysa, kimilerinin devekuşu hastalığı.

Gene Batı'dan gelip de gerçek bir değer olduğu kuşkusuz olan Umberto Eco'nun **Gülün Adı** satış barajlarını aştı da edebiyat kültürümüzün rengi mi canlandı? **Gülün Adı** Türkiye'de okurlar ve eleştirmenlerden çok, ne kadar alınıp ne kadar okunmadığını araştıran kamuoyu araştırıcılarının ilgi alanında sıkıştı. **Gülün Adı**'na tarihsel roman katını değer görmeyip onu polisiye romanlığa soymak, tabii ki edebiyat kültürünün alamına değil de, dedektif ilgisine uygun düşecektir. Önümüzdeki aylarda Eco'nun **Foucault'nun Sarkacı** romanı yayınlanacak; bakalım onu alanlarımızın yüzde kaçı okumayı becerebilecek!

Eco'ya ulaşabilmek için biraz daha çaba göstermek gerektiği çıktı çıkmasına da, aynı sıralarda önümüze sürülen Peter Handke, Patrick Süskind ve tabii hâlâ tartışılmakta olan Milan Kundera önünde ceketleri iliklemek olacak şey değil!

Avrupa'da roman yeni arayışını ölü toprağına rastgele tohum serperek yürütüyor. Pıtrak veren bir filizin ot mu çiçek mi olduğuna bakmadan da, ta bizlere gönderiveriyor. En büyük kentinin sokaklarında kitapların cayır cayır yakıldığı bir ülkede yayınlanıyor olmak Batılı için ne anlama gelir, bilinmez ama, Türkiyeli okur için de onların ne anlama geldikleri bir sır.

Genç Avusturyalı Handke'nin kitapları çok okundular, haklarında çok yazıldılar. Adalet Ağaoğlu ve Orhan Pamuk ile Handke'nin karşılaştırılmasından kim kazançlı çıkar? Buna karar vermek de bir özgüven sorunu.

Alalım Peter Handke'yi. Avusturyalı, Türkçede üç kitabı yayınlandı: **Mutsuzluğa Doyum, Solak Kadın** ve **Kalecinin Penaltı Anındaki Endişesi.** En çok da sonuncu kitabından anlaşılıyor: genç Handke Alman dilinin bir ustasıdır. Fakat, bu kadar. Handke'den bir boşluk doğsa, dolduracak pekçok yazarımız olduğu kesin, dileyen karşılaştırır. Alman Patrick Süskind için de öyle. **Koku** romanı ve **Güvercin** adlı uzun öyküsü Türkçede yayınlandı. Kimileri şaşırtmasa, Süskind'in kendisi karşılarında eziklik duyacağı romancılarımızı keşfedebilir. Kundera'ya gelince, en iyi bilinen o. **Varolmanın Dayanılmaz Hafifliği**'ni tiye alanlar da olmadı değil. Siyasal seçimi burada bizi ilgilendirmiyor; asıl önemlisi, yazınsal düzeyi bakımından aman aman bir yerde durmamaktadır. Çek asıllı romancı.

Kundera, Süskind ve Handke'nin kitapları ardarda yeni basımlar yaptılar, çok ve çok okundular, en çok da gençlerin ellerinden düşmediler. Roman sanatı için değerleri neydi, sorgulanmadılar. Kendi altında iki büklüm kalmış okur ne yapsındı? Sözgelimi Fransa'da bir yıl içinde 1000 dolayında roman yayınlanırken, aynı yıl içinde 10'larla sayılabilecek romanın ancak yayınlandığı ülkenin bilinçli okurları bir adım öne çıksın bakalım! Burada belki L.Tolstoy'u yardıma çağırabiliriz: Florevski Bervi'den, **"kültürün güçlü ulusların değil, barışçı güçsüz ulusların işi olduğu"** sözlerini aktarıyor. Tolstoy'dan bunca zaman sonra, hâlâ geçerli mi acaba? Barışçı güçsüz uluslar enikonu harcandılar on yıllar boyunca. Bir deri bir kemik kalmış adamdan uzun soluk çıkabilir mi? Hiç şansımız yok mu peki? Kendimizi bilip, özgüvenimize sarıldığımızda, ancak o zaman güçlüyle eşit konumlara erişebileceğimize inanırsak, var elbette.

Kendi noksanımızı bilip Amado'nun, Cortazar'ın, Marquez'in, Duras'nın, Böll'ün diktikleri anıtları kollayacak değerbilirlik bir erdemdir ama, durup dururken Batı'nın arayıp buldukları karşısında ille de saygı duruşu neden gereksin?

Adalet Ağaoğlu'nun son romanı **Hayır...**'ı "intihar çağrısı" olarak algılayan tavır hiç kuşku yok ki Yaşar Kemal'i bile yerli yerine koyamayacak, Oğuz Atay'ı okuyamayacak, Erhan Bener'i okumayacak, Orhan Pamuk'u ölçemeyecektir. "Kendi tekniğini kurabilmiş" bir-iki romancımızdan biri olan Adalet Ağaoğlu ile Handke, Süskind, Kundera ya da aynı ayarda Batılıları karşılaştırmak bile yersiz olur oysa -bunu nasıl anlatmalı?

Kendi değerlerinin farkına varamayan, kimliksizleştikçe yoksullaşan, azla ve kolayla yetinen, derinliği taramak yerine yüzeyselleşen okur, eline tutuşturulana boyun mu eğecek? Kendinde -okur olmaya kalkışmak da var... ☐

"SATILAN" SALT SANAYİ TESİSLERİMİZ DEĞİLDİR

Toplumumuzda herşeyden önce bir kurum olarak üniversiteler demokrasi, özgürlük ve düşünsel yaratıcılık ocağı olmalıdır.

■ **Oktay Ekinci(*)**

Petkim ve Erdemir gibi ağır sanayi kuruluşlarımızın "özelleştirme" adı altında yabancılara satılması girişimlerine tepkiler büyüyor.

İktisat Fakültesi'ndeki 26 duyarlı bilim adamımızın onurlu seslenişleri, **"üniversitelerimizin ülke sorunlarına sahip çıkmaları"** özlemini duyanlara yıllardan sonra yeniden coşkulu günler yaşatmaya başladı.

Muhalefet partileri de "cumhurbaşkanlığı seçimi" fırtınasının tozu-dumanı arasından sıyrılıp, yine uzun süredir özlemi duyulan çıkışlarını yaptılar.

Meslek odalarının, basının, aydınların, yazarların da tepkileri yükseliyor. Bu bir haklı direniştir ve hükümet dışındaki tüm ulusal kesimler birleşmişlerdir.

Petkim ve Erdemir'in satışına "hayır" demek, "bağımsızlığımızın" savunulmasında güncel bir simge olmuştur. "Evet" diyenlerin ise amaçları zaten bilinmektedir.

* * *

Petkim ve Erdemir, Cumhuriyet dönemi sanayileşme tarihimizin iki önemli "ulusal kalkınma kaynağı"mızdır. Yabancılara devredilmesi, hem altmış yıllık "ulusal emeğe" saygısızlıktır, hem de kalkınma kaynaklarımızın, dış güçleri kalkındırmak uğruna, "kurutulması" anlamına gelir.

Ne var ki özellikle 12 Eylül'den bu yana, yabancılara türlü yöntemlerle devredilen "ulusal kalkınma kaynaklarımız" salt sanayi tesislerimiz değildir. "Döviz" beklentisiyle yüz binlerce dönüm VATAN TOPRAĞI da "49 yıllık kiralamalar" şeklinde uluslararası turizm yatırımcılarına yok pahasına dağıtılmıştır ve dağıtılmaktadır.

Üstelik bu topraklarımız;

1- "Kamu mülkiyetindeki", yani, halka ait arazilerdir. Pazarlandıktan sonra yeni sahiplerince halka kapatılmaktadır.

2- Turizm geliri için kiraya verildiklerinden ötürü, tümüne yakın bir kesimi tarihi ve doğal sit alanlarını ya da bu nitelikteki arazileri kapsamaktadır. Böylece, "yeniden elde edilmesi olanaksız" kalkınma kaynaklarımız yok olduğu gibi, bu kaynaklarımızla ulusumuz değil, "kiralayan" şirketler "kalkınmaktadır."

* * *

Kamu malı olan orman ve hazine arazilerinin "pazarlama" işlemleri, 12 Eylül dönemine ait olan ve bu nedenle Anayasa'nın geçici 15. maddesi gereğince "iptal edilemeyen" 12 Mart 1982 tarihli Turizmi Teşvik Yasası'na dayanılarak yürütülmektedir.

Yerli firmalar "aracı" işlevi görmekte, asıl kazancı, tesisi kurmak ve işletmek üzere ortaklıklar kurulan ve büyük paylar verilen "güçlü" yabancı turizm firmaları elde etmektedir.

Yabancı turizm acentaları da tatil ücretlerini kendi ülkelerinde "tahsil" ettiklerinden, "beklenen" dövizin büyük bir bölümü de kamu arazilerini "kapatan" şirketlerin yabancı ortaklarının "memleketlerinde" kalmaktadır.

Bu şekilde yabancı sermaye çevrelerine dağıtılan ve tümü ayrıca doğal, kültürel, hatta tarımsal özellikleri nedeniyle başlıbaşına birer ulusal zenginlik kaynağımız olan topraklarımızın değeri ile bunlar üzerinde kurulan tesislerden yabancıların elde ettikleri kazançlar Petkim ve Erdemir'lerin değerlerini çoktan katlamıştır.

Türkiye'nin tüm kıyılarının ve Anadolu'daki önemli bölgelerin planlama yetkilerini "çevre koruma" adı altında yerel yönetimlerden almayı ve bu alanları Başbakanlığa bağlı bir kurum eliyle yatırımcılara tahsis etmeyi öngeren yeni bir kararname tasarısı da hazırlanmış durumdadır.

* * *

Şimdi sormak gerekiyor;

Petkim ve Erdemir için haklı tepkilerini gösteren üniversiteler ve muhalefet partilerimiz, çok değil üç yıl gibi kısa bir sürede Resmi Gazete'de ardı ardına yayınlanan "ilanlarla" kapanın elinde kalan vatan topraklarına karşı benzer bir tepkiyi neden hâlâ göstermemektedirler?

Kamuya ait sanayi tesislerimizi satmakla ekonomik kalkınmamız "yeni sahiplerinin çıkarlarına" teslim edilecektir. Aynı şekilde, kamuya ait arazilerimizi pazarlamak ise "misak-ı milli hudutlarımız" içinde bağımsızlığımızı yaralayan, kalkınmamızın kültürel kaynaklarını da giderek "kurutan" bir "işbitiricilik" örneğidir.

"Meclisle" günler "hızla" geçerken, yeni orman ve hazine arazilerinin "dağıtılacağını" duyuran ilanlar da Resmi Gazetede "hızla" yayımlanmaktadır.

Petkim ve Erdemir'i kurtarmak için yaygınlaşan ulusal direnişi, dünyada eşi görülmeyen bu toprak yağmasına karşı da yükseltmek, Türkiye'nin geleceği için, en az Cumhurbaşkanlığı sorunu kadar önemlidir. □

(*) Mimarlar Odası II. Başkanı

MERCEK

Hazırlayan: Attilâ AŞUT

Anadol'dan 12 Eylül değerlendirmesi ve bankalar

SHP İzmir Milletvekili ve Parti Meclisi Üyesi **Kemal Anadol**, 12 Eylül'ün 9. yıldönümünde, Meclis Grubu'nda ilginç bir konuşma yaptı. Konuşmasında, 12 Eylül darbesinin "anarşi ve terörü önlemek için değil, **"24 Ocak Kararları'nın** uygulanabilmesi için yapıldığını" vurgulayan **Anadol**, **"Türkiye'de işçi sınıfının kazanımları, sendikal hak ve özgürlükleri, 12 Eylül'den sonra en az 30 yıl geriye gitti"** dedi.

Kemal Anadol, konuşmasının bir yerinde, "bankacılık işkolu"ndaki grev yasağına da değinerek şunları söyledi:

"12 Eylül'ün çeşitli işkollarına grev yasağı getirdiğini biliyorsunuz. Ama, bunların içinde bir tanesi var ki, onu anlayabilmek olanaksız. Banka ve sigortacılık işkoluna grev yasağı getirmenin nasıl gerekçesi olabilir? Bu sektörde yangın tehlikesi bulunmuyor, halkın genel sağlığı tehdit edilmiyor, işkolunun ulusal güvenlikle de ilişkisi yok. Öyleyse, neden "grev yasağı" kapsamına alınıyor? Çünkü, tekelci sermayenin en önemli kâr ve sömürü alanlarından biridir bankacılık sektörü. Sömürünün en kolay, en fazla, en yoğun olduğu bir işkolunda tatlı kârları sürdürebilmek için en iyi yöntem, çalışanların grev hakkını ortadan kaldırmaktır. Demek ki, 12 Eylül askeri darbesini yapanlar, anarşiyi, terörü önlemek için değil, tekelci sermayenin çıkarlarını güvence altına almak için bu hareketi gerçekleştirmişlerdir."

Anadol'un yukarıdaki değerlendirmesinin doğruluğu, geride bıraktığımız günlerde **Yapı Kredi Bankası** işyerlerinde yaşanan **"sendikasızlaştırma operasyonu"** ile bir kez daha kanıtlandı. Banka işvereni, "grev hakkı"nın bulunmadığı bir işkolunda bile, çalışanların sendikalaşmasından öylesine korkmuş ki, bağımsız **Banka ve Sigorta İşçileri Sendikası** (BANKŞ)'nda örgütlü bulunan işçileri, çeşitli baskılar ve işten atma tehditleri ile yıldırmaya çalışıyor.

TV reklamlarında **"Hizmette Sınır Yoktur"** diye göz boyamaya çalışan bu kuruluş, şimdi kıyıcılıkta ve baskıda sınır tanımıyor.

Banka patronları, anılan sektörde "dikensiz gül bahçesi" yaratan 12 Eylül darbecilerine ne denli teşekkür etseler azdır. Zaten onlar da kuru bir "teşekkür"le **yetinmiyor, eski generalleri** "İdare Meclisi Üyesi" yaparak borçlarını ödemeye çalışıyorlar... □

Kırşehir Cezaevi'nde keyfi yayın yasağı

Gazete ve dergilere, cezaevlerindeki tutuklu ve hükümlülerden sürekli "yayın istekleri" geliyor. Zaten güç koşullarda bulunan ilerici yayın organları, olanaklarını zorlayarak, bu istekleri karşılamaya, cezaevlerindeki insanlara ulaşmaya çalışıyorlar. Ne var ki, söz konusu yayınlar, zaman zaman, kimi cezaevi yöneticilerinin keyfi engellemeleriyle karşılaşıyor.

SON REÇETE

ÜLKEMİZ NÜKLEER CEPHANELİK Mİ ?

Nükleer Savaşın Önlenmesi İçin Hekimler Derneği (NÜSHED)'nin yayın organı **"SON REÇETE"**, Kırşehir E Tipi Cezaevi 2. Koğuşu'ndaki alıcısı **Nihat Boğan**'a ulaşamadan geri gönderilmiş... Neden? Biz önce, derginin Cezaevi'nden geri çevrildiğini düşünmüştük. Olayı araştırınca, çok **daha** ilginç bir durumla karşılaştık: Meğer, Cezaevi eski Müdürü, Kırşehir PTT Müdürlüğü'ne bir yazı yazarak, cezaevindeki hükümlülere gönderilecek hiçbir yayını kabul etmeyeceklerini bildirmiş. Postane de cezaevi yönetiminin yönergesi uyarınca, gelen tüm yayınları "kendiliğinden" geri çevirmeye başlamış. Ancak, sorumluluktan kurtulmak için, **"İADE"** damgasının üstüne şu notu düşmeyi de unutmamış: **"Cezaevi Müdürlüğü'nün 1765 sayılı yazısıyla kabul edilmiyor."**

Bu belgeyi, "Türkiye'deki cezaevlerinin, Avrupa'dakilerden daha iyi durumda olduğunu" öne süren **Adalet Bakanı Oltan Sungurlu**'ya sunuyoruz. Okuma, öğrenme, yayın edinme ve haberleşme haklarının böylesine keyfi biçimde yok edildiği Türkiye cezaevlerini, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi'nin benimsediği **"Asgari Standart Kurallar"a** uygun duruma getirmek, başta Adalet Bakanı olmak üzere, tüm iktidar yetkililerinin en ivedi görevidir.

Cezaevlerinde zaman zaman ortaya çıkan üzücü olayların kaynağında "siyasal mücadeleye" değil, bu tür haksızlıklar ve keyfi uygulamalar yatıyor, sayın Sungurlu! □

Bir ödül de Doğramacı'ya

Komünist Partisi'nin iktidarda olmadığı tek sosyalist ülke konumundaki Polonya, "12 Eylül" damgalı kurum ve kişilerimizi ödüllendirme yarışını sürdürüyor. **Walesa**'nın yeni Polonyası, **Adalet Bakanı Oltan Sungurlu**'dan sonra, şimdi de **YÖK** Başkanı Prof.Dr. **İhsan Doğramacı**'ya, "Polonya Büyük Liyakat Nişanı"nı layık görmüş.

12 Eylül'ün en çok yara almış **"adalet"** ve **"eğitim"** kurumlarının başındaki sorumlu kişilere sosyalist bir ülkenin "Nişan" vermesini anlamakta güçlük çekiyoruz. Ancak, yakında darbeci generallere ve işkenceci polislere de böylesi "liyakat nişanları" verildiğini öğrenirsek hiç şaşırmayacağız!

Çünkü, gidiş o yöne... □

Doğramacı'ya Polonya'da nişan

● YÖK Başkanı Prof. Dr. İhsan Doğramacı, Türkiye-Polonya ilişkilerinin gelişmesine katkısı nedeniyle Polonya büyük liyakat nişanına layık görüldü. Prof. Doğramacı'ya nişanı Perşembe günü Polonya'nın Ankara Büyükelçiliği'nde düzenlenecek törende verilecek.

ŞUT

Kırk katır mı, Kırk satır mı?

Adalet Bakanı **Oltan Sungurlu**, "Yasalarımızda, susma hakkı için hiçbir ceza öngörülmemiştir" diye buyurmuş.

Tabii, işkenceyi "ceza"dan saymazsanız... □

Sürekli İlerleme

Yönümüz sürekli ilerlemeye doğru olmalı. Kendimizin, grubun, toplumun ilerlemesi. Zaten yaşamın toplam enerjisi yaşamı bir ileri aşamaya vardırmaya itmekte, onu ilerletmeye sırtını dönen insan ve canlıları kendiliğinden elemektedir.

Boş kaldığımız zamanları değerlendirerek yeteneklerimizi geliştirecek bizi bir adım daha ileriye götürecek her fırsatı değerlendirmeliyiz. Ata sözü de öyle diyor: Öğrenmenin yaşı yoktur.

Ahlak ilerlemektedir. Bir zamanlar köleyi öldürmek normal karşılanırken şimdi hiç bir insanı öldürmek onay görmemektedir.

Toplum maddeten ilerliyor. Teknoloji gelişiyor.

Mutlaka toplumun maddi ve manevi ilerlemesinde bugüne göre en ileri aşama sömürüsüz bir toplum düzenine erişmedir.

Her toplumda belli ölçülerde ilerleme gelişiyor. Bir yandan teknolojik alt temel kurulmaya çalışılırken, bir yandan da toplumun umudu olan işçi sınıfı sayıca artıyor ve gelişiyor. Eninde sonunda örgütlenmelerle bütün toplumlarda sömürünün her biçimi, özellikle emekçilerin ürettiği artık değere el koyarak toplumu ilerletme biçiminin yerini başka sömürüsüz ilerletme biçimleri alacaktır. İnsanlık tarihinin yönü budur ve hızlandırılması gerekir.

Toplumsal süreçler kısacık bir insan ömrünü çok aşıyor. Onun için falanca ilerlemeyi biz göremedik diye ilerlemeden yana elimizi eteğimizi çekmeyelim. Biz çeksek de toplum ve insanlar ilerlemesini sürdürecektir. Kısacık yaşamımız süresince her türlü ilerlemeye katkıda bulunmak en anlamlı yaşama tarzıdır.

Çünkü toplumda ve canlılarda itici güçler durdurulamaz biçimde ilerlemeye yöneliktir.

Sürekli ilerleme adeta evrensel bir yasadır.

Biz de bilinçli bir şekilde ona uyalım, kendimizin ve toplumumuzun ilerlemesini hızlandıralım.□

Yüksel DEMİREKLER

İGL.STFA'da Durum

Bizler İGL.STFA'da çalışan işçiler olarak varolan sorunlarımızın, günbegün karmaşıklaşan durumumuzu kamuoyunun gözleri önüne sermek ve yaşadığımız olumsuz durumu kınamak, az da olsa sesimizi işverene duyurmak, sendikanın gözlerini sorunlarımıza çevirmek amacıyla böyle bir açıklamanın gerekli olduğuna, aynı zamanda geç kaldığımıza inanıyoruz.

Türkiye'de yapılan toplu sözleşmelerin işçinin ekonomik taleplerinin gerisinde kaldığı herkesin malumatıdır. Aynı olumsuz toplu görüşme (bizlerin üye olduğu Türkiye Yol İş Sendikası) Gültepe ve Sapanca işçilerini adeta işverene satacak şekilde formüle ettikleri bir gerçektir. Sözüm ona yapılan toplu sözleşmeler işçinin ekonomik taleplerini temsil etme, varolan sosyal haklarını daha olumluya götürmeyi amaç edinirken (düşüncede bu böyle söylenmektedir), ancak işin gerçeğine bakıldığında, varılan sonuçların tam anlamıyla yukarıdaki taleplerle çeliştiği görülecektir. İş yerinde işçiyi temsil eden sendika toplu sözleşmeye iki seneliğine imza koymuş. Toplu sözleşmede "alınan haklarla adeta övünen" bu işçi temsilcileri. Bunların sonuçlarına baktığımızda övünülecek, takdir edilecek yan görmemekteyiz. Yapılan toplu sözleşme, Lyılın ilk altı ayında yüzde 65'lik bir zam, 2.altı ayı içinse yüzde 15.2 yıl için yüzde 60'lık bir sözleşmeyle, sözleşme masalarında başarılı bir şekilde çıktıklarını böbürlene böbürlene söylemektedirler. Yapılan sözleşmenin gerçeği yukarıda yazdığımızdan ibarettir. Birinci sene için yapılan sözleşmede güya enflasyona göre fark alınmış, işin gerçeği ise birinci senede enflasyon yüzde 80-90'da seyrederken, alınan ücret belli. İkinci altı ayına gelindiğinde Türkiye'de enflasyonun yüzde 100'ün üstünde olduğunu resmi ağızlar bile kabul eder oldular. Kazanılan ücret artışları günün enflasyon rakamlarına göre hesaplandığında işçilere verilen ücretler, bugünün asgari ücretinin çok altında olduğu görülecektir. Bugün bir işçinin eline geçen net para bir aileyi değil, bir bekar işçinin doğal ihtiyaçlarını karşılamaktan çok uzaktır.

Yeni toplu sözleşmede doğan bir takım sosyal haklarımız işverenin keyfi uygulamaları sonucu rafa kaldırıldı, sendika ise vurdumduymaz haliyle kayıtsız kalmakta.

Tünel, kaynak, 70, 80 m. yükseklikte çalışan işçiler için özel yiyecek maddelerinin verilmesi, normal ücretin üzerinde bir ücret ödenmesi gerekirken, bugüne kadar bu sosyal haklar verilmedi ve vermeye de niyetleri yoktur.

Belirtmeye çalıştığımız toplu sözleşme ve bunun sonucunda işçiye ödenen ücret komiktir. Diğer işkolularında uygulanan ek zam talepleri, doğallıkla bizlerin çalıştığı işyerine de yansıdı. Gültepe ve Sapanca işçileri ek zam için imza kampanyası açtılar. İşyerinde çalışan 2300 işçinin hepsi de ek zam talebinde bulundular. İşverenin vurdumduymaz tavrı nedeniyle işçilerin ek zam talepleri askıda bırakılmış durumdadır.

Çalıştığımız işyerinin işvereni bilindiği gibi İtalyanlardır. Özde İtalyan olmuş, Türk olmuş anlamı değişmez. İtalyanların işçilere karşı tavrı anlaşılır türden değil. İşçilere İtalyanca hakaret, küfür, küçük düşürücü ne varsa yapıyorlar. İşçilerin şikayet etmeleri halinde Türk işverenin vekil ve yetkillleri de İtalyanlara arka çıkarak, işçiyi işten atmakla tehdit etmekteler.

Bizler Türkiye Yol İş Sendikası'nın üyeleriyiz. Bu sendikaya isteyerek mi üye olduk? Elbetteki hayır. Bilindiği gibi işyerimizde çok acaip bir uygulama vardır: Her işe giren kimse zorunlu olarak sendikaya üye olmalıdır. Bu zorunluluğu da işveren vekilleri uyguluyor.

Abdulkerim YURTTAŞ
İGL.STFA Gültepe Şantiyesi-İzmit

Karakaya'da Karanlık Güçler

12 Eylül 1980'den sonra TEK Kurumu aşırı milliyetçilerin barınağı oldu. Bu aşırı milliyetçi kadrolar git gide kendini toparlamakta, faaliyetlerini arttırmaktadırlar. Karşı düşüncede olan insanları dışlamakta, işten uzaklaştırmakta, disiplinlere vermekte ve nihayet işlerine son vermektedirler.

Biz Karakaya Barajı'nda koruma ve özel güvenlik görevlisi olarak çalışmaktayız. Başımızda İmam Hatip Lisesi mezunu Hanifi Yavaş adında bir Savunma ve Koordinasyon Amiri bulunmaktadır. Bu koordinasyon amirimiz keyfine göre hareket etmektedir. Toydur, görev nedir bilmiyor, kendi siyasi görüşü doğrultusundaki insanlar ne yaparlarsa yapsınlar önemli değil. İsterse görev yerini terketsin, isterse günlerce nöbete gitmesinler, o, kendi kafasından bu güvenlik görevlilerine izin verir. Yani onun kafa yapısındaki bu kişiler 60 kişi içinde 5-6 kişidir. 60 kişi içerisinde şayet bir güvenlik görevlisinin beynini yıkıyabiliyorsa, kendi görüşüne çekebiliyorsa, siyasi görüşünü kabul ettirebiliyorsa, onun için yeterlidir. Ama bu oyunlara gelmeyenlerde vardır. Bunları ne yapacaktır? Tabi ki onların yevmiyelerini kesecektir, fırça atacaktır, disipline verecektir, işinden uzaklaştıracaktır, hatta, işinden bile edecektir. Çünkü burası (Karakaya Barajı) aşırı milliyetçilerin kampıdır. 12 Eylül 1980'den sonra bu kurumda kadrolaşmaya gittiler ve kadrolaştılar, şimdi bir yumruk gibi hareket ediyorlar. Tonlarca Milli Gazete ve bunlarla ilgili dergilerle faaliyetlerini sürdürmektedirler. En ufak hatamız bize pahalıya mal olmaktadır. Çünkü disiplin kurulunun kadrosu da milliyetçilerin safında bulunan kadrolardan oluşmaktadır. Sendikaya bağlı olamadığımız için iş güvencemizde yoktur. Ve bu durum da onlar için bulunmaz bir fırsatır.

Aşırı milliyetçi ve yönetici konumunda olan kişiler şunlardır.

a) Fehmi Yılmaz: Mali-İdari İşler Müdürü

b) Hanifi Yavaş: Koordinasyon ve Savunma Sekreteri. Bu insanlar tarikat için özellikle sempatizan ve lider kadrosu yetiştirmektedirler. Karakaya'daki gençleri akşamları toplayıp, gece yarısına kadar ayinler, toplu tarikat faaliyetleri gibi konular ele almaktadırlar. Bu toplantılara katılmadığımız için bize sürekli baskı yapmaktadırlar. Yani bütün bunları Hanifi Yavaş ve Fehmi Yılmaz tezgahlamaktadırlar. Hanifi, Fehmi Yılmaz'ın kuklasıdır. Biz güvenlik görevlilerinin dileği olaylar yüksek boyutlara ulaşmadan, vahim olaylar yaşanmadan, Bakanlığın, Olağanüstü Hal Bölge Valiliğinin bir an önce bu olaylara el koymasıdır. Son 10 gün içerisinde 9 arkadaşımız bu insanların kurbanı olmuştur. 3 ay evvel bir arkadaşımız bir ay işten uzaklaştırıldı. Türkiye'nin candamarı olan, yılda 7.5 milyar kilovat elektrik üreten yani Türkiye-nin % 17 elektrik enerji ihtiyacını karşılayan bu barajın güvenliği bir İmam Hatip Lisesi mezunundan sorulmaktadır.

Böylesine önemli bir yer için aşırı milliyetçi bir insanın başta olması çok sakıncalıdır.□

Mehmet BARDAKÇI

Şerafettin Elçi

...sine bölgede yaygın bir şekilde tedirginliğe, güvensizliğe yolaçarak, vatandaşı devletten soğutmuştur. Gösterilen tepkiler bunun kanıtıdır. Ayrıca Türkiye'nin demokratikleşme iddiaları dünya kamuoyunda önemli ölçüde inandırıcılığını yitirmiştir.

Sürgünle cezalandırılan Av. Zübeyr Aydar, bazı güvenlik güçlerinin işlediği suçların üzerine gitmiş, mazlum insanların hukukunu savunmuştur. Vatandaşın hakkını arayan, haksızlıkların üzerine yürüyen insanlar devlet tarafından cezalandırılırsa, bu "Ben devletim, istediğim haksızlığı yaparım, karşı koyanı da cezalandırırım" anlamına gelir. Bunun da adı devlet terörüdür. Devlet terörü bireysel terörden daha korkunç ve tehlikelidir.

12 Eylül askeri dikta rejiminin damgasını taşıyan Olağanüstü Hal Yasası'ndaki hukukun temel ilkelerine ters düşen hükümler, vakit geçirilmeden kaldırılmalıdır. Demokrasi üzerindeki kara lekelerden biri silinmelidir.

Çözüm halktadır

— Doğudaki olaylarla ilgili olarak SHP'nin verdiği genel görüşme önergesi hakkında ne düşünüyorsunuz? Sorunun çözümünde parlamentonun işlevi ne olmalı?

Elçi: Genel görüşmeden somut bir sonuç beklenmemeli. Bu görüşme belki parlamenterlerin konu hakkında azıcık daha bilgi sahibi olmalarına katkıda bulunabilir. Halk iradesinin gerçek temsilcisi olan parlamentolar, ülkenin kaderine hakimdirler. Ülkenin her sorununun çözümünde söz sahibi ve en üst karar organlarıdırlar. Hiç kuşkusuz Türkiye'nin bir numaralı sorunu olan Kürt sorununda da TBMM'nin çok önemli işlevleri olabilir. Ancak TBMM'nin bugünkü yapısı gözönüne alındığında, fazla bir şey beklenmemeli. TBMM'nin büyük çoğunluğunu oluşturan ANAP milletvekillerinin hemen hemen tamamı, milletvekilliklerini kendi güçlerinden ziyade Başbakan Turgut Özal'a borçludurlar. Bu nedenle inisiyatif sahibi olamazlar. Diğer partilerin parlamentonun kararlarında etkili olabilme gücü bulunmamaktadır.

Varolan bütün olumsuzluklara rağmen, umutsuz olmamak gerekir. Çözüm halktadır. Halk uyanıyor. Gözü açıldıkça içinde bulunduğu korkunç durumun farkına varmaktadır. Yıllar, asırlar boyu nasıl aldatıldığını, ihanete uğradığını anlamaya başlıyor. Sorunlarının çözümünün başkalarında değil, kendinde olduğunu kavrıyor. Giderek sorunlarına sahip çıkıyor. Uyanan, kendisine yapılan haksızlıkların farkına varan halkı, hiçbir güç sürgit boyunduruk altında tutamaz. Önemli olan budur.□

adımlar

Temsilcilikler

YURTİÇİ

Koordinatörler İstanbul-Taner Renda, Abidin Sökmen, Emin Turan, M.Ata Uçum, Haydar Yılmaz Piyerloti Cad. Dostluk Yurdu Sok., Şehmbey İşhanı No: 8/12 Çemberlitaş Tel: 516 23 27 ▲ Ankara-Ziya Yavuzeş Sağlık 1 Sok., No: 9/9 Sıhhiye ▲ İzmir-Birol Aslantürk, Sami Çelik, İsmail Doğaner, Gür Hazer □ Trakya-İ.Can Dirli ▲ Adana-Ömer Uz-İnönü Cad. Aydın İşhanı Asma Kat: 5 No: 607 □ Taşova/Amasya-Ömer Ünal-Ballıca Köyü □ Antakya-Ferit Lif-Saray Cad. Gedikoğlu İşhanı No: 17/1 □ Bandırma/Balıkesir-Mehmet Aydın-Kaşif Acar Cad. Durnalar Pş. No: 38/4 □ Bursa-Necdet Filizoğlu-Hacılar Mah. Eceler Sok. Şema Apt. No: 1/1 □ Gaziantep-Halef Şarvan-Bey Mh. Abdullah Edip Çiftçi Cd. No:12/2 □ Balıköy-Hamdi Eskioğlu-Vahap Ünsever-No: 38/7 Tel: 542 41 07 □ Bayrampaşa-Selahattin Sabırlı-Hayrettin Altuncevahir-Yenidoğan Mah. Numunebağ Cad. No: 36 □ Beykoz-Ahmet Özgül-İsmail Yıldız-Kayabaşı Sok. No: 17 Paşabahçe □ Eminönü-Salih Karakaynak, Yeşil Tulumba Sok. No: 56 □ Kadıköy-Erol Karasoy-Ali Şimşek-Osmanağa Mah. Reşit Efendi Yeni Yol Sok. No: 1/3 □ Kartal-Hamit Akıncı-Mehmet Malkaç-Yukarı Mahalle Yanık Sok. No: 11/3 B Blok Tel: 374 32 44 □ Şişli-Müslüm Erdal-Mahmut Doğan-İzzetpaşa Mah. Deniz Sok. No: 5/3 □ Ümraniye-Ali Şen-Alemdağ Cad. No: 53/C □ İzmir-Mustafa Karakuş-Vedat Pekel-1471 Sk. No: 45/5 Alsancak Tel: 22 67 33 □ Denizli-Atilla Erenler-Doktor Cad. Menteş İşhanı Kat: 3 Tel: 366 20 □ Diyarbakır-Mustafa Dağcı-İsfendiyar Eyüboğlu-Mehmet Karabulut-Salih Şimşek-İnönü Cad. Kahraman İşhanı Kat: 4 No: 32 Tel: 427 32 □ Kocaeli-Nevzat Cingir-Ali İhsan Kayalar-Ömerağa Mah. Salkım Sok. Ekşiler Han Kat: 2 Tel: 14 42 28 □ Mersin-Adil Alaybeyoğlu-Hastane Cad. 38. Sok. No: 10/1 □ Manisa-Ramazan Tütüncü-Kuyualan Mah. Erler Cad. No: 113/6 □ Muğla-Necati Demirel-Özcan Özgör-Belediye İşhanı No: 215 Kat: 2 Tel: 8387 □ Sakarya-Hayri Çiftçi-Kavaklar Cad. Sürekçioğlu İşhanı Kat: 1 No: 39-40 □ Çerkezköy/Tekirdağ-Hüseyin Öztürk Gazi Mustafa Kemal Mah. Edip Sok. □ Zonguldak-Öner Güven-Ahmet Öztürk-Alemdar Cad. Ömeryiğen İşhanı Kat: 5 D: 5

YURTDIŞI

Genel Koordinatör: Veysi Sarısözen □ F.Almanya-Aydın Şenesen-Moltke Str. 46 4100 Duisburg Fax: 203 339229 Tel: 203 340395-Güney Bölgesi-Nejat Yalçın Sulzbacher Str. 19 8500 Nürnberg Tel: 911 555289 □ B. Berlin-Yalçın Taş-Donau Str. 104 1 Berlin 44 □ Avusturya-Halit Erdem-Mittelsteig 7/19 A-1040 Wien Tel: 222 5667445 □ Belçika-Turgay Çalıkoş-Chee d'Alsemberg 455 1180 Bruxelles Tel: 322 345 1076 □ Danimarka-Ayşe Coşkun-Dyringparker 122.2 th, 2660 Brondy Str Tel: 452 544262, Fransa-Hayri Ata-57, Rue de la mare 75020 Paris Tel: 331 43493639 □ Hollanda-Semra Ulusoy-Mexico Dreef 229 3563 Utrecht Tel: 030 623029 □ İngiltere-Cahit Baylav-6 Stoke Newington Road N 16 7XN London Fax: 1-9231902 □ İsveç-Salih Salman-C.O.Köylüoğlu-Visbringen 42 NB 163/73 Spanga Tel: 36 6311 □ İsviçre-Hasan Demircan-Postfach 56 5614 Sarmenstrof, Tel: 4157 271971 □ Kıbrıs-Zeki Erkut-19 Necmi Avkıran Sok. Lefkoşa Tel: 620 75407 □ Yunanistan-Gülseney Öztürkçü-00001 2285148 Rizou Naroulou 11141 Galatsi-Athens Tel: 19 512929 □

Abone Koşulları

Abone olmak için aşağıda belirtilen abone bedelini, "Su Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş, Türkiye İş Bankası Türbe Şubesi, Hesap No: 1068904"ya yatırmanız ve banka dekontu fotokopisini, "Adımlar Gazetesi, Peykhane Sok., No: 44, Kat: 4, Sultanahmet-İstanbul" adresine bildirmeniz yeterlidir.

Abone Fiyatları
Altı Aylık
Yurtiçi 15 bin TL
Yurtdışı (Avrupa) 30 DM
Yıllık
Yurtiçi 30 bin TL
Yurtdışı (Avrupa) 60 DM
Tek Gazete Fiyatı
Yurtiçi 1500 TL
İngiltere 1 Sterlin
Diğer Avrupa Ülkeleri 3 DM
İlan Koşulları
Siyah Beyaz: 10 bin TL. (sütun/cm)

adımlar

Su Basın Yayın ve Ticaret Adına Sahibi: **Şefik Çalık** □ Genel Yayın Yönetmeni: **Umur Coşkun** □ İşletme Müdürü: **Atilla Tanılkan** □ Yazıişleri Müdürü: **Semih Gümüş** □ Yayına Hazırlayanlar: **Füsun Öztürk Baysan, Haluk Tan İpekçi, Nurettin Pirim, Sadettin Yumuşak, Semih Gümüş, Göksel Beleli** □ Yönetim Yeri: Peykhane Sok., No: 44, Kat: 4 Sultanahmet-İstanbul Tel: 516 11 79 Fax: 516 11 79 □ Ankara Temsilcisi: **Özcan Kesgeç** □ Ankara Büro: Marmara Sok., No: 16/16, Sıhhiye Tel: 135 36 08 Fax: 135 36 08 □ Ofset Hazırlık: Ekol 522 77 76 □ Baskı: Son Havadis Web Ofset 575 35 60 □ Dağıtım: GAMEDA □

Şerafettin Elçi Kürt sorununu tartıştı

"KÜRT SORUNU, DEMOKRASİNİN ÜZERİNDEKİ KARA LEKELERDEN BİRİ"

Kürtler halen Türkiye'de demokrasinin gündeminde yoktur. Her türlü demokratik hak arama yolları tıkalıdır. Kürt sorunu tabu sayılmış, Kürtlerin her türlü demokratik hak ve istekleri bölücülük olarak nitelendirilip cezalandırılmıştır...

■ **Mevlüt İlgin-Metin Danış**

Şerafettin Elçi, Bayındırlık eski bakanlarından; yıllarca parlamentoda görev yaptı. Kürt sorunuyla ve Doğu'da olup bitenlerle, yıllar boyu yakından ilgilendi, Kürt emekçilerin haklarını savundu. Kürt aydınlarının önde gelen adlarından olan Şerafettin Elçi, Kürt sorununu güncel boyutları içinde, enine boyuna anlattı.

— Türkiye'nin demokratikleşme sürecinde Kürtlerin şu andaki konumu nedir? Kürtler demokrasinin neresinde yer alıyorlar?

Elçi: Türkiye'nin demokratikleşme sürecinde uzun yıllara rağmen yeterince mesafe alamamasını kavrayabilmek için demokrasi anlayışımızı, demokrasinin karşılaştığı bazı engel ve zaafları kısaca irdelemekte yarar var.

Bir düşünce, bir hareket inananı ve kararlılıkla savunanı yeterli ise güçlenip gelişebilir. Demokrasinin ilkelerine, erdemine yürekten inanılarak Türkiye'de demokrasiye geçilmedi. İkinci Dünya Savaşı'nın galipleri olan Batılı devletlerin safında yeralabilmek, onların imkanlarından ve güvenlik şemsiyelerinden yararlanabilmek amacıyla demokrasiyi seçtik. İnandığımız için değil, çıkarımızı düşünerek demokrasiyi benimsedik. İnançsız her şeyde olduğu gibi işin özü ile değil, şekli ile ilgilendik. Parlámentoyu, birden fazla partiyi, seçimi demokrasi için yeterli gördük.

Çoğulculuk çok partilikten önce çok sesliliktir

Batılı demokrasinin özü çoğulculuktur. Çoğulculuk çok partililikten önce çok sesliliktir. Her düşüncenin özgür olması, taraftar bulabilmek için özgürce örgütlenip düşüncelerini yayabilmesi, iktidara gelip programını uygulayabilme hakkına sahip olması çoğulculuğun vazgeçilemeyen gerekleridir. Oysa Türkiye'de çoğulculuk çokpartililik olarak uygulana gelmiştir. Resmi ideolojiye bağlı, birbirinin benzeri veya yakını çok partililik...

Çoğulculuğun temeli düşünce özgürlüğüdür. Bu nedenle Batılı demokrasilerde "düşünce suçu" diye bir suç yoktur. Türkiye'de halen devletin çizdiği sınırlar dışında fikir üretmek, yaymak, örgütlenmek ağır suçtur. Düşünce özgürlüğü herkese değil, sadece egemen güçlere ve onların yararına düşünenlere tanınan haktır. Düşünce özgürlüğünü savunanlar, demokrasi havariliğini kimseye bırakmayanlar bile yalnızca kendileri için gerekli olan özgürlüklerden yanadırlar. Başkalarının özgürlükleri onları hiç ilgilendirmez. Adeta "Benden başka herkes sussun" anlayışının savunucusudurlar. Türkiye'de demokrasinin en önemli zaafı bu inançsızlık ve samimiyetsizliktir.

Demokrasinin en büyük baş belası faşizm ve ırkçı şovenizmdir. İster adı konsun, ister konmasın, faşist düşünce ülkede çok yaygındır. Ne yazık ki demokrat geçinen pekçok solcu bile faşizm hastalığından kurtulamamıştır. Faşist, kendinden saymadıklarına hayat hakkı tanımaz. Özgürlüğe, eşitliğe, barışa düşmandır.

Faşizmin ırkçı saldırgan milliyetçiliği de başka halkları düşman beller. Onlara hayat hakkı tanımaz. Ya jenositle veya asimilasyon ile halkların varlığını ortadan kaldırmayı amaçlar.

Çoğulculuk ve çoğulculuğun gereği olan düşünce özgürlüğünün gerçek anlamda uygulanmaması, faşizmin çok yaygın olması demokrasinin ve Kürt sorununun en önemli engelleridir.

Kürtler halen Türkiye'de demokrasinin gündeminde yoktur. Her türlü demokratik hak arama yolları tıkalıdır. Kürt sorunu tabu sayılmış, Kürtlerin her türlü demokratik hak ve istekleri bölücülük olarak nitelendirilip cezalandırılmıştır. Yakın günlere dek Kürt sorunu hep yasak alanda tutulmuştur.

Siyasi iktidar, siyasi partiler, ne yazık ki sol aydın kesim büyük çoğunlukla kendini bu yasak alanın dışında tutmuştur. Kürt sorunu tamamıyla ordunun ve güvenlik güçlerinin yetki alanına terkedilmiştir. Oysa sorun tamamıyla siyasi bir sorundur. Siyasi iktidarın, siyasi partilerin, politikacıların ve aydınların yetkili ve söz sahibi olması gereken bir alandır.

Kürt sorunu gayrıresmi bir şekilde, zoraki de olsa, Türkiye'nin gündemine girmiştir. Ancak demokrasinin içine oturtulamamıştır.

Kürt sorunu gündeme gelir

— Bütün kurum ve kurallarıyla işleyen bir demokraside Kürt halkının durumu ne olabilir?

Elçi: Demokrasi açıklık rejimi olduğuna göre Kürt sorunu gündeme gelir. Bütün boyutu ile tartışılır, özgürce çözümler önerilir ve çözümler bulunur.

▶ ***Elçi: "Varolan bütün olumsuzluklara rağmen, umutsuz olmamak gerekir. Çözüm halktadır."***

Bugüne dek süregelen, "Kürt varlığını inkar etmek, Kürt kimliğini değiştirmek, devlet imkânlarından yeterince kürtleri yararlandırmamak, bu politikalara karşı koyanları en şiddetli şekilde cezalandırmak" şeklinde özetlenebilecek Kürt politikası, gerçek bir demokraside terkedilir.

Kürt sorununun çözümünde güvenlik güçleri değil, yetkili olan politik güçler söz ve karar sahibi olur. Kürt sorununa bakış açısı değişir. Kürt varlığını inkâr etme, yoketme yerine Kürtlerle beraber eşit ve adil bir düzen içinde yaşama yolları aranır. Bazı yanlış saplantılardan toplum kurtulur. Zira herkes anlayacak ki, "Başka halkları ezen halk da özgür olamaz". Türklerin gerçek anlamda özgür ve mutlu olabilmelerinin Kürtlerin özgür olabilmeleriyle bağlantılı olduğu gerçeği kavranır. Kürt öcüsü ve vatanın bütünlüğünün korunması bahanesiyle demokrasi ve özgürlükleri rafa kaldırma, halk üzerinde baskı kurma yolları tıkanır.

Şu gerçeği bilmekte yarar var: Ülkenin bütünlüğü sadece bir halkın varlığının kabulu, diğer halkların yok sayılması veya asimile edilmesini gerektirmez. Farklı halkların varlığının kabulu ve korunması halinde dahi, ülkenin bütünlüğü korunabilir. Farklı halklar ulusal kimliklerini koruyarak yan yana ve beraber yaşayabilir. Dünyamız bunun örnekleri ile doludur.

Anadiller yasa ile belirlenmez

— 2932 sayılı yasa ile ilgili nasıl bir değerlendirme yapıyorsunuz. SHP'nin bu yasanın yürürlükten kaldırılmasıyla ilgili yasa önerisini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Elçi: "TÜRKÇEDEN BAŞKA DİLLERDE YAPILACAK YAYINLAR HAKKINDA KANUN" adını taşıyan 19 Ekim 1983 tarihli ve 2932 sayılı yasa, Milli Güvenlik Konseyi'nin giderayak topluma bıraktığı çirkin bir mirastır. Demokrasiye, insan hak ve özgürlüklerine, insanın doğasına, bilime hiç saygı duymayan, emirle buyrukla dünyayı ve herşeyi kendi keyiflerine göre düzenleyebilme yetki ve gücünü kendinde görebilen kaba bir dikta anlayışının ürünüdür bu yasa.

Yasanın 3. maddesine göre, "Türk Vatandaşlarının Anadili Türkçedir". Açıkça bilinmektedir ki, anadiller yasa ile belirlenmez. Anadil eğitim-öğrenim sonucu kazanılan dil de değil, anadil aileden, içinde yaşanılan toplumdan doğal olarak kazanılan dildir.

Bu yasayı çıkaranlar mertçe davranma cesaretini de gösterememişlerdir. Yasanın amacı Kürtçeyi yasaklamaktır. Ancak açık bir şekilde 'Kürtçe Yasaktır' denememiştir. Dolambaçlı yollarla, bir sürü gariplikler göze alınarak, Kürtçeyi yasaklama yolu seçilmiştir. Yasanın 2. maddesi, "Türk devleti tarafından tanınmış bulunan devletlerin birinci resmi dilleri dışındaki herhangi bir dille düşüncelerin açıklanması, yayılması ve yayınlanması yasaktır", şeklinde düzenlenmiştir. Konuşma da düşüncelerin açıklanması olduğuna göre konuşma dahi yasak kapsamına alınmıştır. İzlenen dolambaçlı yol sonucu (yasanın amacı olmamasına rağmen) bir Basklı'nın, bir Gürcü'nün, bir Galli'nin ve daha pekçok halkın birinci resmi dil olmayan kendi dilleriyle Türkiye'de konuşmaları bile suç teşkil etmektedir.

İnsanın doğasına aykırı bir yasanın esasen tam uygulanma şansı bulunmamaktaydı. Yasaya rağmen yasaklar çok yaygın bir şekilde delinmiştir.

Bu utanç verici yasanın bir an evvel yürürlükten kaldırılması gerekirdi. SHP'nin bu konudaki girişimini takdirle karşılıyorum. Bu girişim sosyal demokrat bir partinin vazgeçilmez görevleri arasındadır. Ancak salt bu adım yeterli değil. SHP gerek programında ve gerek yetkili yöneticilerinin ağzından, "Kültürel farklılıkların toplumun kültürel zenginliği olduğunu" dile getirmiştir. Farklı kültürler kültürel zenginliği sağladığına göre, bu kültürlerin korunması, geliştirilmesi için de gerekli adımları atılması gerekir.

Sürgün, ilkel, haksız ve çağdışı bir uygulamadır

— Son sürgün olayı ile Olağanüstü Hal Uygulamaları için neler söyleyeceksiniz?

Elçi: Sürgün son derece ilkel, haksız ve çağdışı bir uygulamadır. Sürgün bir ceza ise, cezayı yargı organları vermelidir. İnsanların kaderi "Öküz altında buzağı arama" anlayışıyla hareket eden istihbarat güçlerinin insafına terkedilemez.

Sürgün yetkisini idari makamlara veren yasa 12 Eylül askeri dikta rejimi döneminden kalmadır. Dikta rejiminin yasaları elbette demokrasi, insan hak ve özgürlükleri ile bağdaşmaz. Şu anda olağanüstü hal bölgesinde yaşayan herkes sürgün tehdidiyle karşı karşıyadır.

Bazı komşu ülkelerdeki insan hak ve özgürlükleri ihlalleriyle meşgul olan Türkiye herşeyden önce kendi vatandaşlarına karşı uygulayageldiği insan hak ve özgürlükleri ihlallerini terketmelidir.

Bu sürgünlerin güvenlik açısından da hiçbir yararı olmamıştır. Ak-

(arkası 23. sayfada)